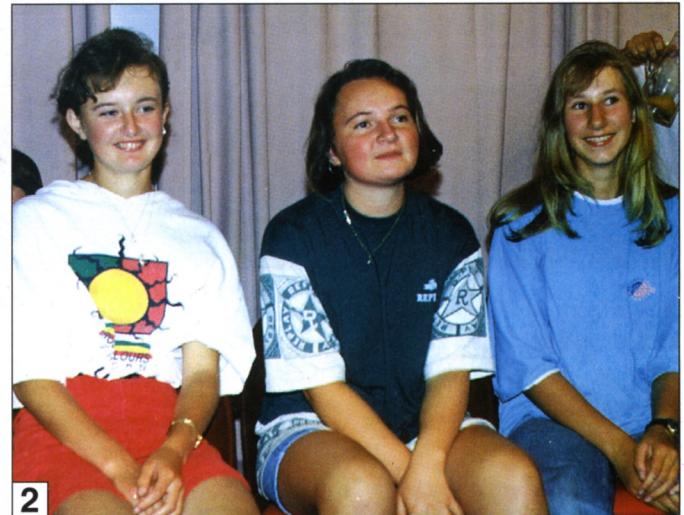

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS * JÚN * CZERWIEC * 1997 * Č. 6 (469) * CENA 1 ZŁ

1

2

3

4

5

6

Pri príležitosti 115. výročia Dobrovoľného hasičského zboru v Kacvíne sa v tejto obci konala posviacka zástavy a nového požiarneho automobilu. Podrobnejšie o slávnosti píšeme na str. 16-17. Foto. J. Pivovarčík.

V ČÍSLE:

Desať úvah o menšinách	2
Svetový rok Slovákov	3
Svätý Vojtech	4
Kultúrna inštruktorka z Podvľaka	5
Obec pri prie hrade	6
Klub práce vo Veľkej Lipnici	7
Obvodná schôdza na Spiši	8
Poľnohospodárska škola	9
Pamätník z mladosti (3)	11
Jubileum Jána Molitorisa	12
Učili sa na Slovensku	12
Na návštive v lekárni	13
V starom kameňolome	14
V Sejme o menšinách	15
Študentská vedecká konferencia	15
Hasičská slávlosť v Kacvíne	16-17
Povedky na voľnú chvíľu	18-19
Čitatelia - redakcia	20-22
Poľnohospodárstvo	23
Mladým - mladším - najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poradňa	28-29
Psychozábava - humor	30-31
Stáva sa...	32

NA OBÁLKE: Spišské a oravské deti a mládež. 1. Z Kacvína; 2. Z Novej Belej; 3. Z Vyšných Láp; 4. Z Nedece; 5. Z Krempách; 6. Z Hornej Zubrice. Foto: J. Špernoga a J. Pivovarčík

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 33-36-88

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNY

SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU
ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 32-66-04, 33-09-41
tel./fax: 34-11-27

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny:
JÁN ŠPERNOGA

Zespół:

Peter Kollárik, Jozef Pivovarčík

Społeczne kolegium doradcze:
Augustín Andrašák, Žofia Bogačíková,
František Harkabuz, Žofia Chalupková,
Bronislav Knapčík, Lídia Mšalová,
Anton Pivovarčík

Skład:

Redakcja Život

Łamanie i druk:

Drukarnia TSP

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego lub bezpośrednio
wpłatą na konto: BDK w Lublinie
II/O Kraków 10701193-2017-2221-0100
Prenumeratę czasopisma można zacząć
w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kót i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 1 zł
półrocze - 6 zł
rocznie - 12 zł

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian
tytułów nadesłanych tekstów.

AKO SME ZAČÍNALI...

**FRANTIŠEK
BRODOVSKÝ**
z Novej Belej

Pred polstoročím som mal ešte neveľa rokov, ale na niektoré závažné udalosti v dejinách Spolku Slovákov v Poľsku sa pamätam. Aj z rozprávania mojich rodičov viem, aké ľažké boli časy, keď Slováci v Poľsku pristúpili k zakladaniu krajanskej organizácie. Niekoľko by sa mohol nazdávať, že k tomu mohlo dôjsť preto, lebo poľské úrady začali na nás pozerať prívetivejším okom. Nebolo to tak, práve naopak - sledili po nás. Navyše - čo si práve aj ja pamätam - krajania boli zastrašení výčiňaním ozbrojených oddielov Józefa Kurasia - „Ogňa“, ktoré prenasledovali Slovákov a potláčali všetko, čo sa s ich národnostným životom spájalo. 5. mája uplynulo práve pol storočia, keď odvliekli a beštialne zavraždili štyroch našich rodákov. Našli sme ich o rok v lese. Vtedy aj môj otec František ledva ušiel so životom, keď 16. apríla 1946 prišla banda Ogňa k nám.

Prvým predsedom Miestnej skupiny Spolku Čechov a Slovákov v Novej Belej sa stal Alojz Kalata, ktorý sa však pre chorobu predsedovania vzdal. O necelý rok bol do tejto funkcie zvolený Jozef Majerčák. Klubovne sme nemali, takže prípravný výbor sa schádzal po súkromných domoch, kde krajania besedovali o činnosti budúcej organizácie. Napriek neustálemu ohrozeniu prípravnej práce rýchlo napredovali. Chodili k nám aj krajania z Krempáčov, Jurgova, Kacvínna a Nižných Láp. Hlavným cieľom novej organizácie bola pravdaže obrana národných práv Slovákov v Poľsku. V mnohom sa nám darilo. Len vďaka obetavosti a silnému národnému povedomiu krajanov sa v spišských kostoloch a na školách zachovala slovenčina. Pamätam sa, že po nútenej odchode nášho kňaza Františka Móša a príchode nového farára Kwaśného prakticky nikto nespieval po poľsky. Podobná situácia bola v novobelskej škole, keď k nám v roku 1948 prišli slovenskí učitelia - E. Kováč, manželia Sobkovci, J. Klamár. Pobudli u nás niekoľko rokov a urobili veľa dobrého. Žiaľ, v 60. rokoch školské úrady zmenili národnostnú politiku a tito učitelia museli odísť. Napriek tomu sa nám vďaka slovenskému lýceu v Jablonke podarilo vyučiť neveľkú skupinu krajanskej inteligencie. Niektorí z nich pôsobia v školstve dodnes, iní sú už na zaslúženom dôchodku. Pred päťdesiatimi rokmi v Novej Belej nebolo poľskej školy. Žiaci, ktorých rodičia sa cítili Poliakmi - a boli len štyria - chodili do školy v Nižných Lapšoch. K zmene došlo až neskôr.

Veľkej oblúbe sa v Novej Belej tešilo ochotnícke divadlo, v ktorom krajanská mládež rada vystupovala. Spomeniem trebárs Jána Blazoňa, Jána Cerváša, Viktória Cervásovú, Andreja Bednáriká, dve Ľudmily Majerčákové a pod. Neskor prišla móda na folklórne súbory. Aj u nás viac rokov účinkoval takýto súbor.

Aj keď za tých päťdesiat rokov duli rôzne vetry a odlomili nám niektoré konáre, slovenský kmeň nadálej pevne stojí a verím, že pretrvá ešte nejednu výchricu.

**GENOVÉVA
BOSÁKOVÁ**
z Podvlnky

Spomienky na povojnové obdobie a vznik krajanského Spolku v Poľsku sa mi v pamäti viažu s tragicou udalosťou v júli 1945, kedy sme, ja a moji štyria súrodenci, zostali bez otca Jána Zonzela. Stal sa jednou z obetí prestrelky s poľskou milíciovou pri kostole v Podvlnku. Pochovali sme ho 4. júla 1945. Stratu otca sme všetci veľmi prezívali, vedľa malička nám rozprával o „zaslúbenej zemi“, o jeho milovanom Slovensku, za ktoré neskor položil aj svoj život. Po smrti otca nám bolo veľmi ľažko. Mama však urobila všetko, aby z nás vychovala poriadnych a pracovitých ľudí. Vštepovala nám lásku k rodnému jazyku, hrdosť na nás slovenský pôvod i na obete otca, ktorý zomrel za práva Slovákov. Od malička som vnímala aj snahy krajanov o to, aby sa Orava a Spiš znova vrátili ku Slovensku. Počula som o ich stretnutiach, z ktorých, ako viem, sa viaceré konali u Jozefa Bonka či Albína Chovanca. Pamätam sa tiež na Jozefa Jurčáka, Eugena Rapáča i ďalších, ktorí budovali základy našej krajanskej organizácie. Jej členkou som sa neskor stala aj ja. Naši krajania mali živé styky aj s inými občanmi, vtom najmä s Eugenom Kottom a Jánom Kovalíkom z Dolnej Zubrice a s Vendelinom Kapuščákom z Harkabuza. Konečne v roku 1947 sa v obci uskutočnila zakladateľská schôdza našej MS a za jej predsedu bol zvolený Albín Chovanec.

V obci ešte pred vznikom Spolku učiteľ Emil Proni založil ochotnícky divadelný krúžok, ktorý neskor viedla Emília Kovalčíková a po nej dlhé roky Jozef Bonk. Kdesi v tom čase sa aj vo mne ozvala „divadelnícka žilka“, ktorá sa naplno prejavila neskôr. V roku 1957 som sa totiž vydala do Podvlnky, kde som spolu s manželom účinkovala v divadelnom krúžku. V podvlnianskom divadielku sme hrávali dlhé roky. Neskor, keď došli mladší, som robila šepkárku. Toto pekné obdobie skončilo len

nedávno, keď sme sa rozhodli s divadelníčením skončiť. Ešte dnes máme mnoho spomienok na naše vystúpenia po celej Orave i na Slovensku. Vznik Spolku nám teda - popri slovenskej škole - umožnil aj takýmto spôsobom zachovávať si slovenské slovo, ktoré sme ponúkali našim divákom. Škoda, že sa teraz slovenčine nedá ani v mojej rodnej obci - Podsrní a v posledných rokoch sa, žiaľ, prestala vyučovať aj tu, v Podvlnku. A hoci máme slovenské omše na Orave v Jablonke, nepodarilo sa nám, aspoň zatiaľ, presať ich aj v Podvlnku. Žiadost s podpismi sme na metropolitnú kúriu v Krakove zaslali už pred niekoľkými rokmi. Verím, že onedľho sa aj toto, tak ako aj vyučovanie slovenčiny, podarí dotiahnuť do šťastného konca. Náš výbor MS a občania by však mali prejavíť oveľa väčšiu snahu a záujem. Blížiace sa 50. výročie vzniku nášho Spolku by na to malo byť vhodnou príležitosťou. Treba ju využiť.

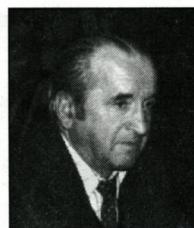
**FRANTIŠEK
MICHALÁK**
z Veľkej Lipnice

O vzniku Spolku viem veľa hlavne z rozprávania môjho otca Karola Michaláka, ktorý v tom období patril spolu s Lukášom Karnaferom a neskôr jeho synom Jozefom Karnaferom, dnešným predsedom MS SSP vo Veľkej Lipnici, k jeho aktívnym zakladateľom. Dušou krajanského hnutia boli najmä Andrej Cisárik z Kičor, Anton Špyrka z Privarovky a Ján Stercula. Obyvatelia Veľkej Lipnice mali krátko po skončení 2. svetovej vojny veľa starostí. Naša obec bola, na rozdiel od iných na Orave, najviac zničená. Veľa skor 6 týždňov tu zúrili ľažké boje. Ľudia sa potom museli pustiť do obnovy svojich domov, začať obrábať spustošené polia, skrátku všetko robiť odnova. Vtom sa dozvedeli, že Orava a Spiš znova pripadli k Poľsku. Mnoho slovenských rodín vtedy Oravu opustilo a išlo si hľadať svoj druhý domov na Slovensko. Moji rodičia a mnohí ďalší sa však rozhodli zostať, vedľa nich, napriek všetkému, žila nádej, že sa situácia predsa len zmení. Tak sa začali stretnať, debatovať a pripravovať podklady pre založenie krajanskej organizácie. Ako viem, niekoľko takých stretnutí bolo aj u nás, často chodili ku Karnaferovcom, či za Cisárikom. Kontaktovali sa aj s krajanmi v ďalších obciach. Otec mi veľa rozprával o i. o tom, čo si museli od úradov vytrpieť, ako boli zatýkaní, vyšetrovaní a bití. Bezpečnosť stíhala napr. Jána Sterculu, vyšetrovala Lukáša Karnafera, ktorý bol richtárom a mnohým krajanom pomohol. Teda v takýchto podmienkach prebiehali prípravy k založeniu Spolku, ktorý sa napokon v roku 1947 stal neodvráiteľnou skutočnosťou.

Kým však k tomu došlo, krajania aj u nás zbierali peniaze na cesty našej delegácie za vtedajším československým konzulom do Katovíc, robili tiež zoznamy, kto sa k akej národnosti hlási. U nás bolo vtedy až 95% Slovákov. Významnou udalosťou po založení Spolku u nás bolo otvorenie slovenských škôl, na ktorých učili učitelia zo Slovenska. Tí nám veľmi pomohli v krajanskej práci, najmä vyvýjaním širokej ochotníckej kultúrnej činnosti. Práve vtedy vo Veľkej Lipnici vznikla aj chýrna ľudová kapela Vengrinovcov, ktorá sa preslávila na celej Orave, ba aj na Slovensku. Po obciach vznikali amatérské divadelné súbory, učili sme sa v slovenských školách, krajania zakladali svoje klubovne, kde sa často stretávali a kde navzájom vyučovali súbory. Táto priaznivá situácia, najmä so slovenským vyučovaním, však bola v 60-tych rokoch prerušená úradmi. Mnoho problémov pretrvalo dodnes. Aj v takej veľkej obci, ako je Veľká Lipnica, ktorá je dokonca sídlom gminného úradu, sa slovenčina vyučuje len v jednej základnej škole. A to je, myslím si, veľmi málo.

Otec bol dlhú dobu členom výboru MS, zúčastňoval sa na zjazdoch Spolku, dlhé roky čítal Život a nevynechal snáď žiadne krajanské podujatie. Mňa teraz trochu mrzí, že v posledných rokoch naše hnutie akosi „pospáva.“ Myslím si, že by bolo načas rozhýbať krajanskú činnosť práve teraz, v roku 50. výročia vzniku našej organizácie.

Som rád, že sa o nás, našich dejinách a o Slovensku môžeme dočítať v Živote. V poslednom čísle ma zvlášť potešila správa o schválení Zákona o zahraničných Slovácoch, takže verím tomu, že my i Spolok pretrváme aj ďalšie desaťročia.

**FRANTIŠEK
ŠÍŠKOVIC
z Kacvína**

Kacvínski krajania mali vždy silné národné povedomie. Preto, keď sa dozvedeli, že po 2. svetovej vojne sa Spiš a Orava opäť dostanú k Poľsku, nechceli sa s tým zmieriť. Keď sa v tejto veci vybrala do Prahy za niekdajším prezidentom Československej republiky E. Benešom krajanská delegácia, boli v nej aj traja Kacvínčania. Z rozprávania môjho otca Michala viem, že ich prijal. Ich žiadosť však zamietol. Ostali sme teda sami, napospas osudu. Krajania sa však nevzdali, aj keď sme sa nemali ľahko. Cez deň po krajanoch sledila bezpečnosť, zase v noci banda „Ogňa“, ktorá aj viackrát navštívila a vyrobovala niektorých zámožnejších gazdov. Z jej rúk zahynul učiteľ Madeja a neskôr aj kacvínsky kováč J. Soľava.

S príchodom poľskej administratívy, teda aj školskej správy všetci museli zapísť deti do poľskej školy. Keď však v roku 1947 bola v Nižných Lapsoch otvorená slovenská škola, mnohí rodičia prepísali svoje deti do nej. A tak sme niekoľko mesiacov chodili cez kopce do Láps. Na druhý rok sa situácia zlepšila, lebo aj v Kacvíne vznikla slovenská škola, do ktorej prišla učiť slovenská učiteľka F. Ištóková. Medzitým v obci prebiehali prípravy k založeniu miestnej skupiny nášho Spolku. Kým k tomu došlo, uskutočnil sa celý rad organizačných stretnutí. Napokon na zakladateľskej schôdzke v decembri 1948 sa MS stala faktom. Jej prvým predsedom sa stal Ján Pivočarčík. Za podpredsedov boli zvolení Pavol Pčelár a môj otec Michal Šíškovič, za tajomníka Ján Magera a za pokladníka Jozef Sulír. Ako sa pamäťam, prvá klubovňa bola zriadená v drevenici Jána Kubáška. Neskôr sa niekoľkokrát stahovala na rôzne miesta. Veľmi aktívnu činnosť vyvýjala F. Ištóková a ďalší učitelia, ktorí nám pomáhali rozvíjať kultúrnu prácu, najmä v oblasti divadelníctva, ale nielen.

Za tých päťdesiat rokov sme veľa urobili. Ani dnes nemôžeme sedieť so založenými rukami. Kedysi sme mali dobré ochotnícke divadlo, folklórny súbor, dychovku. Dnes už neexistujú. Treba ich však nutne oživotačiť. Na to sa treba v najbližšom čase sústredit.

**Zaznamenali: PETER KOLLÁRIK
JOZEF PIVOVARČÍK**

DESAŤ ÚVAH O MENŠINÁCH

16. apríla t.r. sa v Centre židovskej kultúry na krakovskom Kazimierzi konalo zaujímavé stretnutie s námestníkom ministra kultúry a umenia PR Michałom Jagieľlom, ktorý od februára plní tiež funkciu splnomocnenca premiéra W. Cimoszewicza pre otázky národnostných menšíns a etnických skupín. Prednáška ministra Jagieľlu mala výstižný názov - Desať úvah o národnostných menšínsach.

- O národnostných menšínsach som vedel oddávna - začal svoj prihovor M. Jagieľlo, - sústavnejšie som sa im začal venovať až od roku 1982, kedy ma na ich problematiku upozornil môj priateľ jezuita. Po niekoľkoročnej spolupráci som sa rozhodol napišť knihu, ktorá sa ukázala v roku 1995 pod názvom Partnerstvo pre budúcnosť.

Problematiku menšíns v Poľsku označil minister Jagieľlo za jemnú záležitosť. Snahu vlády PR je rovnosť všetkých obyvateľov bez ohľadu na ich národnosť. Štátne úrady nemajú právo zasahovať do národnosti akéhokoľvek poľského občana. Je to jeho dobrovoľná volba. Politika štátu voči menšínsam bude po-

kračovať v súlade s európskymi štandardami. V poslednom období sa sice o národnostiah v Poľsku hovorí kladnejšie, aj keď nadálej sú skupiny a strany, ktoré ich existenciu popierajú. Podľa ministra Jagieľlu nepomôžu žiadne vládne nariadenia ani parlamentné zákony, ale len ozajstná tolerancia a spolupráca obyvateľstva, ktoré žije na národnostne zmiešanom území. V súčasnosti je neprípustná akákoľvek revízia štátnych hraníc. V tomto kontexte minister upozornil tiež na relácie Poliaci a národnostné menšíns v Poľsku na jednej strane, a na druhej poľská menšina v susedných štátoch a Poliaci. Podľa neho sú to nerovnomerné relácie - na jednej strane prehnaná nedôvera, ktorá na druhej plná dôvera a pomoc. Minister uistil prítomných, že vláda PR sa vo svojej politike voči menšínsam nikdy neriadila zásadami reciprocity.

V ďalšej časti stretnutia sa M. Jagieľlo dotkol svojich návštěv národnostných menšíns v Poľsku. Navštívil Bielorusov, Litovcov, Ukrajincov, Rómov a samozrejme aj Slovákov na Spiši a Orave. Žiaľ, niektorí „vlastenci“ nesprávne chápali návštěvu vládneho činiteľa v prostredí menšiny. Svedčí o tom aj jeho účasť na prehliadke dychových orchestrov a oslavách 450. výročia založenia spišskej obce Jurgov. Po tomto podujatí na návrh predstaviteľov Zväzu poľského Spiša prijala Gminná

Minister Michał Jagiełło

rada v Bukowine Tatraljskej vyhlásenie, ktoré minister Jagieľlo označil za neprijateľné, lebo zakazuje Slovákom v Poľsku rozvíjať svoju národnú identitu.

Na záver prednášky minister Jagieľlo oznámil, že vláda PR, najmä rezort kultúry a umenia, bude nadálej poskytovať menšínsam finančné prostriedky na kultúrnu a vydavateľskú činnosť. Dodal tiež, že riešenie si vyžadujú dvojjazyčné názvy miest a obcí, kde žije autochtona národnostná menšina. Pripravujú sa aj ďalšie zákony, ktoré by mohli byť menšínsam nápmocné a riešili by ich postavenie.

- V záujme štátu je podporovať kultúru menšíns, ktorá predsa tvorí významnú súčasť celonárodnej kultúry v Poľsku - zdôraznil M. Jagieľlo.

JOZEF PIVOVARČÍK

SVETOVÝ ROK SLOVÁKOV

Svetový rok Slovákov od júla 1997 do septembra 1998, vyhlásený valným zhromaždením Matice slovenskej (v septembri 1995 v Rimavskej Sobote), podporený via cerími štátnymi i súkromnými (podnikovými) slovenskými ustanovizňami, vrátane vlády Slovenskej republiky, bude veľkou príležitosťou na to, aby sme sa ako členovia národného spoločenstva dostali bližšie k sebe a zároveň priblížili Slovensko a slovenské hodnoty svetu.

Aby sme dôvernejšie pochopili zmysel Svetového roku Slovákov musíme sa v myšlienkach tak trochu vnoriť do slovenského osudu najmä v ostatných troch storočiach. Charakteristické pre týchto tristo rokov nášho národného vývoja - okrem mnohých zlomov, pádov, ale aj nezadržateľných zdvihov - bolo, že slovenská krv sústavne z územia dnešného Slovenska odtekala, že slovenskí ľudia vandrovali, putovali, odchádzali, v premných prípadoch odchádzali definitívne, nie dočasne. Opúšťali Slovensko a Slovensko nemalo síl a spravidla ani jednu žiadnu alebo inštitucionálnu možnosť udržiavať väzby so svojimi dcérmi a synmi a pomáhať udržiavať slovenský život v zahraničí. Ked' obrazne hovoríme o stálom odtoku slovenskej krvi, o slovenských potôčikoch smerujúcich do šíreho sveta, treba spomenúť, že tieto slovenské prúdy neskončili ako niektoré rieky či riečky v púšti: Nestratili sa v piesku a nevyschli. Pravda, v prvom rade v tom zmysle nevyschli, že posilnili iné, neslovenské prúdy a toky. Dnes s hrdostou vidíme, že Slováci významne prispeli k budovaniu a rozvíjaniu iných kultúr, iných národov, iných štátov. Ale takisto nás napĺňa hrdosťou, že aj v posledných rokoch 20. storočia smieme vyznať, že „žije, žije duch slovensky“, že žije slovenská reč a žijú slovenské komunity alebo aspoň slovenské dia spory prakticky vo všetkých významných štátoch sveta.

Mnohí sa však pre slovenský život strati - podaktori aj cieľavedome a zámerne, iní v prirodzenom vývoji generácií nadľho odlúčených od vlasti, od pôvodnej kultúry a reči, aj od svojich krajanov. Predsa však, napriek nepriazni osudu a okolnosti máme vo svete svojich bratov a sestry, prinajmenej v dvoch významných skupinách.

Prví sú tí, čo ostali uvedomelými Slovákm, Slovákmi žijúcimi v zahraničí a vynaložili veľa, aby si zachovali reč, kontakt so slovenskou kultúrou, s národným vývojom a so životom vo svojej vlasti.

Druhú skupinu tvoria tí, čo hnani „žitia nevôľou“ i prostou logikou života v dlhom odlúčení od Slovenska, veľa v národnom zmysle stratili, ich slovenčina je už nedokonalá alebo takmer nejestvujúca, ich poznanie slovenskej kultúry a Slovenska samého je podobné, ale živá a pulzujúca „komôrka“ pre Slovensko a pre všetko slovenské v ich srdeci zo-

stala. Ich živelná láska a ich neutíchajúci záujem o Slovensko čaká na našu odpoved.

A ešte jestvuje aj tretia skupina, ktorú nemožno odpísť. Sú to tí, čo zabudli, sú to tí, ktorých láska ku Slovensku takpovediac zaspala. Ale práveže zaspala, nie je mŕtva, dá sa zobiť. Sú to ľudia, z radov ktorých môžeme získať prinajmenej dobrých priateľov Slovenska. A to vôbec nie je málo.

Pravda, k živým treba prirátať aj mŕtvykh na cintorínoch. Už Martin Rázus bol nezabudnuteľne zaspieval o slovenskom hrobe v cintoríne, už on precítil a vyjadril, že každý takýto hrob je neodvolateľne náš hrob, hrob patriaci nám. A od Rázusovho básnického vzduchu pribudlo na svete mnoho a mnoho slovenských hrobov, našich hrobov. Aj keď život, slovenský život je to, čomu chceme slúžiť, a aj keď okolo neho sa budú krútiť podujatia Svetového roku Slovákov, Matica slovenská a Slovenská republika nesmie zabudnúť a ani nezabúda na naše hroby a cintoríny vo svete.

Po novembri 1989 sa zdalo, že konečne nastal čas na definitívny obrat vo vzťahu Slovensko - Slováci žijúci v zahraničí. Ale mnohé, a hovoríme to z prvej ruky, nás ešte obmedzovalo a nežiadúco zvonku v tomto ohľade a v tejto relácii kontrolovalo. Až 1. január 1993 odstránil principiálne prekážky, aj keď zotracnosť starej praxe a starých praktík daktorových ľudí nepríjemne cítime v Slovenskej republike dodnes. Na druhej strane hoci nás mladý štát je ešte akoby v detských rôčkoch, podľa matičného názoru už predsa dozrel čas na Svetový rok Slovákov, na dôkladné uvedomenie si reality svetového spoločenstva Slovákov a ľudí milujúcich Slovensko, na pochopenie svetovosti slovenského národa a slovenského osudu. Upevnenie sietovej slovenskej spolupatričnosti, súdržnosti a svornosti - jednoty v základných a štátnych otázkach pri rozdielnosti v mnohých iných otázkach - to je prvé základné poslanie Svetového roka Slovákov.

Nejde o nič ľahké alebo vonkajškové, čisto manifestačné. Ide o našu spoločnú neformálnu a v spoločných skutkoch sa prejavujúcu zodpovednosť za Slovensko a Slovákov, za národ i štát a za sietové spoločenstvo Slovákov. Je to veľká spoločná úloha, ktorá potrebuje každú ochotnú ruku, každú otvorenú hlavu a každé horúce srdce.

Formovanie tejto národnej a vo svojom vnútri diferencovanej a pluralitnej jednoty slovenského sveta je grandiózna a celkom iste dlhodobá úloha, z ktorej počas Svetového roka Slovákov možno výriešiť iba časť. Nazdávame sa však, že nezanedbateľnú časť.

Zmysel Svetového roka Slovákov spočíva v tom, aby sme získali siet pre Slovensko, aby sme ukázali svetu slovenské hodnoty a zároveň budovali žičlivé slovenské zázemie či podhubie vo svete. Ale toto všetko nie je dosť dobre realizovateľné a najmä nie je to možné urobiť

Predseda MS Jozef Markuš. Foto: J. Š.

dostatočne rýchlo a efektívne, ak zanedbáme sietové spoločenstvo Slovákov a priateľov Slovenska, ak zanedbáme slovenský svet.

Svetový rok Slovákov nám vlastne chce viesť do vedomia aj do životnej praxe súvislostí, že potrebujeme oboje: získavať podporu sveta pre Slovensko i umožniť zajagať sa slovenským hodnotám pred svetom; na základe slovenských hodnôt sietového významu zvýrazniť Slovensko, ale aj pestovať celosvetovú živnú pôdu schopnú chápať, prijímať, sprostredkovať i rozvíjať hodnoty Slovenska i Slovákov. Tento „zdvodený“ spôsob nášho pohybu vo svete je napokon zmysluplné sa doplňujúci a je to vlastne jediný použiteľný spôsob, ak nám ide nielen o holú existenciu Slovenska, ale aj o jeho prosperitu a vzostupnú perspektívnu.

Svetový rok Slovákov prinesie jednak celkovú koncentráciu pozornosti na sietové súvislosti osudu Slovákov a Slovenska a jednak bude naplnený množstvom národných kultúrnych podujatí. Spomeňme aspoň dva letné sietové festivaly slovenskej mládeže - 1997 v USA a 1998 na Slovensku - ktoré sú výrazom potreby uplatňovať v slovenskom živote zásadu z „pokolenia na pokolenie“, a sú aj prejavom dôrazu na mladú generáciu. Počas Svetového roka Slovákov si pripomíname aj prvé okrúhle výročie nášho mladého štátu: deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky (júl 1997), Ústavy Slovenskej republiky (september 1997) a samého jeho vzniku (január 1998). Aj veľa slovenských osobností prvého rangu bude mať svoje jubileá počas Svetového roka: Martin Rázus, 60. výročie smrti (august 1997), Štefan Moyses, 200. výročie narodenia (október 1997), Jozef Škultéty, 50. výročie smrti (január 1998). Z výročí významných udalostí uvedieme aspoň 90. výročie Černovskej tragédie (október 1997), 135. výročie založenia Matice slovenskej (august 1998) a 150. výročie vyhlásenia nezávislosti prvou štúrovskou Slovenskou národnou radou (september 1998). Svetový rok bude aj príležitosťou prostredníctvom hviezdnych večerov v slávnych slovenských mestách poskytnúť priestor slovenského neba. (Nespomínam na tomto mieste významné národné podujatia, ktoré začnú alebo sa uskutočnia tohto roka pred ostrým začiatkom Svetového roka).

SVÄTÝ VOJTECH

V tomto roku uplyáva tisíce výročie mučenicej smrti sv. Vojtecha, významnej osobnosti českých cirkevných a národných dejín a jedného z hlavných patrónov katolíckej cirkvi, ktorého si hlboko uctievajú aj v Poľsku a iných krajinách. Svätovojtešské milenium bolo hlavným momentom nedávnej, aprílovej návštevy pápeža Jána Pavla II. v Česku a bolo zvýraznené i počas terajšej púte Sv. otca v Poľsku.

Svätý Vojtech pochádzal z kniežacieho českého rodu Slavníkovcov, ktorý mal sídlo na hrade Libici nedaleko Poděbrád. Presný dátum jeho narodenia nepoznáme. Bolo to pravdepodobne roku 956. Základné vzdelanie získal na hrade Libici, kde jeho učiteľom bol učený knaz Radla. V roku 972 odišiel ako šestnásťročný na katedrálnu školu do Magdeburgu, kde ukončil vyšše štúdiá. Tam prijal aj sviatost birmovania, ktorú mu udelil magdeburský biskup Adalbert. Pri birmovke dostal tiež meno Adalbert, pod ktorým je známy najmä v neslovanských krajinách. Po deviatich rokoch sa Vojtech vrátil do Prahy, kde prijal z rúk prvého pražského biskupa Dětmara (v r. 981) knazskú vysviacku.

Vojtech bol na tie časy vysoko vzdelaný človek, hlboko súcitiaci s chudobnými a slabými. Veľmi ho trápilo, že život v Prahe a vôbec v Česku má veľmi ďaleko k pravému kresťanstvu. Videl svojvôľu, nemravnosť a ukrutnosť veľmožov, ktorí sa aj po prijatí kresťanstva pridržiavali pohanského spôsobu života. Ukrutnosťou mocných trpeli slabí, žijúci v hmotnej a duchovnej biede. Preto sa rozhodol, že urobí všetko, aby tento nežiadúci stav zmenil.

Ako obyčajný knaz nemal veľké možnosti uskutočniť svoje predsačuvanie. Čoskoro sa mu však naskytla príležitosť, keď zomrel biskup Dětmar a jeho nástupcom sa v roku 983 stal práve dvadsaťsedemročný Vojtech. S veľkým zápalom sa okamžite pustil do náboženskej i sociálnej obnovy vo svojom biskupstve. Pomáhal miernit' biedu, bojoval

s nemravnosťou a nepriádom. Sám žil veľmi skromne, asketicky, veľa sa modlil, postil a trýznil svoje telo.

Za šesť rokov úporného úsilia o kresťanskejší život veriacich nedosiahlo, žiaľ, pozoruhodnejšie výsledky. V náboženských a sociálnych reformách mu najviac prekážali veľmoži, ktorí neznášali jeho mravokárne poučovania. Kde len mohli, odporovali mu a znevažovali jeho osobu. Nepodporil ho ani český panovník Boleslav II., ktorému sa nepáčilo o.i. Vojtechovo odmietanie násilia pri riešení sporov.

Vidiac beznádejnosť situácie pobral sa Vojtech spolu s nevlastným bratom Radimom-Gaudenciom do Ríma, kde požiadal pápeža Jána XV. o oslobodenie od ťarchy biskupského úradu. Po súhlase spolu s bratom vstúpili do rímskeho benediktínskeho kláštora sv. Bonifáca a Alexia na Aventíne, kde žili ako jednoduchí mnísi v modlitbe, práci a pokáni.

V Prahe sa zatial náboženská situácia výrazne zhoršila. Cirkev sa na to nemohla ľahostajne pozerať. Preto pápež, na žiadosť mochuškého arcibiskupa, poslal roku 992 Vojtecha do Prahy, aby sa opäť ujal biskupstva. Vrátil sa tam teda aj s bratom a niekoľkými talianskymi mníchmi a o rok neskôr založil v Břevnove benediktínsky kláštor, ktorý sa neskôr stal známy pestovaním slovanskej liturgie. Druhý Vojtechov pobyt v Česku bol však veľmi krátky, trval iba dva roky. Znemožnili mu ho veľmoži, ktorí sa mu, napriek skoršiemu prísľubu, že budú žiť kresťanskejšie, odplatili zvýšenou nenávisťou a znevažovaním. V takejto situácii sa Vojtech v roku 994 rozhodol odísť do Ríma, kde sa opäť utiahol do spomínaného benediktínskeho kláštora sv. Bonifáca a Alexia. Tam s ním nadviazal užšie piateľstvo nemecký panovník Otto III., ktorý bol v roku 996 v Ríme korunovaný za cisára.

Medzitým na Petrov stolec zasadol pápež Gregor V. (príbuzný cisára Otta), ktorý prikázal Vojtechovi vrátiť sa znova do Prahy. Vojtech si však pred odchodom vyžiadal povolenie, aby v prípade, že ho Česi neprijmú, mohol ísť hľať Božie slovo pohanom. Traduje sa, že po ceste sa nakrátko zastavil v Uhorsku, kde sa stretol s neskorším uhorským panovníkom - sv. Štefanom, ktorého vraj pokrstil. Pravdepodobnejšie však je, že mu udelil sviatost birmovania.

Po treťom príchode do Česka v roku 996 sa biskup Vojtech stretol už s otvoreným piateľstvom. Jeho život bol vázne ohrozený. Veď už niekoľko mesiacov predtým nepriateľskí veľmoži vyvraždili na hrade Libici Slavníkovský rod, z ktorého pochádzal biskup Vojtech. V takejto situácii nemohol ďalej viest biskupstvo, preto odišiel do Poľska, kde bol hostom kráľa Boleslava Chrabrého. Poľský panovník sice poslal do Prahy posolstvo so žiadosťou, aby sa Vojtech mohol vrátiť, lenže ani on nič nezmohol. Vtedy sa Vojtech rozhodol odísť hásť evanjelium do severných, vtedy ešte pohanských oblastí Poľska.

Svoju misijnú činnosť začal Vojtech v oblasti dnešného Gdanska, kde dosiahol veľmi pekné úspechy. Odtiaľ prešiel do susedného Pruska, kde však narazil na veľký odpor. O niekoľko týždňov, 23. apríla 997 ho Prusci zavraždili. Svedkom jeho mučenicej smrti bol jeho nevlastný brat Radim-Gaudencius a jeden sprievodca, ktorých pohania po stýrani prepustili.

Zvest o Vojtechovej smrti veľmi zarmútala Boleslava Chrabrého, ktorý si českého biskupa veľmi oblúbil. Preto vykúpil Vojtechovo telo a dal ho pochovať v Hnezdne. Už o dva roky po mučenicej smrti vyhlásil pápež Silvester II. biskupa Vojtecha za svätého. V roku 1000 pri jeho hrobe v Hnezdne založil pápež Silvester II. - na žiadosť Boleslava Chrabrého a za podpory cisára Otta III. - arcibiskupské sídlo, ktorému podliehali biskupstvá v Kołobrzegu, Vratislavi a Krakove. Prvým hnezdnianskym arcibiskupom sa stal Vojtechov nevlastný brat a verný spoločník Radim-Gaudencius.

K hrobu sv. Vojtecha putoval v roku 1000 jeho piateľ a ctiteľ cisár Otto III., ktorý si vyžiadal časť Vojtechových telesných pozostatkov. Neskôr ich ako relikviu venoval novému kostolu, ktorý dal vybudovať na počesť sv. Vojtecha a Pavlína v Ríme.

Svätého Vojtecha si mnohí ctili už za života. Po jeho mučenicej smrti a vyhlásení za svätého sa táto úcta rozšírila najmä v Poľsku, Nemecku a Ríme, a o niekoľko dešaťročí aj v Česku. Prispel k tomu český panovník Břetislav, ktorý počas vojenskej výpravy proti Poľsku v roku 1039 ukoristil telesné pozostatky sv. Vojtecha a previezol ich do Svatovítskej katedrály v Prahe, kde sú podnes.

Poznamenajme ešte, že sv. Vojtech sa uctievali aj v Uhorsku a tým aj na Slovensku, kde je patrónom viacerých kostolov. Jeho meno má aj významný slovenský katolícky spolok - Spolok sv. Vojtecha, ktorého členmi sú mnohí naši krajania. (js)

SVETOVÝ ROK...

DOKONČENIE ZO STR. 3

Záverom by som rád zdôraznil, že Svetový rok Slovákov by bolo nesprávne chápať ako kampaň, ktorá má svoj začiatok a koniec, ako svetlo, ktoré sice zasvetí, ale aj zhasne. Je to skôr predel a medza. Predel doterajšieho stavu a smerovania do budúcnosti. Ako vo vzťahu k Slovákom žijúcim vo svete, tak aj vo vzťahu k samej svätej slovenskej veci. Lebo Svetový rok Slovákov by mal priniesť nové trvalé svetlo a bohatstvo do nášho vnútorného sveta, rozvinúť našu vnútornú schopnosť byť slovenskí a byť svetoví.

Jozef MARKUŠ
predseda Matice slovenskej

KULTÚRNA INŠTRUKTORKA Z PODVLKA

Krajanské kultúrne hnutie prežilo za päťdesiat rokov pôsobnosti našej organizácie Spolku Slovákov v Poľsku viaceré vzlety, ale aj pády. V prvom období po založení Spolku bol nebývalý rozvoj folklórnych a ochotníckych súborov, zakladanie krajanských klubovní a organizovanie rôznych podujatí, na ktorých sa zúčastňovali stovky krajanov. Skoro v každej obci na Orave a Spiši existoval vtedy buďto nejaký súbor, divadielko, alebo aspoň kapela. Veľkú pomoc pri organizovaní kultúrno-výchovnej činnosti v počiatcoch obdobia Spolku poskytovali krajanom najmä slovenskí učitelia. Po tomto období začala, žiaľ, kultúrna činnosť ochabovať, k čomu prispelo najmä zrušenie slovenských škôl v šestdesiatych rokoch a neskôr, v roku 1980, aj vyhlásenie vojnového stavu v Poľsku. Nezanedbateľný podiel na vtedajšej krajanskej kultúrnej práci mali kultúrní inštruktori, ktorí pôsobili priamo v teréne medzi krajanmi. Na Orave k nim patrila krajanka Kristína Gribáčová, ktorá túto dôležitosť, aj keď iste nelahkú prácu vykonávala do roku 1994, kedy nastúpila na materskú dovolenkou. Ako nám povedala, v tejto činnosti medzi krajanmi by chcela nadálej pokračovať.

- Vo funkcii inštruktorky - hovorí Kristína - som začala pôsobiť v júni 1987, ako mladé, 19-ročné dievča. Spočiatku som nemala veľa skúseností, ale veľmi mi pomohlo najmä to, že moja mama, Viktoriá Smrečáková, už oddávna pôsobila v krajanskej práci v Malej Lipnici. Vystupovala tam so súborom Kordón, nacvičovala s deťmi divadelné predstavenia, s ktorými chodila na rôzne prehliadky a iné podujatia po celej Orave. Mala som sa teda kde a od koho priučiť ako organizovať kultúrnu činnosť.

Dodajme, že vtedy boli krajania akýsi aktívnejší, zapálenejší pre prácu v Spolku, že aj nás Život mal v tom období nepomerne viacej predplatiteľov. Ľudia vtedy akosi prirodzenejšie viazali svoj vzťah k Spolku so vzťahom ku sloven-

skej kultúre a zvykom, a tiež k svojmu časopisu. V práci kultúrnej inštruktorky Kristíny Gribáčovej, a nielen jej, značne pomohol aj fakt, že bývalý predseda Spolku Slovákov v Poľsku Eugen Mišinec pôsobil v rokoch 1985 až 1993 ako riaditeľ Gminného kultúrneho strediska v Jablonke. Znamenalo to akési užšie spojenie krajanskej kultúrnej činnosti s celkovým kultúrnym dianím na Orave. Žiaľ, neúprosná smrť pred dvoma rokmi vytrhla z našich radov tohto mladého človeka, ktorý krajanskému hnutiu venoval celé svoje srdce.

Cinnosť bola bohatšia

Pripomeňme, že nie tak dávno pôsobili na Orave štyri sláčikové kapely (Harkabuz, Podsrnie, Chyžné a Privarovka), dve dychovky v Dolnej Zubrici a Podvlku, dva folklórne súbory v Malej Lipnici a Kyčoroch, divadelné krúžky v Podvlku a Hornej Zubrici a zo 14 slovenských klubovní na Orave boli veľmi aktívne najmä tie v Jablonke, Dolnej Zubrici, Podvlku, Podsrní, Malej Lipnici a Harkabuze. Slovenčina sa vyučovala až na dvanásťich základných školách - v Jablonke, Podvlku, Chyžnom, Oravke, Privarovke, Podsrní, Malej Lipnici, v Hornej a Dolnej Zubrici a v Harkabuze. Pred niekoľkými rokmi sa podarilo na Orave obnoviť činnosť Spolku sv. Vojtecha, ktorý tu mal voľ'akedy skoro 650 členov. Vráťme sa však ku Kristíne Gribáčovej, ktorá sa ako kultúrna inštruktorka zúčastňovala pri nacvičovaní súborov a pomáhala i v krajanskej organizačnej práci. Už vtedy videla nevyhnutnú potrebu zakladania ďalších nových divadielok, súborov, dychových orchestrov či kapiel, do ktorých by sa mala zapájať najmä mládež. Nebyť toho, že musela odísť na materskú dovolenkou, iste by jej pričinením nejaký ten súbor pribudol.

Chcem pokračovať v začatom

- Verím - hovorí Kristína - že už onedlho budem môcť pokračovať v rozvíjaní toho

Kristína Gribáčová so synom

dobreho, čo sa nám v krajanskej kultúrnej činnosti podarilo spraviť v minulosti. Prvým takým krôčikom bolo vystúpenie malých podvlčianskych koledníkov, s ktorými som začala pracovať pred krempašským podujatím Fašiangy-ostatki '97 vo februári t.r. Prednedávnom sme spolu s V. Smrečákovou boli v ZŠ č. 2 v Podvlku skúmať možnosti znovuzavedenia vyučovania slovenčiny. Máme tu svoju učiteľku Gražynu Sončekovú, ktorá by sa rada tejto úlohy zhstila. Myslím si, že ak v krajanských rodinách, v ktorých majú školopovinné deti, prejavia väčší záujem ako doteraz, malo by sa to podarí. Podporu čakáme však aj od výboru MS SSP v obci, a sľubili nám pomôcť aj z redakcie Života. Bolo by veľmi dobré a potrebné, aby sa vyučovanie rozbehlo už od nového školského roka 1997/98, čím by sme dali svoj vklad k 50. výročiu vzniku našej krajanskej organizácie, ktoré si práve teraz pripomíname.

Klubovne čakajú pomoc

S rozvíjaním kultúrnej činnosti by však podľa Kristíny Gribáčovej bolo potrebné preveriť a prípadne aj pozmeniť prácu klubovní, pozrieť sa, čo by v nich bolo potrebné vymeniť za nové, či dokúpiť, aby boli pre krajanov atraktívnejšie. Vedľa ňej je v tomto ohľade mnohých ľudí, ktorí sú aktívni v krajanskom živote, v poslednej dobe viackrát. Na tento problém nás krajania upozorňujú pri každom stretnutí. Očakávajú, že sa situácia zlepší, aj keď chápú, že sa to nedá naraziť, keďže sa to spája so značnými finančnými prostriedkami. Dúfajú tiež, že sa po novobudovanej klubovni v Kacvine na Spiši začnú podobné práce aj v Jablonke, centre diania na Orave. Kým však o tomu dôjde, kultúrna práca - dôfajme, že za spoluúčasti inštruktorky - by mala pokračovať. Jedna „lastovička“ už v Podvlku je, za ľuďmi, ktorí nasledovali ďalšie. Samozrejme aktivita a záujem musia vychádzať predsa len zo samotných krajanov. Kultúrny inštruktor im môže pomôcť v mnohých veciach, ale sám za nich nemôže ani hrať, ani spievať či tancovať, vystupovať v divadle, recitovať, chodiť na krajanské stretnutia alebo predplácať si navyše niekoľko kusov Života. To musia sami, a práve v tom im bude kultúrny inštruktor pomáhať.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje známeho poľského divadelného a filmového herca, ktorý v súčasnosti vedie oblúbenú televíznu súťaž Koleso šťastia (Koło fortuny). Iste ľahko uhádnete o koho ide, keď povieš, že hral úlohu kapitána Klossa v populárnom seriáli S nasadením života (Stawka większa niż życie). Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie. Čakajú knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 4/97 sme uviedli snímku Chucka Norrise. Knihy vyzrebovali: Dorota Dluhá z Novej Belej, Adam Galovič a Terézia Szpernogová z Kacviny, Katarína Tison-

číková z Chyžného, Jadwiga Švecová z Krempeľa, Pavol Pleva z Fridmana a Jozef Grobarčík z Oravky.

Staré zdravotné stredisko zatiaľ ešte u súkromníka

Symbol nového - moderný motel vo Fridmane

OBEC PRI PRIEHRADE

Tvar budúcej nedeckej hydroelektrárne sa pomaly zaobľuje. Veru, veľa vody pretieklo Dunajcom, kým sa inžinierom a stavbárom podarilo spútať túto dravú horskú rieku na hranici Spiša a Podhalia. V bezprostrednej blízkosti vodnej nádrže sa nachádza niekoľko spišských obcí, ku ktorým patrí aj Fridman.

V „depresii“

Hoci sa deň na prelome jari a leta začína veľmi skoro, a okolité fridmanskej vrísky a stráne sa už oddávna kúpu v zlatistých lúchoch slnka, obec je ešte dlho zahalená tajomným rúškom vlhkej hmly. Ako sa domnievajú niektorí Fridmančania, na príčine je vraj jazero vytvorené človekom. Na dôvažok obec je v niekoľkometrovej depresii voči hladine vodnej nádrže. Z celej juhovýchodnej strany Fridman otáča mohutný násyp spevnený betónom, po ktorom sa v slnečný deň prechádzajú obdivovatelia vodnej nádrže a okolitej prírody.

- Či sa cítim bezpečný? - opakuje za mnou F. Pleva, - myslím, že áno, aj keď, ako všade

v podobnej situácii, isté riziko je. Vedci vraj vyrátali, že v prípade povodne sa všetci potopíme a voda bude siahať až k veži staroveského kostola. Sú to však len dohady, ktorým netreba veriť. Sám si myslím, že nedecká nádrž je technicky nezávadná. Nič by sa nám teda nemalo stať. Zmeny však môžu nastáť v tunajšej mikroklimé. Zdá sa, že niektoré cítime už teraz.

V súvislosti s výstavbou nedeckej hydroelektrárne sa v prospech Fridmana veľa urobilo, o čom sme v Živote už viackrát písali. Spomeňme len, že pred tromi rokmi bola obec skanalizovaná, bola v nej tiež postavená čistička odpadových vôd, ktorá je už v prevádzke, všetky obecné cesty asfaltované a pod. Preto nečudo, že Fridmančania nenařiekajú. Mohlo by sa teda zdáť, že investície v obci sú už v podstate zavŕšené. Je to však len zdanlivé. Stále sa niečo robí. Skupinky robotníkov nájdeme napr. pri regulácii tamojšieho potoka. Na vyloženie jeho brehov kamennými dlaždicami čaká takmer 600 metrový úsek. V súvislosti s vodnou nádržou

sa tiež hovorí o regulácii ďalších dvoch potokov - Na priekope a Pod lunrykom.

Kedy stredisko?

O fridmanskom zdravotnom stredisku sme v Živote písali už veľakrát. Jeho výstavba sa skutočne tiahne slimačím tempom. Fridmančania sú preto netrepliví, chceli by mať stredisko už v prevádzke. Ešte nevedno, či bude otvorené v tomto roku, alebo možno až v roku 2000. Richtár obce Jan Noworolský sa však domnieva, že ho dokončia predsa len v tomto roku.

- Na dokončenie strediska toho veľa nechýba - hovorí richtár, - len omietky a montáž ústredného kúrenia. Nedávno sme v budove založili okná, zaviedli svetlo a kanalizáciu. Čakáme netreplivo na jeho otvorenie. Máme s ním veľké nádeje. Samozrejme popri zdravotnej starostlivosti o obyvateľov obce a gminy by sme budovu chceli využiť aj na iné ciele, napríklad na materskú škôlku, spoločenské podujatia, knižnicu a pod. V súčasnosti naše stredisko spolu s výstavbou školy v Nižných Lapšoch patrí k najväčším investíciam lapšanskej gminy. Preto rátame s jeho skorým ukončením.

Pustí sa niekto do obnovy starých pivníc?

Na miestnom štadióne je vždy rušno

Smer - turistika

Mnohí Spišiaci prišli na nápad, ako v týchto ľažkých časoch získať dodatočné peniaze. Niektorí z nich začali po troche investovať aj do takej oblasti, akou je turistika. Prvé výsledky vidíme napríklad v Jurgove, Nedeci, ale aj Fridmane, kde už niekoľko rokov je v prevádzke motel Tri Koruny, situovaný vedľa cesty smerujúcej do Nového Targu, alebo opačne - na Slovensko. Návštěvník Fridmana tu nájde tiché prostredie, pohostenie a samozrejme aj nocľah. Kto chce, môže v obci ostať aj dlhšie. Vedľa má čo navštíviť - nedecký zámok, barónsku usedlosť vo Falštíne, rezerváciu Zelené skalky, prielom Bialky a pod. Je čo obdivovať aj vo

Fridmane. K pozoruhodným pamiatkam tejto vari najstaršej obce na Spiši patrí o.i. kaštieľ, ktorý bol niekol'okrát prestavovaný. V súčasnosti je jeho majiteľom J. Novorolský. Hned za obnoveným kaštieľom sa nachádzajú známe fridmanské pivnice. Nie, nie hocijaké, ale vínne. V minulosti, za čias Uhorska, bol Fridman pohraničnou obcou na kráľovskej ceste smerujúcej do Poľska. Kupci, ktorí obchodovali s vínom ho často uskladňovali v týchto obrovských pivničach. Vo Fridmane muselo byť teda kedyž veľmi rušno. Len si predstavme, ako do kaštieľa a poblízkeho nedekého zámku smerujú vyzdobené koče, v ktorých sedia páni kupci a šlachtici v dobových šatách. Dnes sú už pivnice schátralé. Po súhlase majiteľov Anny

a Jozefa Prelichovcov by bola potrebná ich rekonštrukcia. Snáď by sa v nich podarilo zriadiť napríklad spišskú vináreň, alebo diskotékový podnik. Ako som sa dozvedel, pívnice si obzeral aj podnikateľ zo Švajčiarska, ktorý v ich priestoroch chcel založiť...plantáž šampiňónov. Možnosti a nápadov je veľa.

Fridmančania sú známi na okolí, že radi športujú. Športová sezóna sa už pre nich začala. V každú slnečnú nedelu sa na novootvorenom štadióne niečo deje. Prídú si tam zahrať starší, ale aj tí najmladší - nádeje budúceho futbalového mužstva. Prajeme im v tom veľa zdaru!

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

KLUB PRÁCE VO VEĽKEJ LIPNICI

Nezamestnanosť, to je pojem, s ktorým sa, žiaľ, najmä v posledných rokoch stretávame nielen na Slovensku či v Poľsku, ale tiež v mnohých ďalších krajinách. Zasaahuje a trápi rovnako ľudí v hospodársky vyspelých štátach, ako aj v tých rozvojových. Trhové hospodárstvo, na ktoré prešli pred niekoľkými rokmi štaty strednej a východnej Európy totiž spôsobilo, že nie všetci sa dokázali prispôsobiť novým ekonomickým podmienkam. Nezamestnanosť postihla najmä robotníkov po reštrukturalizácii bud' likvidácií nerentabilných štátnych podnikov, ale nevyhľa sa ani mnohým pracujúcim v polnohospodárskej výrobe.

Roľníci majú aspoň tú výhodu, že hospodária na svojich kúskoch pôdy. Vieme však, že najmä v podhorských oblastiach, vtom na Orave a Spiši, má pôda veľmi nízkú kvalitu. Oveľa ľažšie im je teda dorobiť, tobôž predať polnohospodárske produkty, nehovoriač o veľmi nízkych výkupných cenách, ktoré nenahradia ani prostriedky vložené do výroby. Preto, najmä mladí ľudia, často utekajú od práce v polnohospodárstve a z vidieka vôbec. Hľadajú si zárobkové možnosti v mestách, a mnohí odchádzajú, tak ako ich dedovia a pradedovia - často až za „veľkú mláku“ - do Ameriky, či inde. Mnohí však, nemajúc takéto možnosti alebo záujem, zostávajú doma, a po vyčerpaní viacerých možností nájst si primeranú robotu, sú prinutení zaevdovať sa v úradoch práce ako nezamestnaní, a poberať mizivú podporu. Začiatkom t.r. bolo napríklad len v nowosąckom vojvodstve vyše 50 tisíc nezamestnaných, z toho v gmine Jablonka okolo 900 ľudí a vo Veľkolipnickej gmine asi 340. Častokrát bez práce zostávajú, čo je obzvlášť

zlé a smutné, čerství absolventi škôl. Tento problém potom nezriedka „vezie“ so sebou ďalšie negatíva. Nielenže sú mladí ľudia nadálej odkázaní na pomoc rodičov, ale z nedostatku finančných prostriedkov a častokrát aj kvôli „zabíjaniu“, času práve preto dochádza k rastu ich trestnej činnosti. Mladí potom často končia v rôznych nápravných zariadeniach či väzeniach, čo však stojí bežného človeka, daňového poplatníka, nemalé sumy. A tie by sa radšej mohli využiť na zabezpečenie tak nevyhnutných pracovných miest. Ide teda často o tzv. „spojené nádoby“, kedy príčina vyvoláva dôsledok a naopak. Riešiť tieto vážne problémy sa pokúšajú mnohé gminné úrady, vtom vo Veľkej Lipnici, kde už niekoľko mesiacov funguje nový Klub práce.

Pomoc tým, ktorí ju potrebujú

Klub vznikol vďaka snahám vojta Franszka Adamczyka a úzkej spoluprácxi s Oblastným úradom práce v Novom Targu vo februári 1997. Má zatiaľ skromné priestory v budove Technického lycea a ZŠ, kde v jednej kancelárii pracuje vedúca Klubu práce Grażyna Pilchová, zamestnankyňa OHP pri Vojvodskom úrade v Nowom Sączi, Halina Kuceková a najmladšia pracovníčka, vlaňajšia absolventka Strednej ekonomickej školy v Novom Targu Agnieszka Miklusiačková. Lipnickí nezamestnaní vo veku nad 18 rokov sem prichádzajú so svojimi problémami, na ktoré sa snažia spoločne hľadať tú najlepšiu odpoved'.

Hlavnou náplňou Klubu práce je samozrejme úzka spolupráca s ľuďmi, ktorí z rôznych dôvodov stratili prácu, aktivizácia mládeže, pomoc pri vyhľadávaní nového za-

mestnania a skupinové rozhovory s nezamestnanými, počas ktorých získavajú znalosti aktívneho hľadania práce, udržania si jej i spôsoby poznávania samého seba, čo je dôležité pri výbere vhodného zamestnania. Na takýchto stretnutiach pracovníčky Klubu práce presadzujú najmä formy individuálnej pomoci každému z nezamestnaných, spoznanie ich požiadaviek, nárokov, prípadne odbúravanie istej apatie u tých, ktorí si sami nemohli nájsť prácu. Snažia sa odstrániť ich rezignáciu, a súčasne vlievajú do nich tak potrebnú vieru vo vlastné sily a schopnosti. V rámci pomoci nezamestnaným sa vo Veľkej Lipnici už najeseň minulého roka rozbehol v základnej škole č. 2 kurz, v ktorom sa okolo tridsať mladých ľudí snaží rekvalifikovať na profesiu kuchárky (dievčatá) a murára (chlapci). Dve „absolventky“ Klubu práce si napríklad už našli miesto čašníčok v Myśleniciach, ďalší dostali prácu v rôznych podnikoch v Nowom Sączi či v súkromnom sektore. Zdá sa, že vo Veľkej Lipnici vykročili na správnu cestu a prvé kroky majú úspešne za sebou. Nezabudnime dodať, že Klub práce spolupracuje o.i. s nadáciou Children in Crisis (Deti v kríze), ktorá má v obci svoje stredisko pre zdravotne postihnuté deti z rôznych kútov Poľska.

Zriadenie Klubu práce vo Veľkej Lipnici bola, zdá sa vynikajúca myšlienka, za ktorú by mali byť vďační všetci, nielen momentálne nezamestnaní Lipničania. Sú ozaj povinní využiť možnosti, ktoré im návšteva tohto strediska ponúka, a iste uveria, že život sa neskončil v momente, keď prácu stratili. Majú tu tiež neopakovateľnú možnosť získať stratenú vieru vo svoje sily. Veríme, že nová práca, ktorú sa im podarí získať, bude práve tou, v ktorej nájdú zmysel svojho života, ale aj peniaze a spokojnosť.

PETER KOLLÁRK

Domáci podpredseda MS F. Brodovský víta účastníkov

Pohľad na zasadaciu sieň

OBVODNÁ SCHÔDZA NA SPIŠI

Po dlhšej prestávke sa 27. apríla t.r. v klubovni MS SSP v Novej Belej konalo pracovné zasadnutie Obvodného výboru SSP na Spiši. Otvoril ho podpredseda novobelskej MS F. Brodovský, ktorý privítal zhromaždených, vtom podpredsedov ÚV SSP Ž. Chalupkovú, D. Surmu a tajomníka ÚV SSP L. Molitorisa. S programom schôdze oboznámil prítomných predseda OV A. Pivočák. Zahrnul v ňom nasledujúce otázky: realizácia uznesení X. zjazdu Spolku Slovákov v Poľsku; vyučovanie slovenského jazyka na základných školách na Spiši; oslavy 50. výročia vzniku Spolku Slovákov v Poľsku; oslavy Svetového roka Slovákov; referendum o Ústave PR; súčasný stav slovenských bohoslužieb na Spiši a Orave.

Po prednese správy o činnosti v uplynulom období predseda OV A. Pivočák otvoril diskusiu o nastolených otázkach. Účastníci schôdze súčasťne vyjadrili spokojnosť s tým, že sa po viacročnej prestávke obnovilo vyučovanie slovenčiny v Tríbeši, ale na druhéj strane

ne so znepokojením konštatovali zastavenie slovenskej výučby v Repiskách Brijom Potoku a v Čiernej Hore od Tribša.

S veľkým potešením prijali rastúcu účasť veriacich na slovenských bohoslužbách na Spiši. Konštatovali však, že ich treba zaviesť aj v ďalších spišských obciach, kde si to farníci želajú, najmä keď tieto bohoslužby krakovský metropolita Franciszek kardinál Macharský povolil.

Veľa miesta v diskusii venovali zhromaždení oslavám 50. výročia vzniku Spolku Slovákov v Poľsku. Podľa tajomníka ÚV L. Molitorisa by sa oslavy mohli uskutočniť spolu s odovzdaním slovenského kultúrneho domu v Kacvíne, samozrejme pod podmienkou, že finančná situácia dovolí stavbu ukončiť. V inom prípade by to mohlo byť aj pri príležitosti prehliadky dychoviek, ktorá by sa podľa predpokladu mala v tomto roku konať na Orave.

Pokiaľ ide o účasť Spolku na oslavách Svetového roka Slovákov, tajomník ÚV L.

Molitoris uviedol, že zatiaľ nedostal od organizátorov - Matice slovenskej program osláv, ani žiadnu konkrétnu ponuku spolupráce.

Kedže sa schôdza konala pred pripravovaným celoštátnym referendom o Ústave PR zhromaždení sa rozdiskutovali aj o nej a poukázali na niektoré nedostatky tohto základného zákona PR. Avšak s uspokojením prijali fakt, že obsahuje záznam o právach národnostných menšín. Debata sa skončila tým, že každý bude v referende hlasovať podľa svojho uvázenia.

Veľa priestoru v diskusii venovali krajania zákonom SR o postavení zahraničných Slovákov, ktorý nedávno schválil slovenský parlament. Všeobecne vyjadrili spokojnosť so zákonom, aj keď podrobnejšie ho budú môcť oceniť po schválení vykonávacích predpisov a upresnení interpretácií jednotlivých článkov.

Na záver schôdze predseda OV A. Pivočák vyzval krajanov k väčšej aktivite v MS a činorodej práci v klubovniach. Na návrh účastníkov by sa nasledujúca schôdza mala konať onedlho v Tríbeši.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

KRÁTKO ZO SPIŠA

Konkúr na obsadenie funkcie riaditeľky Gminného zdravotného strediska v Bukowine Tatrala vyhrala naša absolventka Lekárskej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave Božena Žukowská rod. Surmová z Krempáčov. Srdečne blahoželáme a v novej funkcií prajeme veľa úspechov.

***

Kacvínčania sa pripravujú na renováciu hlavného oltára v miestnom kostole Všetkých svätých. Aby však mohli začať, zorganizujú medzi farníkmi zbierku peňazí. Pripomeňme, že posledná veľká renovácia celého interiéru kacvinského kostola sa uskutočnila za Slovenského štátu, kedy všetky oltáre boli pomalované na čierno.

***
Farníci vo Fridmane chystajú zreštaurovať chór vo svojom kostole sv. Stanislava. Podľa odhadov bude oprava stáť približne 50 tisíc zlôtých.

***
Všetci sme netrpezlivy vyčkávali na príchod jari, ktorá sa v tomto roku akosi oneskorovala. V tejto súvislosti sa takmer o tri týždne oneskorili aj jarne polné práce. Podľa niektorých roľníkov ani ďalšia časť roka nebude pre nich veľmi priaznivá. Pesimisti najbližšie vegetačné obdobie prirovnávajú do konca k vlaňajšiemu daždivému roku. Kiežby sa im predpovede' nesplnila!

***
V dňoch 7. až 18. apríla Metodické centrum Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici usporiadalo pre učiteľov slovenčiny v

zahraničí zaujímavý metodický kurz slovenského jazyka, ktorého sa v tomto roku zúčastnilo sedem našich učiteľov zo Spiša a Oravy.

***

16. júna 1997 si pripomienieme piate výročie smrti zaslúžilého krajanského kultúrneho činiteľa, bývalého predsedu MS SSP v Nedeci Jozefa Gronského.

***

Začala letná sezóna a s ňou aj rastúca návštevnosť turistov na Spiši. Turisti vyhľadávajú predovšetkým tiché, romantické spišské záklutia, ku ktorým patrí napríklad belianska prírodná rezervácia s nedalekým prielomom Bialky. V súvislosti s tým sa miestny urbár rozhodol rozšíriť plochu tamojšieho parkoviska. Jeho úprava sa už začala.(jp)

Riaditeľka D. Zmarzlińska (zľava) s prof. W. Bielovou

Budova školy

POL'NOHOSPODÁRSKA ŠKOLA

Je to jediná tohto druhu poľnohospodárska prípravka na Orave. Existuje už 35 rokov a svoje „priestory“ má v základnej škole č. 1, kde jej patrí len jedna učebňa, kým o ostatné sa delí so žiakmi ZŠ. V súčasnosti v Poľnohospodárskej škole študuje v troch ročníkoch 69 študentov, ktorí dochádzajú z rôznych kútov Oravy. Nevelký profesorský zbor viedie riaditeľka Mgr. Inž. Dorota Zmarzlińska, ktorá súčasne vyučuje ekonomiku, mechanizáciu a rastlinnú výrobu. Ďalšie odborné predmety vyučujú Mgr. Inž. Jan Kuliga a Mgr. Inž. Jan Warzeszak, kym všeobecné predmety, napr. biológiu, chémiu, matematiku, dejepis, poľštinu, nemčinu a iné zabezpečujú učitelia zo ZŠ č. 1.

Z histórie školy

V približne rovnakom období, t.j. začiatkom 60-tych rokoch vznikli na Spiši a Orave dve poľnohospodárske školy: jedna v Nedeci a druhá (v roku 1961) v Jablonke. Ich založenie práve v týchto typicky poľnohospodárskych regiónoch bolo teda len samozrejmé. Prvým riaditeľom Poľnohospodárskej školy v Jablonke bol Andrzej Haniaczyk a po ňom „žezlo“ prevzala jeho manželka An-

na. Aj na Orave sa potvrdila veľká potreba takého typu škôl, veď roľníctvo je v podhoriských oblastiach dôležitým a často jediným zdrojom príjmov a možnosťou zamestnania ľudí. Doteraz brány školy opustilo už 550 absolventov. Mnohí z nich svoje vedomosti už využili a využívajú pri hospodárení na rodičovských gazdovstvách a časť absolventov pokračovala v ďalšom štúdiu na vyšších typoch poľnohospodárskych škôl. Škola je finančne z prostriedkov Oddelenia poľnohospodárstva a potravinárskeho hospodárstva Vojvodského úradu v Nowom Sączi. Spočiatku, hlavne kvôli nedostatku miesta, sa vyučovalo dlhé roky len v pobežajších hodinách.

Teória spojená s praxou

Jednotlivé ročníky majú vyučovanie rozdelené nasledovne. Prváci (27 študentov) a druháci (19) majú jeden deň v týždni prax a štyri dni teoretickú výuku, kym tretiaci (23) deň praktickej výuky striedajú s dňom teórie. Na takomto type školy je praktické vyučovanie nesmierne dôležité. Práve preto každročne na jar (4 týždne) a na jeseň (2 týždne) trávia druháci v „teréne.“ Na jar sú to tiež

mesačné pobedy v Polanoviciach pri Krakove, kde je Ústav pestovania a šľachtenia rastlín. Okrem toho organizujú v škole pre žiačky tretieho ročníka rôzne kurzy, vtom krajčírsky a kuchársky. Chlapci si zase robia v Novom Targu vodičský kurz na traktor (ktorý majú zdarma), ale aj na osobný i nákladný automobil a motocykel. V letných mesiacoch zase prebieha v Radymne (voj. Przemyśl) zváračský kurz. V škole sa okrem toho mládenci pripravujú na funkciu operátora kombajnu a pásového traktora, ba zaúčajú sa i do tesárskeho a murárskeho remesla. Záujem o toto štúdium prejavilo počas náboru do 1. ročníka v školskom roku 1997/98 ďalších 27 žiakov.

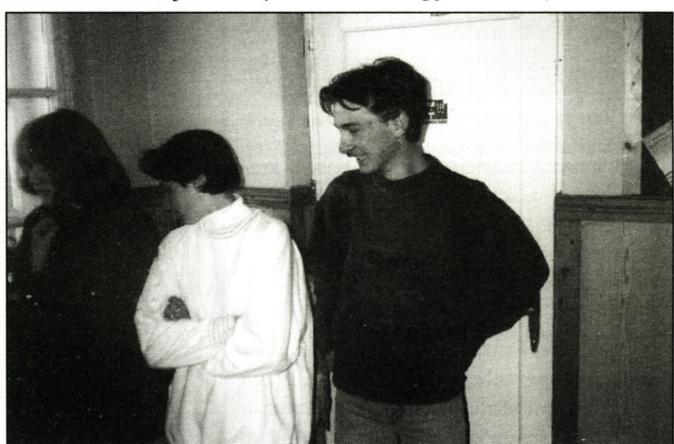
- *Naši študenti - hovorí riaditeľka školy Dorota Zmarzlińska - sú veľmi šikovní. Vidieť, že pochádzajú z roľníckeho prostredia, a aj vzťah k pôde a zvieratám si vynášajú z domu. Preto aj prejavujú väčší záujem o praktické vyučovanie, ako o odborné predmety. Napr. ekonomika poľnohospodárstva, rastlinná výroba, či mechanizácia niektorým robia isté problémy. Najväčším „kameňom úrazu“ je však pre mnohých predsa len poľský jazyk, fyzika či chémia.*

Takéto problémy však má väčšina študentov aj na stredných školách, preto ani budúci poľnohospodári nie sú výnimkou. Snáď aj

Študenti cez prestávku

Čo sa to tam skrývate? - prehovára kolegyne V. Kašprák

preto sa rozhodli pre typ školy, kde je viacej praktického než teoretického vyučovania.

- *Mnohých zo študentov sa teraz musím zastať* - hovorí Władysława Bielová, vyučujúca jazyky. - *Pozrite sa len do našej školskej kroniky, kde máme záznamy napr. z večerov ľubostnej poézie, rôznych školských osláv a iných podujatí, na ktorých naši študenti dokazujú, že im nie je cudzí ani vzťah k literatúre, prednesu, či inej kultúrno-spoločenskej činnosti. Napr. Alžbeta Pavláková získala na 21. prehliadke recitátorov v Bielom Dunajci osobitné ocenenie. Organizuje mi výlety na Slovensko. Boli sme o.i. v Demänovskej jaskyni, a v rámci trojdňovej exkurzie sme navštívili Bratislavu, Viedeň a Budapešť. V súčasnosti máme pripravený program slávnosti z príležitosti návštevy pápeža Jána Pavla II. v Poľsku.*

Jubilejné oslavy

35. výročia založenia školy sa mali pôvodne uskutočniť koncom minulého roka. Z rôznych dôvodov však museli byť presunuté na jeseň t.r. V kultúrnom programe vystúpia mnohí žiaci, a slávnosti sa zúčastnia viacerí hostia a bývalí absolventi. Dúfajme, že o termíne osláv upovedomia aj nás.

Škola očami študentov

Niektočich sm stretol práve cez prestávku. Bol medzi nimi aj Vojtech Kašprák z Jablonky, chlapec pochádzajúci z krajanskej

rodiny, ktorý je predsedom žiackej samosprávy.

- *Chodím do druhej triedy* - hovorí Vojtech - *a v škole sa mi páči. Máme veľa odborných predmetov, z ktorých poznatky využijeme v budúcej práci na hospodárstve. Učenia je sice dosť, ale myslím si, že ho úspešne zvládнем. V Jablonke som ukončil ZŠ č. 2 so slovenským vyučovacím jazykom, podobne ako napr. Ela Pavláková, s ktorou sme v jednej triede. V škole je nás, slovenského pôvodu viacej. Niektorí sú z Jablonky, iní z Harkabuza, Veľkej i Malej Lipnice a iných obcí. Tvorime dobrý kolektív.*

Študenti sú, zdá sa, spokojní, a riaditeľstvo školy robí všetko, aby sa zvyšovala ich všeestranná pripravenosť pre život. Škola má 10 počítacov, ktoré využívajú najmä na vyučovaní informatiky a nemeckého jazyka a spolupracuje s viacerými polnohospodárskymi podnikmi. Koncom apríla boli žiaci 2. a 3. triedy na exkurzii v hydinárskej farme v Rzäsku pri Kravove a na jeseň, tak ako každoročne, navštívia Nawojowú pri Nowom Sączi, kde je organizovaná polnohospodárska výstava.

Prínos školy pre život

Školu každý rok opúšťajú dobre pripravení absolventi, ktorí nachádzajú svoje miesto najmä v polnohospodárstve. Avšak vzhľadom na široké zameranie školy, majú možnosť uplatniť sa aj v iných oblastiach

života. Oravská dedina túžobne očakáva každého vzdeleného človeka, ktorý by priniesol nové poznatky a pričinil sa o zefektívnenie rastlinnej a živočíšnej výroby. Nemožno preto súhlasiť s názormi niektorých rolníkov, že oni „akosi“ gazdujú aj bez škôl, a im to vyhádza dobre. Dnešná doba však kladie rolníkom vyššie nároky a hospodárenie starými, aj keď osvedčenými metódami, sa prestáva rentovať. Veľkým plusom je aj „univerzálosť“ polnohospodárskych typov škôl, ktoré vychovávajú svojich absolventov ako ľudí schopných vyznať sa v stolárstve, murárskom remesle, zámočníctve, agrónomii a podobne. Dievčatá by zase po ukončení školy mali ovládať nielen všetky domáce práce, ale získavajú tiež vedomosti z obsluhy turistického ruchu a všetkého, čo súvisí s vedením malých fariem, ktoré sa v súčasnosti presadzujú. Turistika, polnohospodárska produkcia a atraktívne agropomery sú rozvíjajúce sa oblasti, z ktorých musíť každá oblasť ci región v danom štáte. Pokiaľ ide o Oravu, susediacu so Slovenskom, mala by mať k tomu ešte bližšie (aj doslovene). K splneniu týchto cieľov však treba vybudovať potrebné zázemie. Polnohospodárske školy už začali vychovávať odborníkov v tomto duchu. Je teda na čom stavať, z čoho sa odraziť. Veríme, že Oravci svoje možnosti využijú správne. Značne tomu pomáha aj jablonská polnohospodárska škola.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

KRÁTKO Z ORAVY

Od 17. marca do 22. mája prebiehal na území nowosączského vojvodstva nábor regrútov, narodených v roku 1978. Boli medzi nimi aj oravskí a spišskí branci, ktorí museli nastúpiť pred lekársku komisiu v Novom Targu a dokázať svoju spôsobilosť pre základnú vojenskú službu. Ako sme sa dozvedeli, okolo 80% brancov bolo zaradených do kategórie A, čiže spôsobilých.

***

14. apríla t.r. sa Piotr Męderak stal novým vedúcim Oravského kultúrneho centra v Jablonke. Dúfajme, že prispeje k zlepšeniu súčinnosti gminy s krajským kultúrnym hnutím.

***

13. júna t.r. uplyva 40. výročie sobáša krajanu Eugena Bosáka z Podvľaka a jeho manželky Genovévy, rod. Zonzelovej z Podsrnia. K ich významnému sviatku im želáme veľa radosti a spokojnosti na spoločnej ceste životom.

***

Pracovníci firmy Beta z Varšavy kládli v Podvľku nové telefónne vedenie, ktoré umožní zapojiť ďalšie prístroje občanom a skvalitní telefónny signál v obci.

* * *

Colníci na hraničnom priečode v Chyžnom zadržali dvoch „turistov“ z Katovic a Radoma, ktorí sa snažili v rôznych úkrytoch osobného automobilu Mercedes prepašovať do Talianska okolo 100 kartónov cigaret zahraničných značiek. Za prepravu mali dostať po 100 DM. Koľko „dostanú“ od príslušných úradov nie je známe.

* * *

Koncom apríla t.r. princezná Sarah Fergusonová už tretí raz navštívila sanatórium

Horský prístav vo Veľkej Lipnici, kde sa ročne lieči okolo 700 detí chorých na leukémiu. Sanatórium vzniklo vďaka nadácií Children in Crisis a na svoje potreby dostáva z nadácie vyše 300 tisíc zlottedých ročne. Za podporu stredivku vojt Franciszek Adamczyk priznal prináčnej čestné občianstvo Veľkej Lipnice.

* * *

K tragédii došlo v Hornej Zubrici, kde si 35-ročný muž siahol na život. Hospodára našli obeseného na pôjde svojho domu.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

PAMÄTNÍK Z MLADOSTI (3)

DOKONČENIE Z Č. 5/97

Vrátim sa ešte k našim lesom a horám. My, chlapčík, sme tam mali svoje koliby, v ktorých sme trávili prakticky celé prázdniny. Mali sme z nich blízko do lesov, v ktorých sme - ako som už spomínať - zbierali lesné plody. Boli tam s nami aj dievčatá. Cez týždeň nás bolo menej, lebo niektorí chlapci mali doma prácu. Zato v nedeľu sa tam priam zarojilo od jurgovskej mládeže, hrajúcej sa a spievajúcej. Chlapci sa najčastejšie hrali na vojnu. Vytvorili sme dve skupiny, ktoré hádzali po sebe šíškami. Zvíťazila tá družina, ktorá trafila všetkých súperov.

Našimi zbraňami boli šíšky. Neskôr k nim pribudla ďalšia zbraň, keď jeden z kamarátov, Alojz Cikac, postavil z dosák tank. Zmestili sa doňho dvaja chlapci, kym ostatní mohli spoza tanku triafať protivníkov. S tankom sme vždy zvíťazili. Občas sa prišli s nami hrať aj chlapci z Čiernej hory, najmä tí, čo mali najbližšie do Jurgova, teda o.i. Budzovci. Naše vojny neboli ojedinelé. Mali ich aj starší mládenci, ktorí sa už tradične bijavali s Bukowinčanmi.

V časoch Rakúsko-Uhorska bola Bialka hraničnou riekou medzi Slovákm a Poliakmi. My, Slováci z Jurgova, Repísk, Čiernej Hory a iných obcí sme patrili k Uhorsku, kym Bukowina, Brzegi a ďalšie dediny zase k Rakúsku. Avšak hranica bola skôr symbolická, vedľa to bolo jedno cisárstvo. Po I. svetovej vojne a rozpadu cisárstva sme sa dostali k Poľsku, ale hranica na Bialke bola vo vedomí ľudu tak zakorenenná, že nás Bukowinčania a Brzegovčania volali „zovodžanie“ alebo Spišiaci. Vzájomný antagonizmus pretrval nielen medzivojnové obdobie a roky II. svetovej vojny, ale zostal, aj keď možno v menšej miere, do dnešných čias. Jednou z jeho foriem bolo obhadzovanie sa kameňmi. Cez leto, obyčajne v nedeľu, sa na jednej strane Bialky zišli mladenci a nezriedka aj ženatí muži z Jurgova, zase na druhej strane sa zhromaždili Bukowinčania a hádzali po sebe kameňmi. Hoci som mal iba pätnásť rokov, mohol som sa tejto bitky zúčastňovať aj ja, lebo som vedel ďaleko hádzať a presne triafať. Počas hádzania vykrikovali jedni na druhých kadejaké nadávky, ba aj rýmované zlomyselné povedačky. Napr. „Bukovčania cigane, posadali na kone, poviazali na niti a odišli do...“

Počas takejto kamennej palby sa nikdy nikomu z nás ani z nich nič väčnejšie nestalo. Je zaujímavé, že sme sa na seba vlastne ani nehnevali. Brali sme to na športovo. Keď sme sa po hodine či dvoch unavili, končili sme našu vojnu a dohovárali sme sa na budúcu nedeľu. Potom sme sa rozchádzali. Šli sme za dievčatami, ktoré sa prechádzali na ceste za

dedinou a spievali pekné slovenské a jurgovské piesne. Potom sme už spolu šli do krémky na zábavu, ktorá trvala len do polnoci.

Na zábavu mohli chodiť chlapci, ktorí mali nad sedemnásť rokov. Naproti tomu dievčatá mohli ísť tancovať už štrnásťročné, čo sme našim kamarátkam veľmi závideli. Týkalo sa to len zábavy, na ktorej vyhrala cigánska kapela. Ináč sme sa hrávali vždy spolu, samozrejme okrem vojen. Prosipovalo tomu aj to, že sme cez leto spolu pásavali husi.

Vrátim sa však opäť k výbušninám, čo nám ostali po prechode frontu. Raz sa naša skupina prechádzala za dedinou a už ani neviem kde, našli sme ďalší Panzerfaust, čiže protipancierovú pušku. Boli sme asi desiaty, ja, Valent, Kotarba, Maršíňok, Burkot, Zogrodný, Galusa, Sobek a Franek Mlynárovci, Sobek Kasperkovi, Ján Bryja, bratia Cikacovi. Boli sme takí bezstarostní a nerozumní, že ktorísi dokonca navrhlo vyskúšať nájdený Panzerfaust na vydelenie školy. Už sa ne pamätám, kto bol za a kto proti, ale rozhodla väčšina. Mne sa to tiež nepozdávalo, ale išiel som s nimi. Odpáliť mal Kotarba, ktorý si chcel zlepšiť povest', pokazenú svojho času na Prislope, o čom som už spomínať. Našťastie zbraň asi dlho ležala v snehu, prach v nej premokol a tak nevypálila.

Ako som už písal, mali sme množstvo rôznych výbušní, granátov, min a nábojov, ale ani jednu pušku či pištoľ. Preto sme náboje najčastejšie vhadzovali do vatr, kde vybuchovali. Niektorí chlapci si porobili drevené pušky, iní z rôznych rúrok a iného haraburdia kovové, z ktorých sa dokonca dalo strieľať. Raz sme sa hrali v tzv. Knážskom háji nedaleko Čiernej Hory, kde sme strieľali z rozbušiek. Nalovili sme si aj rýb, ktoré sme piekli na vatre. Nevšimli sme si, že nás pri tomto strieľaní pozorovala istá žena a neskôr upozornila na nás miestnu miliciu. Jej členmi boli jurgovskí mladenci a velil im učiteľ Kudzbel. Žena sice len zdaleka počula pal'bu (vo vatre vybuchujúce náboje), ale povedala, že strieľame z pušiek a pištolí. Práve keď sme sa chystali ísť domov, zrazu nás obkl'účili asi šiesti milicionári a začali kričať: Ruky hore, odovzdajte zbrane! Hoci sme vysvetľovali, že sme nikdy pušky v rukách nemali, neuverili a všetko dookola poriadne prehľadali. Nakoniec nás zobraли a zavreli do basy. Sedeli sme asi tri hodiny, kym sa vrátil veliteľ a dal nám poriadny výprask. Prísne nás upozornil, aby sme s tým nebezpečnými hrami skončili.

Dodnes neviem, ako dlho by sme sa s našimi výbušnami boli hrali, keby nedošlo k nešťastiu. My, Jurgovčania, sme si nazájom vymieňali skúsenosti a informácie o používaní zbraní. Sám som mal doma nie-

koľko rozobratých min. Neboli pre mňa takomstvom. Zase na to, čo sme nevedeli, pýtali sme sa bývalých vojakov, ktorí sa vrátili z frontu. Boli sme preto dosť dobre zaškolení a nič zlé sa nám nestalo. Samozrejme až na prípad s mojimi obhorenými vlasmi, na ktorý sme však rýchlo zabudli. Ináč to bolo s chlapcami z iných obcí, ktorí chodili do našej meštianky. Tí toľko vedomostí o zbraniach nemali. Medzi ním dochádzali k nám z Podspádov Emil Kromka a môj priateľ Alojz Pitoniak. Ten si raz doma urobil pušku, ale tak nedokonalú, že sa mu stala osudnou. Vieme len toľko, že keď z nej strieľal, roznetka vydihala nábojnici dozadu - rovno do jeho šíje a prerazila mu tepnu. Napriek rýchlej pomoci rodičov, ktorí ho okamžite vzali na voz a viezli do najbližšej nemocnice, Lojzo neprežil. Vykvácal a zomrel na ceste k lekárovi.

Na pohreb, ktorý sa konal v Javorine, išla celá meštianka. Najhoršie to bolo pre mňa. Náš triedny, ale aj riaditeľ M. Griger, ma verejne karhalí za to, že som dal iným zlý príklad, ktorý mal tak tragicke následky. Cítil som sa strašne. Viaceré žiačky krivo na mňa pozerali, ba niektorí spolužiaci sa mi začali vyhýbať, akoby tým chceli dať najavo, že som bol príčinou nešťastia. Ja som sa však necítil vinným. Lojzovi som veľmi dobre vysvetlil, ako sa narába s takými puškami, ba viackrát som ho upozornil, že je to nebezpečné. Navyše chodil s nami po lesoch a dokonca sám strieľal z mojej drevenej pušky a pištole. Vedel, že roznetka vždy vyrazí nábojnici dozadu, ak nie je poriadne zabezpečená.

Po tomto nešťastí sme zábavy s výbušnami obmedzili. Všetko, čo bolo nebezpečné, sme poničili a popálili a dlho sme prežívali tragicú smrť spolužiaka. Stretávali sme sa v lesoch aj neskôr, zbierali sme lesné plodiny, naháňali sme veverice a hrali sme sa aj na vojakov, ale už bez zbraní. Obhadovali sme sa už len šíškami.

Po ukončení školy a po prázdninách sa skončil aj náš bezstarostný chlapčenský život. Nadišli ďalšie časy. Museli sme zháňať potraviny, vozili sme zemiaky, drevo z javorinských lesov, a hoci sme mali len po 15 - 16 rokov, stávali sme sa dospelými. Spolužiačky a spolužiaci sa porozchádzali; jedni odišli do Československa, ďalší zostali v obci. Medzitým nastal nový politický zvrat - naše dediny boli, žiaľ, opäť pripojené k Poľsku. Nemohli sme sa s tým zmieriť, ale bolo treba nejak žiť.

Odtedy uplynulo už vyše päťdesať rokov. Z našej chásky už viacerí nežijú. Roztrúsení po svete stretávame sa dosť zriedkavo. Niektorí z nás sa zišli v Jurgove po päťdesiatich rokoch. Dúfam, že sa všetkým, ktorí ešte žijú, podarí stretnúť po 55 rokoch.

T. SPIŠIAK

JUBILEUM JÁNA MOLITORISA

V tomto mesiaci sa dožíva významného životného jubilea - 70. narodenín popredný krajanský činitlel, čestný predsedu Spolku Slovákov v Poľsku JÁN MOLITORIS.

Narodil sa 4. júna 1927 v krajanskej roľníckej rodine v Kacvíne, kde ukončil aj základnú školu. Z rodného domu si vyniesol pevné slovenské národné povedomie, čo rozhadlo, že už od mládeneckých rokov spojil svoj život s naším krajanským hnutím, s ktorým zdieľal všetky jeho radosti i starosti, úspechy, ale i problémy, aké prežívala naša organizácia za 50 rokov svojej existencie. Teda tohoročné polstoročie Spolku Slovákov v Poľsku je aj jeho osobným jubileom.

Za toto obdobie plnil nás jubilant, otec dnešného tajomníka ÚV SSP Ľudomíra Molitorisa, celý rad zodpovedných funkcií. Medziiným pôsobil ako tajomník vtedajšieho Spolku Čechov a Slovákov na Spiši a od zlučovacieho zjazdu v r. 1957 do roku 1960 bol členom hospodárskej rady novozaloženej celoštátejnej Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku. Napokon na jeseň 1961 sa mu dostalo najväčšej dôvery, keď bol zvolený do funkcie predsedu Ústredného výboru Spoločnosti, ktorú

zastával až do roku 1980. Po štvorročnej prestávke sa opäť vrátil na predsednícky stolec a zotrval na tomto poste do roku 1989, kedy mu 8. zjazd udeli titul čestného predsedu našej organizácie.

Krajan Ján Molitoris sa ako delegát zúčastnil na všetkých doterajších zjazdoch nášho Spolku.

Ako predsedu navštevoval miestne skupiny, zúčastňoval sa na obvodných schôdzach a iných podujatiach. Veľa pozornosti venoval spolupráci s Maticou slovenskou, krajanskému školstvu na Spiši a Orave a rozvoju kultúrnej činnosti našej organizácie. Po pri predsedovaní o.i. sám dlhší čas viedol folklórny súbor MS SSP v Kacvíne, ktorý sa v obci teší vel'kej obl'ube a dosiahol rad pozoruhodných úspechov.

Okrem obetavej krajanskej práce vyvíjal kr. Ján Molitoris veľ'kú aktivity aj v spoločenskej činnosti v iných organizáciách a inštitúciach. Medziiným bol členom Gminného národného výboru v Nižných Lapšoch, príslušiacim Oblastného súdu v Novom Targu, predsedom dozorných rád Družstva roľníckych krúžkov v Nedeci a Gminného

družstva Roľnícka svojpomoc v Nižných Lapšoch a pod.

Za svoju aktívnu krajanskú a spoločenskú činnosť dostal kr. Ján Molitoris viaceré štátne, rezortné a iné vyznamenania. Patria k nim o.i.: Gavaliersky kríž radu obrodenia Poľska, Zlatý, Strieborný a Bronzový kríž za zásluhy, medaila našej organizácie Za zásluhy pre KSSČaS, Zlatá medaila Československého ústavu zahraničného a iné.

Srdečne blahoželáme kr. Jánovi Molitorisovi k jeho peknému jubileu a do ďalších rokov mu prajeme predovšetkým veľa zdravia, pohody a úspechov v jeho záslužnej činnosti pre krajanské hnutie.

ÚV SSP a redakcia Života

UČILI SA NA SLOVENSKU

Na pozvanie Ministerstva školstva SR sa školy v prírode v Detvianskej Hute zúčastnilo 14 žiakov zo 4. a 5. ročníka z Novej Belej a 7 z Krempáčov. Sprevádzali ich učitelia - Mgr. Renáta Zarembová a Mgr. Dominik Surma.

Hlavnou náplňou skoro dvojtýždňového pobytu (7.-18.4.1997) bolo vyučovanie zamerané na kultivovanie materinského jazyka, spoznávanie minulosti a súčasnosti Slovenska, kultúry, zvykov, ľudových piesní, tancov, prírodných krás a historických pamiatok. Tento široký tematický okruh bol realizovaný v rámci štyroch vyučovacích hodin denné, vychádzok, exkurzií a spoločenských i športových aktivít. Hodiny slovenského jazyka a výtvarnej výchovy viedla p. riad. ZŠ Mgr. Emília Kršiaková, ktorá vhodnou motiváciou umocnila vzťah detí k rodnej reči a vlasti svojich predkov.

Hudobnú výchovu a vlastivedu učila p. uč. Anna Sedliaková. Deti sa naučili skutočne veľa slovenských ľudových piesní nielen z oblasti Detvy, ale z celého Slovenska. Vlastivedné učivo bolo zamerané na spoznávanie miestnej obce, okolia, republiky a štátnych symbolov. Športové aktivity na hodinách te-

lesnej výchovy rozvíjala p. uč. Mgr. Mária Novodomcová. Okrem loptových hier, pri ktorých podrobnejšie oboznámila deti s platnými pravidlami, sa venovala aj rytmickej gymnastike, kondičným cvičeniam a rozvoju vytrvalosti.

Počas vyučovania boli využívané rôzne učebné pomôcky a audiovizuálna technika. Vyučovací zámer pokračoval v popoludňajších hodinách v rámci vychádzok do okolia, zdravých športových zápolení, hier a spoločenských večerov spojených s nácvikom ľudových tancov a piesní. Veľ'kej obl'ube sa tešili diskoték. Vhodným doplnením učiva boli dva vlastivedné zájazdy do Zvolena, Krásnej Hôrky a Betliara.

Žiaci boli ubytovaní v 3 - 5-postelových vhodne zariadených izbách, ktoré deťom umožňovali príjemne tráviť voľný čas a oddech. Mali sme k dispozícii spoločenskú miestnosť vybavenú televízorom, videom, klavírom a magnetofónom. Ubytovacie prieskory boli udržované v náležitej čistote a poriadku. Stravovanie zaistila školská jedáleň. Jedlá boli pripravované domácky a boli veľmi chutné, v pestrom sortimente a dostatočnom

množstve. Hovoriac všeobecne, škola v prírode vytvorila výborné podmienky pre vzdelávanie a zdravý pobyt detí.

Dakujeme MŠ SR a zvlášť paní Mgr. Nataši Repkovej, pánu PaedDr. Š. Variu za pozvanie a prípravu dvojtýždňového pobytu krajanských detí v ŠvP.

Srdečná vďaka patrí najmä riaditeľovi ŠvP p. Mgr. Františkovi Novodomcovi a jeho personálu za vrelé prijatie, úprimný vzťah k učiteľom a deťom, za vynikajúcu atmosféru, za mimoriadnu starostlivosť a pozornosť a za vytvorenie znamenitých podmienok pre zdravý pobyt detí v škole v prírode.

Zvláštné podčakovanie patrí Ústrednému výboru Spolku Slovákov a osobne pánu tajomníkovi Ľudomírovi Molitorisovi za pomoc a osobnú angažovanosť pri vybavovaní pobytu v škole v prírode na Slovensku a za zaistenie dopravy tam a späť.

Všetky deti sú s pobytom mimoriadne spokojné. Získali veľmi veľa, zblízka a často po prvýkrát vnímali svoju starú vlast'. Domov si odnášali tie najkrajšie zážitky a nové známosti i priateľstvá. Spoločne d'akujeme.

DOMINIK SURMA

Budova lekárne vo V. Lipnici

Lekárnik P. Biľak má dostatok potrebných liekov

NA NÁVŠTEVE V LEKÁRNI

Šťastný to človek, ktorý po celý svoj život neboli chorý, na nič sa nestážoval a nikdy nepotreboval lekársku starostlivosť. Iste sa aj medzi nami nájdú takí, ktorí sú - ako sa hovorí - zdraví ako repa, ale väčšina z nás už neraz musela vyhľadať pomoc na rôzne zdravotné neduhy. Či už chceme alebo nie, služby lekárov a lekárnikov potrebujeme, a to už od narodenia. Vedľ lekári nám pomáhajú prísť na svet. Voľakedy, najmä na dedinách, bola pri narodení dieťaťa pôrodná baba: lekára ľudia navštevovali oveľa zriedkavejšie, len v naliehavých prípadoch, hlavne preto, že lekárov bolo málo a ich služby boli veľmi drahé. O lekárňach ani nehovoríme, tie na viedku kedysi skoro vôbec neexistovali. Chudobný, jednoduchý človek si musel hľadať pomoc na svoje choroby doslova sám. Mnohí, najmä starší ľudia poznali liečivé účinky bylín, ktorých na podhorských lúkach Oravy rástlo vždy dosť. Vtedajšia strava ľudí, chudobná, ale v mnom zdravšia ako dnes, pobyt na čerstvom vzduchu, pohyb, skoro žiadny stres a nervozita, to boli hlavné faktory, ktoré ich pred mnohými chorobami ochraňovali.

Samozrejme, že aj dávnejšie ľudia chorľaveli a zomierali, najmä mnoho detí sa nedožilo dospelosti. Brali to však ako riadenie osudu či zásah Božskej prozretelenosti. Bolo im vtedy veľmi ťažko, ale museli sa s tým nakoniec nejako zmieriť. Čierne kiahne, záskrt či iné choroby boli v minulosti pre mnohé deti veľmi nebezpečné a neraz končili smrťou, nehovoriač o veľkých epidémiah, ktoré decimovali obyvateľstvo. Medicína a farmácia sa však rýchlo vyvíjali, dosahovali čoraz väčšie úspechy aj v liečení takýchto chorôb. V súčasnosti vďaka rôznym liekom a štopeniam im možno včas predchádzať. Pracujúci ľudia sú dnes zdravotne poistení, nemusia sa spoliehať na domácke spôsoby liečenia, hoci aj dnes je veľmi dôležitá úloha liečivých bylín, rôznych foriem prírodného liečiteľstva a iných spôsobov zdravotnej starostlivosti.

Lekáreň vo Veľkej Lipnici

Tak či onak naša cesta od lekára vedie najčastejšie priamo do lekárne. V prípade Oravy to bola doteraz Jablonka, kde sa nachádzala jediná lekáreň v tomto regióne, otvorená už v roku 1902. Odnedávna pribudla k nej druhá - vo Veľkej Lipnici. Nachádza sa v centre obce, v budove patriacej mestnému urbáru, ktorý ju prispôsobil pre potreby lekárne. Poznamenajme, že nielen s lekárňami, ale aj s lekármi na Orave nebola situácia najlepšia. Ešte aj dnes cítí akútne nedostatok zubných, detských, či iných odborných lekárov, hoci vo viacerých obciach, ako napr. v Pekelníku, Malej Lipnici či Hornej Zubrici stojí už oddávna obrovské zdravotnícke kolosy, snáď aj zbytočne veľké. Niektoré zívajú prázdnotou, respektívne časť budov je využívaná na iné, nie zdravotnícke potreby. To, že sa do Veľkej Lipnice podarilo „pritiahnuť“ lekárnika Piotra Biľaka aj s rodinou, mladého človeka, pochádzajúceho až odkial'si z Legnického vojvodstva, môžu občania vďačiť najmä úsiliu ich vojta Franciszka Adamczyka, ktorý už viac rokov presadzoval vytvorenie aj takéhoto zdravotníckeho zariadenia. Tieto snahy boli na koniec korunované úspechom a už niekoľko mesiacov v obci pracuje nová lekáreň.

- Lipničania hľadali lekárnika už niekoľko rokov - hovorí PhMr. Piotr Biľák. - Ja som sa o tom dozvedel len v lete minulého roka, keď som aj s rodinou vo Veľkej Lipnici trávil svoju dovolenkou. Zaujalo ma to okamžite, vedľ babiohorská príroda, čerstvý vzduch, hlboké lesy, potoky bohaté na ryby, pekná obec a dobrí ľudia, to boli fakty, ktoré do značnej miery ovplyvnili moje rozhodovanie, skúsiť to. Máme tu aj tetu, takže, aj keď pochádzame zďaleka, nie sme až tak uplné „stratení.“

Od ich rozhodnutia (v auguste 1996) do otvorenia lekárne uplynulo len niekoľko mesiacov. Napriek expresnému tempu sa vybavenie lekárne zdravotníckym mate-

riádom a liekmi v ničom nemusí hanbiť pred mestskými lekárňami. Je tu doslova všetko, a v prípade nutnosti vie majiteľ chýbajúce lieky okamžite zabezpečiť. Tovar mu podľa objednávky vozia zo skladov liekov v Nowom Sączu, Novom Targu, ba aj z Krakova. Zabezpečil si aj potrebné vybavenie na registráciu liekov, t.j. počítače Optimus a Goldstar. Lekáreň má plochu 80 m², v čom je predajňa liekov, a pracovňa. Byt sa nachádza na poschodí. Liekov je skutočne plný sortiment, ako v každej, dobre zásobenej lekárni. Sú v tom lieky imunologické, profylaktické i prírodné liečivá, niektoré len na lekársky predpis, iné bez neho. Po otvorení lekárne malí určitý problém so zavedením telefónu, museli si skoro dva mesiace radiť bez neho. Situácia sa však zmenila po zavedení ďalších, okolo 600 prístrojov v obci. Teraz teda nie je problém, aby mohol človek hocikedy zavolať na číslo 347-17, a pán magister potrebné informácie každému o chotne poskytne.

- Zatial sa tu páči aj manželke, ktorá je lekárkou-anesteziologičkou - hovorí lekárnik - ba aj našej 8-ročnej dcérke, ktorá chodí do základnej školy. Má už nových kamárov a oveľa zriedkavejšie býva chorá, za čo vďačíme práve panenskej prírode a čersvému vzduchu. Trochu ľažie to bolo počas zimných, mrazivých mesiacov, ale sneh a možnosti lyžovani či prechádzky po poblízkych lesoch sú tu k nezaplateniu. Ved turisti za to, čo my tu máme na mieste, ešte aj ochotne zaplatia... A veru ani oni neľutujú, že zavítali na Oravu, pod peknú Babiu Horu.

Skončili sa časy rôznych ránhojičov a mastičkárov, keď vŕcholom liečenia bolo prikladanie pijavíc na telo, či púšťanie žily. Na ich miesto prišli odborne vzdelení lekári a lekárni, no a učinnejšie lieky, ktoré Lipničania majú odnedávna priamo na mieste. Lúčime sa teda s lekárnikom Piotrom Biľákom a prajeme mu veľa zdaru a zákazníkov spokojných s jeho službami.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

V STAROM KAMEŇOLOME

Významným a ľahko dostupným stavebným materiálom v horských a podhorských oblastiach, ale nielen tam, bolo od nepamäti najmä drevo. Z neho si pastieri budovali koliby a sašaše, slúžilo na budovanie dreveníc, ktoré však v posledných desaťročiach ustupujú modernejšej tehľovo-kvádrovej a v mestách aj panelovej výstavbe. S drevom však bol človek späť po stáročia, a preto sa ho nevzdáva ani dnes. Ba práve naopak. Drevenými obkladmi si radi skrášľujeme interiéry svojich bytov či domov. Aj podlahy by sme najradšej mali z dubových či jaseňových parkiet, nehovoriac o tom, že sa obklopujeme peknými drevorezbami. Mnohí z nás zbierajú staré drevené ľudové výrobky a opäť pozorujeme vzrast záujmu niektorých o šindle, ktoré o.i. používajú ako krytinu na svoje vily.

Kameň, o ktorom chceme písat' dnes, zohral možno ešte dôležitejšiu úlohu ako drevo, a to už od ranných počiatkov ľudstva. Veď jaskyne slúžili za prvé príbytky pračloveka, tam si hľadal útočisko pred nepriazňou počasia i dravými zvieratami. Kameň, žiaľ, často slúžil ako nástroj zabijania (a nielen pre potreby dávnych lovcov). Ľudstvo však postupom času nahradilo kamenné sekery, či hroty oštěpov a šípov inými, dokonalejšími materiálmi, najmä po spoznaní vlastností zlatin kovov a rozvojom kováčstva. Z kameňa sa však v dávnych vekoch budovali okázalé stavby, napr. egyptské piramídy, čiže hrobky faraónov, a neskôr mohutné hrady situované obyčajne na vysokých bráľach. Rozvojom civilizácie a najmä dopravy sa znova zvýšil význam použitia kameňa, ako dôležitého materiálu. Kamennými kockami sa vykladali námestia stredovekých miest, vytvrdzovali sa ním cesty, no a z kameňa sa budovali domy, kostoly a iné stavby, skrátka kameň sa stával nenahraditeľný. Žula a mramor boli zase od nepamäti hlavným materiálom, z ktorého sochári vytvárali krásne sochy. Mramor využívali tiež na obklady významných budov, robila sa z neho dlažba a podobne. Z mnohých kameňolomov, ktoré v minulosti vyrastali doslova ako huby po daždi na mnohých miestach, vtom na Orave, sa však do dnešných čias veľa nezachovalo. Na dva opustené kameňolomy, som počas svojich posledných putoviek natrafil vo Veľkej Lipnici. V jednom z nich sa však onedlho, ako ma informovali, už začne s t'ažbou kameňa.

- *Veľmi vážnou úlohou, ktorú sme si vytyčili na tento rok -* hovorí Franciszek Adamczyk - vojvoda Veľkej Lipnice - *je príprava tažby v kameňolome nachádzajúcim sa v dolnej časti obce, t.j. Murovanici. Predtým bude samozrejme potrebné urýchliť vybavenie potrebného povolenia na jeho prevádzku. Kameňolom je vo vlastníctve 15 rodín, ktoré majú vytvorenú aj svoju spoločnosť. Podpisali však notariálny súhlas na pre-*

Pekná kamenná brána na cintorín v Podsrní. Foto: J.P.

Ján a Karol Michalákovci - spolumajitelia kameňolomu

vod svojho vlastníctva v prospech gminy. Kameň, ktorý sa vyt'aží bude nevyhnutný najmä pri oprave ciest, nehovoriac o tom, že sa tým značne zrýchli a zlacní ich budovanie.

Doteraz kameň do Veľkej Lipnice dovážali až kdesi od Nového Targu, takže teraz odpadnú hlavne náklady na dopravu.

- *Pamätám sa -* hovorí Jozef Karnačel, predseda MS SSP v obci - *že za Slovenského štátu sa kameň t'ažil v kameňolomoch Pod Osiskovou a Kurkovou Grapou. Potom však, dodnes nieviem z akých dôvodov, s t'ažbou prestali a stroje boli niekedy v 60. rokoch prevezené do Czarného Dunajca.*

Odtedy muselo prejst' niekoľko desiatok rokov, aby túto otázkou na zasadnutiach gminnej rady znova nastolili. Aktivita vojta Franciszka Adamczyka, ktorému záleží na tom, aby sa obec rozvíjala spôsobila, že t'ažba kameňa tu znova začína ožívať. Pri pomeňme, že pri t'ažbe nájde zamestnanie viac občanov, takže kameňolom prispeje k čiastočnému zniženiu nezamestnanosti.

V Murovanici som vyhľadal dvoch zo spolumajiteľov kameňolomu Jána a Karola Michalákovcov. Nejde o bratov, sú však susedmi a bývajú blízko kameňolomu. Išli mi ukázať miesto, kde sa nachádza a povedali, že už len čakajú na to, kedy sa s t'ažbou kameň začne.

- *Miesto, kde stojíme -* hovoria - *patrí našim rodinám už niekoľko generácií. Ned'aleko máme aj svoje polia, a veľmi dobre sa pamäタame na obdobie, keď sa z kameňolomu ozýval pracovný ruch t'ažkých strojov, či výbuchy, ktorými sa rozlamovali väčšie kamenné bloky.*

Obnovenie t'ažby prinesie iste veľa dobrého pre obec, ale nielen pre ňu. Pri dostatku vyt'aženého kameňa ho budú môcť dokonca vyuvažať. Tým získa gminná pokladnica ďalšie nevyhnutné zdroje príjmov, ktoré budú môcť byť vynaložené na realizáciu ďalších plánov tejto rýchlo sa rozvíjajúcej oravskej obce. A veru ich majú neúrekom.

Kameň, aj keď je hociajako tvrdý, sa nakoniec poddá umu a sile človeka, ktorý ho veľmi potrebuje. A ani ľudia, pracujúci s kameňom nemajú - ako by sa možno na prvý pohľad zdalo - „srdce z kameňa.“ Tvrdá práca človeka so skalou súce môže niekedy spôsobiť, že je nepoddajný ako ona, ale aj tak mu v hrudi bije horúce srdce. Na t'ažkú prácu roľníka v podhorských oblastiach je predsa tiež potrebná akási „tvrdosť“, ved' ináč by od nej už dávno utiekol. A aj tu stretávame mnoho úprimných, srdečných a pohostinných ľudí. Opúšťame teraz tieto končiny a dobrých ľudí, aby sme ich onedlho opäť navštívili a pozreli sa, ako sa im kameň poddáva a slúži.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

V SEJME O MENŠINÁCH

Sejmový výbor pre otázky národnostných menšíň a etnických skupín už dlhší čas organizuje pravidelné stretnutia venované národnostnej problematike. Posledné sa konalo 6. mája t.r. a bolo venované otázke zachovávania kultúrnej identity národnostných menšíň v Poľsku. Stretnutie viedol predseda výboru Jacek Kuroň a popri predstaviteľoch najväčších menšíň sa ho zúčastnili viacerí poslanci, vtom J.Szteliga a M.Czech, námestník ministra kultúry a umenia a splnomocnenec premiéra pre otázky národnostných menšíň Michał Jagiełło, riaditeľ Kancelárie pre národnostné menšiny Ministerstva kultúry a umenia Jerzy Bisiak a novinári. Z nášho Spolu sa stretnutia zúčastnil šéfredaktor Života J.Šternogá.

Ako vyplývalo z úvodného referátu riaditeľa J.Bisiaka, ktorý sa stal podnetom pre diskusiu, v súčasnosti je v Poľsku zaregistrovaných skoro sto národnostných menšíň a etnických skupín - od najväčších napr. nemeckej, ukrajinskej bieloruskej, litovskej či slovenskej, až po tie najmenšie skupiny, tatársku ale-

bo napr. arménsku, ku ktorej sa hlásí ok. 200 osôb. Zachovávanie kultúrnej identity tých najvýznamnejších podporuje Ministerstvo kultúry a umenia o.i. dotovaním väčších kultúrnych podujatií (spolu ok. 70) a niektorých časopisov (24) národnostných menšíň. Prosipieva mu i vhodná národnostná politika štátu.

V tomto kontexte sa účastníci stretnutia zamýšľali, čo treba robiť, aby sa vývoj menšíň uberal správnym smerom a nebol ničím hatený. Názory boli rôzne. Niektorí navrhovali o.i. zvýšiť počet národnostných kultúrnych podujatií, rozšíriť podporu štátu aj na ďalšie menšiny či dokonca etnické skupiny, zriaďovať národnostné kultúrne centrá a pod. Viacerí sa však zhodli vtom, že pre náležitý rozvoj menšíň sama podpora ústredných úradov (napr. Ministerstva kultúry) nestačí. Mali by sa do toho angažovať priamo na mieste, kde príslušníci menšíň žijú, mestne úrady a inštitúcie - gminy resp. vojvodské orgány. Lenže tie - ako mnohí konštatovali - nielenže nemajú o to záujem, ale nezriedka sa snažia iniciatívy menšíň potláčať alebo sa im - v naj-

lepšom prípade - vyhýbať. Napr. na rôznych kultúrnych podujatiach na Podhalí - čo podotkol aj M. Jagiełło - vidíme často aj pekné slovenské tance či spevy. Háčik je však v tom, že tieto slovenské spevy a tance prezentujú pozvané súbory zo Slovenska, a nie naše. Vari naše tance či naša slovenčina je iná, horšia?

- *Politika štátu* - povedal M. Jagiełło - je pre menšiny priaznivá. Vec však nespočíva vo zvyšovaní počtu podujatií či finančnej podpory. Dôležitým faktorom je vzájomná znášanlivosť, a s tým, ako sme tu počuli, nie je ešte najlepšie. Na tom bude treba ešte dlho pracovať.

Významným prostriedkom pre zachovanie kultúrnej identity menšíň - ako mnohí podotýkali - je národnostné školstvo, ktoré by mal štát nadálej podporovať, tým viac, že sa dostalo pod správu gmín. Aj v tejto oblasti možno ešte veľa zmeniť, zdokonaliť. V tomto kontexte treba poznamenať, že na Ministerstve národného vzdelávania PR vzniká osobitný odbor pre otázky národnostného školstva, ktorý sa bude zaoberať týmito otázkami.

J.Š.

ŠTUDENTSKÁ VEDECKÁ KONFERENCIA

6. mája t.r. sa v priestoroch Jagelovskej knižnice v Krakove konala zaujímavá vedecká konferencia, ktorú usporiadali študenti slovakistiky Jagelovskej univerzity. Konferencia mala názov Romantizmus v slovenskej literatúre. Jej tematika nebola náhodná. Ved' v tomto roku si totiž pripomíname jubileá niekoľkých slovenských spisovateľov romantikov - 180. výročie narodenia J.M. Hurbana, 125. výročie narodenia A. Sládkoviča, 175. výročie narodenia Janka Kráľa, Jána Francisciho-Rimavského a Janka Kalinčiaka.

Konferenciu otvorila vedúca Katedry slovenského jazyka Inštitútu slovanských filológií JU dr. Halina Mieczkowská, ktorá vo svojom pruhovore o.i. poukázala na záujem Poliakov o susedné Slovensko. Zároveň uviedla, že v budúcom roku bude katedra oslavovať tridsiate výročie svojej existencie. Za toto

obdobie slovakistiku s hodnotou magistra ukončilo 108 absolventov. V súčasnosti slovenčinu študuje ďalších 44 poslucháčov.

Úvodný referát pod názvom Estetické posolstvo romantizmu prednesla lektorka slovenského jazyka PhDr. Ol'ga Sabolová, ktorá ozrejmila pozadie vzniku romantizmu na Slovensku. Potom už nasledovali študentské referáty. Rafał Majerek sa zamýšľal nad analógiemi romantickej tvorby dvoch veľkých básnikov - Adama Mickiewicza a Janka Kráľa. Veľmi zaujímavo vyznel tiež príspevok Kariны Boczarovej pod názvom Recepcia Sládkovičovej Maríny v súčasnosti. Motív povinnosti a lásky v Kalinčiakovej próze rozoberala na konferencii poslucháčka 4. ročníka Agnieszka Žiolková, kým otázkami súvzťažnosti ľudovej slovesnosti a romantikov sa zoberali Edyta Spyrová a Magdalena Jaworská.

So záverečným vedeckým slovom vystúpil prof. Ján Sabol z Prešova, ktorý prednesol zaujímavý referát pod názvom: Gén ľudovosti slovenčiny a slovenskej literatúry ako „ohlas“ romantizmu.

Študentskú vedeckú konferenciu veľmi pekne ohodnotil nestor slovanských filológií prof. Franciszek Sławski citátom z Goetheho tvorby.

- *Kto chce pochopiť básnika, musí najprv navštíviť jeho krajinu.* Ktože by nedal za pravdu týmto poučným slovám nemeckého básnika. Konferencia bola dobre pripravená, mala peknú úroveň a ukázala, že krakovskí slovakisti sa veľmi dobre orientujú v slovenskej, poľskej a európskej literatúre.

Poznamenajme ešte, že po konferencii sa jej účastníci stretli na spoločenskom posedení v klube Collegium Paderevianum, kde si spoločne zaspievali a podebatovali, samozrejme nielen o romantizme.(jp)

KRÁTKO ZO SPIŠA

12. júla 1997 o 15³⁰ hod. sa bude v Reiskách - Brijovom Potoku konať posviacka tamojšieho novovybudovaného kostola Božieho Milosrdenstva. Posviacku uskutoční krakovský metropolita, Jeho Eminencia Franciszek kardinál Macharský.

***

5. mája uplynulo 50. rokov od tragickej smrti štyroch belianskych krajanov: Jána Kraka, Jána Štureka, Jána Lapšanského a Jozefa Chalupku, ktorí zahynuli za svoju národnosť z rúk bandy „Ogňa“. Pozostatky zosnulých sú na tamojšom cintoríne.

***

Ako vhodne využiť niekdajšie školské priestory - rozmýšľajú Kacvínčania. Na po-

slednej schôdzi sa uzniešli, že neveľký pozemok (18 árov) dajú na dražbu. Môžu to urobiť? Totiž predošli majitelia venovali pozemok aj s príľahlymi budovami na zriadenie domova pre siroty alebo jaslí pod opatrou rehoľných sestier. Za peniaze z predaja pozemku by chceli Kacvínčania kúpiť medený plech na pokrytie tamojšieho kostola, ktorý si vyžaduje opravu.(jp)

Otvorenie slávnosti

Vysokovýkonný automobil - nové dieľa kacvínskych hasičov

HASIČSKÁ SLÁVNOSŤ V KACVÍNE

Pozor! Raz, dva, raz, dva a iné povely sa ozývali pri nácviku kacvínskych požiarnikov pred veľkou slávnosťou usporiadanou v nedelu 13. apríla t.r. V tento deň sa totiž konala posviacka nového požiarneho automobilu a zástavy dobrovoľného hasičského zboru v Kacvíne.

Z histórie zboru

Ďalším dôvodom k slávnosti bolo 115. výročie založenia kacvínskeho zboru, aj keď pravdu povediac, nemožno presne určiť dátum jeho vzniku. Ako sme už pred rokmi v Živote písali, prvý záznam o kacvínskych hasičoch je v obecnej pokladničnej knihe z roku 1882, kde sa pod poradovým číslom 130 hovorí: „za ručnú striekačku bolo zaplatené 150 papierkov“. Zapisovateľom bol slovenský učiteľ a organista v Kacvíne Ján Hric, ktorý sa po kúpe striekačky ujal aj vedenia požiarneho zboru. V ďalšom zázname v tejto knihe z roku 1889 si pod číslom 161 možno zase prečítať, že hasiči zaplatili 4 papierky a 57 grajciarov za „fajermanské groty“, čiže požiarnickú výstroj - kožené prilby, sivé blúzy, červené pásy s čiernymi pásikmi a hasičské sekerky. Po organistovi Jánovi Hri-

covi velenie kacvínskeho zboru prevzal mestný notár Pankrác. Za jeho vedenia sa zbor obohatil o prvú primitívnu zbrojnicu - drenenú šopu na uskladňovanie náradia. V roku 1914, teda tesne pred vypuknutím 1. svetovej vojny, si zadovážili druhú ručnú striekačku. Prezieravý veliteľ Pankrác kládol veľký dôraz na všeobecnú prípravu mladých hasičov, preto poslal Martina Soju na školenie veliteľov do Spišskej Novej Vsi. Onedlho potom sa M. Soja stal veliteľom mestských požiarnikov.

Pekný štart kacvínskych „fajermanov“ - ako ich v obci volajú - prerušila vojna. Väčšina z nich musela narukovať a tak obec nemal kto chrániť. Preto, keď v roku 1917 vypukol veľký požiar, zhorelo takmer pol dediny, vtedy ešte s drenenou zástavbou. Poučení tragédiu sa niekoľkí mladí Kacvínčania, vtom Martin Venit a Jakub Vodžák, súčasťou obnovili hasičský zbor, žiaľ, bez väčšieho úspechu. Zbor ožil až niekoľko rokov po vojne. Svedčí o tom údaj z roku 1926, keď sa školenia veliteľov protipožiarnej ochrany zúčastnili dva kacvínski dobrovoľníci - Ján Šternog a Gašpar Pčelár. O rok neskôr do Kacvína prišiel za učiteľa

A. Słowakiewicz, ktorý sa začal angažovať aj v činnosti tamojšieho zboru. Za predsedu zboru bol zvolený Jozef Paciga, veliteľom sa stal Ján Funket a členmi výboru o.i.boli: Ján Gečášek, Jakub Paciga, Ján Šternog, Pavol Hasaj, Ján Radecký. Zbor bol veľmi aktívny, organizoval rôzne kultúrno-spoločenské akcie a zábavy a získané prostriedky investoval do technického vybavenia zboru.

Po nešťastnom požiari v marci 1945 v Kacvíne sa obyvatelia rozhodli kúpiť motorovú striekačku M-800, ktorú posvätili v roku 1947. O rok neskôr na schôdzke miestneho urbára padlo rozhodnutie vybudovať na urbárskom pozemku hasičskú zbrojnicu. V roku 1948 pristúpili po zburaní starej voziarne k výstavbe, ktorú ukončili už na jeseň toho istého roka. Kacvínskym hasičom vtedy velil Andrej Bonk. Neskôr sa zbor obohatil o ďalšie motorové striekačky. Dnes ich má až päť. Poslednú, vraj pre lepšie technické parametre, si zadovážili zo Slovenska. Najväčšou investíciou v poslednom období bola stavba novej zbrojnice, odovzdanej do užívania v apríli 1992. Okrem miestnosti na uskladňovanie požiarneho náradia sa v nej nachádza aj veľká spoločenská sála a priestory pre materskú škôlku. V roku 1993 si kacvínsky zbor zadovážil neveľký automobil značky Žuk. Dnes má zbor 45 členov

Pochodujú požiarnici z Kacvína...

... a z iných obcí lapšanskej gminy

Moment posvätenia zástavy

a dve 20-členné mládežnícke (ženskú a mužskú) skupiny.

Za zdatnosť - automobil

O lepšom požiarnickom automobile kacvínski fajermani snívali oddávna, ale skromné finančné prostriedky im ho nedovoľovali kúpiť. Napriek tomu boli svojou zdatnosťou a dobrým zaškolením široko známi. Pomáhali hasiť viaceré požiare. Preslávili sa však najmä pri hasení obrovského požiaru v Nedeci v marci 1990, k čomu im blahoželal aj sám hlavný veliteľ požiarnikov R. Stefanowski. Pomoc pri kúpe nového automobilu im slúbil Oblastný veliteľ W. Lesniakiewicz a bývalý riaditeľ požiarnickej školy v Krakove F. Dela. Museli však načakať dlhých sedem rokov.

Slávnosť začala

svätoú omšou v kostole Všetkých svätých, ktorú slúžil miestny farár Štefan Stypuľa. K bohoslužbe vyhral dychový orchester hranicnej stráže SONOR z Nowého Sącza. Počas sv. omše bola posvätená zástava kacvínskeho požiarneho zboru. Potom sa ďalšia časť slávnosti prenesla na priečasť pred budovu starej školy, kde už čakal hrdina dňa - automobil Jelcz - Hydro.

Kacvínska hasičská mládež

Vojaci hrali, až sa hory ozývali

Ako sme sa dozvedeli, automobil nie je súčasťou najnovší, ale môže ešte dlho slúžiť svojmu poslaniu. Kúpili ho (po generálnej oprave) v Osine pri Čenstochovej za 39 tisíc zlôtých. Z tejto sumy 17 tisíc poskytla gminná samospráva a 22 tisíc ústredie DHZ. Automobil naraz zoberie až 10 tisíc litrov vody.

Posviacka automobilu začala spoločným nástupom požiarnikov z Kacviny, ale aj z iných obcí - Fridmana, Falštína, Nedece, Nižných a Vyšných Láپš, Lapšany, Tribša a Jordanowa. Nasledovalo privítanie vzácnych hostí, medzi nimi hlavného veliteľa požiarnej ochrany a šéfa Civilnej ochrany štátu generála F. Delu, predsedu Vojvodskej správy Zväzu DHZ v Nowom Sączi Cz. Kosibu, vojvodského veliteľa Štátnej požiarnej ochrany v Nowom Sączi G. Suda, tajomníka Vojvodskej správy Zväzu DHZ v Nowom Sączi K. Czyrnaka, oblastného veliteľa Štátnej požiarnej ochrany v Novom Targu J. Galicu, vojta nižnolapšanskej gminy W. Habera, predsedu gminnej správy Zväzu DHZ V. Celusia, gminného veliteľa DHZ A. Bohdala, poslancov gminnej samosprávy a predsedu urbára Š. Kubáska. Po príležitostných prejavoch hostí a domáčich činiteľov knaz S. Stypuľa posvätil požiarnický automobil. Zároveň predsedu vojvodskej správy DHZ Cz. Kosiba odovzdal kacvínskym hasičom

zástavu. Neskôr do jej žrde sponzori a hostia vbiжali ozdobné klince.

Vyznamenania

Žiadna požiarnická slávnosť sa nezaobídla bez vyznamenaní. Na návrh hlavnej správy DHZ predsedu Zväzu DHZ W. Pawlak vyznamenal kacvínsky zbor zlatým odznakom za zásluhy. Vyznamenaní boli aj jednotliví hasiči. Zlatú medailu dostali: J. Handzelek, J. Molitorys, J. Pivovarčík, J. Magiera, J. Pčelár a J. Wenit. Striebornú medailu získali: A. Molitorys, J. Radecký, J. Szpernoga, J. Vavrošek, Š. Špernoga, J. Paciga, S. Pacyga a J. Szpernoga. Bronzovou medailou boli potencií: J. Galovič, F. Kopaczka, J. Kozub, J. Szpernoga, J. Michalák, E. Funkiet, A. Venit, J. Pacyga, A. Bák a J. Pastušek. Odznak vzorný hasič dostali: A. Magiera, R. Galovič, R. Labuda, M. Venit, G. Kozub, A. Pacyga, W. Magiera, B. Pivovarčík, J. Wenit, M. Molitorys a B. Radecki.

Po vyznamenaniach dal vojenský dychový orchester z Nového Sącza krátke koncert, ktorý diváci odmenili dlhotrvajúcim potleskom. Neskôr sa hasiči stretli pri teplom guláši. Slávnosť zavŕšila v miestnej hasičskej zbrojnici ľudová zábava, ktorá trvala dlho do noci.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Slávnosti sa prizeraли početní diváci

JOZEF FRANTIŠEK KUNIK

ČEREŠNIČKY NA PESNIČKY

Voľakedy vrah praoťač vrchárov takto učil modlit' svoje deti: Otec náš, tatko náš! Posadil nás na lavičku, dal nám chleba po kústičku. A vy, deti, nekradnite! Čo vidíte, uchmatnite!

Tento vrchársky otčenáš sa dosiaľ zachoval. Nečudo, že si vrchári všetko radi privlastňujú. Keď si vymenia lístok na drevo - to si kúpili iba cestu do hory. Keď niečo nájdu, povedia si: Kto si stratil, nech si hľadá, kto si našiel, nech si nedá! A keď pastiera vyprávajú s dobytkom, nezabudnú mu prikázať: Na našom popas, na cudzom napas! Niečo si nadobudnú spravodlivo, niečo si privlastnia a niečo si priklamú - a tak sa v mene božom vzmáhajú.

Nenávidia všelijaké predpisy a nariadenia, ktorými ich častuje vrchnosť. Vždy im je ľažko zaonačiť, aby sa aj vlk nasýtil aj ovca aby ostala celá. A preto vrchársky život vyžaduje veľa vynachádzavosti.

Tetka Bielička jej mala neúrekom. Narodila sa s dobre podrezaným jazykom. Vydaťa sa v šestnástich rokoch. Dva razy ovdovela. Po prvom mužovi jej ostali štyri deti a po druhom tri. Musela sa starat o sedem hrdiel. Keď nosila pod srdcom najmladšieho, vtedy urobila skúšku dospelosti z vrchárskej vynachádzavosti.

Ako to už býva, čakala ju nielen pôrodná bolest', ale aj rodinná starosť: krštenie. Múčičky, chvalabohu namleli, mäsku prirástlo v košiari, len tá čertovica im chýbala.

Nuž sváko Bielik - ako jej muž - zočal na pesničky tri košaté poľné čerešne. Keď ich pooberali a pozbierali - vyše troch sudov ich bolo. Potom ostávalo už len vyčkať, kým čerešničky vykysnú, kým sa kvasením premení ich sladkosť na lieh. Ten pravý čas bolo treba vystihnúť, lebo závisel od počasia, od teploty. Vtom bol sváko Bielik majstrom. Nepotreboval nijaké inštrumenty. Stačilo iba vopcháť ukazovák do kvasu a obližnúť - a hned' podľa chuti uhádol, či sú čerešne súce na pálenie.

Potom uobil v humne medzi viazanicami hókuspókus. Keď rozviazal prvú viazanicu, vyšobalil sa z nej kotlík, keď druhú, vyhrnul klobúčik, a keď tretiu, oslobodil dve rúrky. Všetko majstrovsky urobené z medi. K tomuto riadu patrila ešte kača s dvoma dierkami, do ktorých sváko nastokol rúrky. Keď ju naplnil studenou vodou, slúžila ako chladič, aby sa v rúrkach zrážala para na ten čarodejný mok.

Pálenie sa aj vtedy priečilo so zákonom. Koho financi prichytili, putoval pred súd a tam mu prísne namerali buď pokutu, buď väzenie alebo aj oboje. Nejeden vrchár si za

pálenie odsedel aj mesiac na sedrii v Banskej Bystrici. Preto sa vrchári pri pálení dávali veľký pozor. Aj sváko Bielik v peci poníže hnojiska nalial kvassu do kotlíka len večer, keď sa zotmelo a dalo sa predpokladať, že už financi neprídu.

Čerešničky dobre vydávali. Slniečko v nich vyčariovalo veľa cukornatosti a bolo ich za šesť kotlíkov a každý kotlík stekal dve hodiny, nuž sváko Bielika zastihlo ráno pri poslednom kotlíku. Päťdesiat litrov vódky bolo už v súdku - a stále tiekla.

Tetka Bielička sa chcela svákovi zavŕaťať za tol'kú námahu - ved' ho čakala ešte jedna noc na prepálenie vódky - motala sa pod kozubom. Chcela svákovi navariť bryndzových halusiek so škvarkami, takých, čo plávali v masti, aby sa dobre kĺzali dolu hrndlom.

A do tejto rodinnej pohody, plnej vzájomnej úslužnosti, pribehla ako bez duše zadychaná suseda z najbližšieho lazu. Iba toľko vládala povedať:

„Ratujte sa! Financii!“

Sváka to hned' vyšinulo z rovnováhy. Začal pobehúvať ako vyplášený zajac. Tetka ostala pokojná. Ju zlá novina nevykoľajila.

„A kde sú?“

„Pod hôrkou.“

Vietor podúval smerom k hôrke. Tetka zaraz pochopila, že financi zachytili prenikavý pach po dusených kôstkach a idú za ním rovno k nim.

„Čo sa moceš!“ zavrátila sváka celého roztráseného. „Chytro vylej kvass!“

Suseda pomohla svákovi odnieť kotol s vriacimi čerešňami ku hnoju. Tam ich vyliaли do hnojiska a prihodili hfbou hnoja. Potom suseda odbehla, aby sa aj ona nezamočila do patália, ktorá čakala na Bielikovcov.

Kým sváko poukýval do viazaníc klobúčik s rúrkami, tetka postavila do kotla zemiačky a kaču odkotúala do pliev v tieni konča humna.

Ostat už len súdok s vódkou. Sváko ju chcel vyliat', aby zmenšíl previnenie, ak by prišli do škody, lebo od množstva najdenej pálenky vymeriaval pokutu.

„Ešteže čo!“ nedovolila tetka. „Daj mi súdok do kuchyne. Tam pred kozub!“

„Preboha! Maj rozum! Ved' bude na očiach!“

„Či bude, či nebude - to je moja starosť!“

Keď sváko horko-ťažko doteperil súdok s vódkou pred kozub, tetka mu rozkázala:

„A teraz sa prac z domu, lebo sa ešte pred nimi poondieš a bude zle!“

Sváko hned' zmizol. Tam povyše pažite zaťahol medzi klčoviská a pozoroval, čo sa bude diať.

Videl financov, ako pobehúvajú okolo domu. Vše ich zbadal pri peci, vše pri hum-

ne. Ba roztrvili aj vráta a videl ich vstupovať po rebríku na pôjd. Kým tak behali, sváko bol pokojný, lebo vedel, že len ten má na ponáhlo, kto ešte nedosiahol ciel'. Ale keď prestali behať, sváka pochytil strach. Tak sa roztriasol, že keby bol na tetkinom mieste, určite by sa bol priznal.

A tetka - široká na rozsypanie - sedela pred kozubom na súdku. Sukňami ho zakryla ceļučícky celý. Na nôžkach pod kozubom vrela v hrnci voda. Tetka si na lone pridržiavala vananček a vareškou miešala cesto na halušky, akoby sa nič okolo nej nerobilo.

Vše fl'ochla na jednu stranu, vše na druhú, aby videla, čo financi robia. Tí prekutili humno, maštaľ, chlievy, izbu i komoru. Keď nemohli nič nájsť, vrútili sa do pitvora s kozubom, ktorý slúžil za kuchyňu.

„Kde máte pálenku?“ zhurta spustili.

„Akú pálenku?“ spýtala sa tetka nevinne a pokojne miešala cesto.

„Neviete? Pálili ste!“

„Pálili. Pravdaže!“ prisvedčala tetka. „Aj teraz pálim. Hľ'a, tuto pod kozubom.“

Financi na ďu zagánili. Ešte raz prekutili izbu. Vyhádzali aj periny z posteli, ale to, čo hľadali, nenašli. Znovu obstali tetku.

„Čertovská baba! Tak čo? Nepovieš?“ zašermoval jeden z nich nad tetkinou hlavou, aby jej nahnal strach. No tetku to nepoholo.

„A čo mám povedať?“ opäť sa opýtala ako neviniatko.

„Kde ste dali pálenku?“

„Ach ták!“

Tetka bola napajedená najmä pre tie periny, prešla ju trpezlivost'.

„Páni moji, mali ste nanič učiteľov!“ poviedala im. „Ale keď neviete hľadať, poviem vám, kde ju nájdete!“

Hned' uzrela nad sebou prívetejšie tváre zvedavých financov. Ukázala si prstom na život a súčasne aj na pálenku v súdku pod sukňami:

„Tuto sme ju dali!“

A popásala si zrak na sklamaných financoch.

„Netáraj!“ gánili financi. „Nevod' nás zas, lebo obanuješ!“

„A či vodím? Ved' nevodím! Iba svätú pravdu vravím. Pálenočka je tu!“ štoplala si palcom do brucha.

Financi zmenili taktiku. Skúsili podobrotky.

„Počujete, ak poviete, kde ste schovali pálenku, prihovoríme sa, aby ste dostali ten najmenší trest.“

„A za čo?“

„Juj, nedopáľujte nás! Nuž za pálenku!“

Tetka len ďalej pokojne miešala cesto na halušky. Už bolo hladké, a ona ho stále miešala.

„A či ste ju našli?“ začudovala sa.

„Ale vieme, že ju máte!“

„Či tajím? Máme. Ako by sme nemali!“ priznala tetka.

„Anciáša vášho! Ale kde?“

„Ved' som vám povedala, že tu!“

Nebolo s ňou ani z voza, ani na voz. Boli proti nej bezmocní. Sedela ani duch na poklade a len sa uškŕňala. Alebo je taká zanovitá alebo bláznavá - usudzovali. Skúsili ešte tetku

chýtiť za slovo a zaútočiť na jej svedomie.

„A mohli by ste aj odprisať, že ju tam máte?“

Tetka zodvihla dva prsty.

BETÁR NAD BETÁROV

Skúste na vrchárskych lazoch čosi vypaťat, hneď vám pohrozia: Na teba Jožo Parobok!

Aký bol Jožo Parobok, že dodnes žije v tomto prísliví? Na to ľačko odpovedať, lebo Jožo Parobok toho toľko nastváral, že na to nastačí jedna pamäť.

- Dobrý chlap to bol, - žije v spomienkach najmladšieho syna ujčeka Bielika. - Ani sa nebíl, ani nezapáral. Ale figliar bol, akých málo. Akože vám ho?

Stretnete chlapa, nie, pol druhu chlapa. Taký bol vysoký. Osloví vás:

„A ty si skade?“ On každemu tykal.

Sotva odpoviete, zatne do živého:

„Ja som u vás poriadneho človeka nepoznal.“

No zápäť dobrácky zažmuká očkami, aby si vás udobil:

„Hej, lebo som tam neból.“

Alebo ak ste prešli mlčky okolo neho a zabudli ste čo sa na pospolitého človeka patrí, zavolal na vás:

„Nože pod' sem!“

Přideť a počujete, čo ste ešte nečakali:

„Teraz sa mi pekne pozdrav a môžeš odísť.“

- Ja ho poznám aj inak, - rozpamätúva sa Martin Jedlička, dlhoročný výborník spotrebného družstva. - Ked' sa začal učiť za obchodníka, zhodil sedliacky kroj, ale vrchára zo seba nevyzliekol.

Naši ľudia sú už od prirodzenosti takí, že ich vždy zasvrbí dlaň, keď niečo vidia. V kúte nášho družstva, kde sa rady chlpili ženy, sa všeličo strácalo. Jožo tam narafičil pascu na potkany. Pružinu zakryl a na jazýček nastokol starú peňaženku s desaťkorunáčkou tak, aby kuštek trčala z peňaženky. Ked' sa nahrnuli ženy, zrazu klep! a zápäť výkrik:

„Jaj!“

„Čo sa stalo?“ opýtal sa Jožo Parobok akoby nič.

„Zuza sa chytala!“ zvestovali ženy a pamáhali jej vyprostiť prsty z pasce. A Jožo na to:

„Vari ty, Zuzka-myška?“

Viac nepovedal. Pochopila. Od tých čias ju volali Zuzkou-myškou a tovar v „ženskom kúte“ mal pokoj.

Ale neboli odchodnejší ani chlapi. V príručnom sklage vysliedili všeljaký riad pre gazdov. Strácalo sa z neho vždy, keď bolo najviac ľudí v obchode. Jožo by neboli Jožom, keby si aj tu neporadil.

Prostred príručného skladu naproti pootvoreným dverám postavil elektrický varič. Naň položil široký plech, aby varič nebolo vidieť a na plech vyložil babku na kutie kosy, okovičku, kladivko, sekuru, motyku, ba aj podkovu na obdiv žiadostlivým chlapským očiam.

Odolali? Kdeže! Lenže chlapská natúra je tvrdšia ako ženská. Chlap zaškípe, ale nevykríkne. No blahoslanený smrad po oškvíknutých prstoch prezradil, čo sa stalo.

„Chlapi, chlapi,“ karhal ich Jožo dobro-myselne, „tie vyhrievam, aby boli mäksie. Ked' sa vám už lepia na prsty, tam v kúte si vyberte!“

- Zvolili sme Joža Parobka do rady národného výboru, - nevie naňho zabudnúť Adam Šed'o. - Zaslúžil si. Nie preto, že by bol najkačavnejší občan. To nie. Aj on mal svoje ovady. Zvolili sme ho najmä preto, že vedel vždy trafiť tam, kde bolo najviac treba a ľudí zavrátiť na spravodlivejšiu cestu.

Ako to už býva, robil sa súpis dobytka. A vrchár nerád so všetkým vyrukuje. Dačo mu prepadne pomedzi prsty, alebo vyfukne z pamäti. Najmä tí majetkovo hrubší sa všeliačko pătili pustiť nás do maštali. Joža to napaprčilo, a keď nám povedal: „Zapíšme, čo udajú, nebojte sa, neujde nám ani kus,“ vedeli sme, že Joža lapilo zas dáke šibalstvo.

Hned' po súpise sa vybral do mesta. Možno tam mal robotu. Možno nie. Neviem. Z výboru sme ho neposlali. Ked' sa vracal, naplašil ľudí v autobuse. Tváril sa vraj tak, akoby sa na dedinu valila živelná pohroma.

„Ľudia boži! Varovali sme vás, lebo sme vám dobre chceli, a teraz sa vám to vypomstí!“

Pravdaže, keď takto na ľudí, každý bol zvedavý, čo sa stalo.

„Súpis dobytka nesúhlasi. Na okrese ho neprijali! Najmä tí hrubší veľa zamčali. Jaj, zle bude! Kontrola! Všetko sa zhabe!“

„A kedy prídu?“ hlásili sa tí trafení.

„Možno zajtra, pozajtre - to nevytrúbia!“

Neviete si predstaviť, čo sa potom robilo na národnom výbere. Hrnuli sa hriešnici a kajali sa zo svojich hriechov. Ale ako!

„Viete, bola doma iba žena. A tá vždy chybila v rátaní. O jednu sa pomýlia. Pripište!“

„Prasnica sa nám oprasila akurát tej noci po súpise u nás. Osem mala. Poznaťte, aby nebola galiba!“

„Nevestu máme na rozsypaní. Chceli sme na krštenie dve. Bude stačiť aj jedno.“

„Ako je pánboh nad mnou! Nech tu hned' skapem, ak nehovorím pravdu!“

Iba potom napajedení financi odišli a rodinga v zdraví užila čerešňovicu na krštení.

„Moja má beľmo na oku. Nedovidí. Sta-lo sa. Uznajte!“

A tak to šlo rad-radom. Ked' už bol súpis úplný, zaškeril sa Jožo po parobkovsky:

„Takto treba na šmelinárov! A ešte boli radi, že sme im zapísali!“

- Bol to obyčajný cigán! Ani mi ho ne-spomínajte! - paskudí sa na Joža Parobka Ondro Veroniak. - Zaslúžil by si aj za to, čo mne urobil. Ja som robotný človek. Vracal som sa z mlyna celý zamúčený. V autobuse je nie ako na železnici. Tam t'a hegne, tam t'a šmarí, nuž nečudo, že som ľudí okolo seba poriadne omúčil. Jožo Parobok sa hned' na mňa vyrútil:

„Nevieš, čo sa patrí? Ako to chodí medzi svet?“

Hohó! Čo si ty, že takto káraš?! - pohútal som si. A navzdory som sa pohniezdil, aby som ho ešte viac zamúčil. Ale on, pluhák, sa nenahneval. Poradil si, ako ma vykýva!

„A múku si kde nechal?“ opýtal sa ma.

„Vo mlyne. Idem po furmana.“

„Nemusíš! Odo dneška sú mlyny zatvorené a múka prepadne v prospech verejného zásobovania.“

Jožovi išlo vždy dolu kopcom. Človek nikdy nevedel, či dorovna a či dokriva myslí. Nuž zahriakol som ho, aby netáral!

„Ked' neveríš, tu je čierne na bielom,“ povedal mi. Vytiahol noviny a začal čítať o zatváraní mlynov, ani čo by hrach sypal.

Viac mi nebolo treba. No bohuoc-priši! Ondrej, pekne vyzeráš!

„Otvorte!“ zakriačal som na šoféra. A ľudia do mňa:

„To bol iba žart!“

„Hej, pekný žart!“ nedal som si povedať.

„Chytro otvorte!“

Celý upachtený som dobehol do mlyna. Ani sa nepýtajte, ako ma tam privítali! Nemusel ma na posmeh obrátiť! Ale bohvie, či by som bol podobrotky odišiel.

- Vedel betársky využiť moment prekva-penia, - spomínajú na Joža Parobka v osve-tovej besede. - Ked' sa strhla chlapská búrka a začalo sa blýskať ostrie nožov, ženy pišťali a bežali za ním.

„Jožo! Ratuj! Idú si krv spúšťať!“

A Jožo akoby sa neblýskalo, pochytil bubon, bil naň do taktu a spieval:

Bije bubeniček, bije na bubon.

Kto sa nevie baviť, nech odíde von!

Potom pomýleným bitkárom rozkázal:

„Ty bi na bubon a ty spievaj:“

DOKONČENIE NA STR. 22

ZASADNUTIE OV SSP V JABLONKE

Dňa 13. apríla t.r. sa v krajanskej klubovni v Jablonke konalo ďalšie zasadnutie OV Spolku Slovákov na Orave. Najhlavnejším bodom rokovania bola informácia predsedu OV Roberta Kulaviaka o prípravách krajanského IV. ročníka Dňa slovenskej kultúry, ktoré sa uskutoční 15. júna 1997 v Jablonke. Podujatie je pripravované v spolupráci ÚV SSP so Slovenským inštitútom vo Varšave, Domom zahraničných Slovákov v Bratislave, Oravským osvetovým strediskom v Dolnom Kubíne, Kyšuckým osvetovým strediskom v Čadci a mestom Čadca a Podtatranským osvetovým strediskom v Poprade. Predpokladá sa, že na podujatiu vystúpia okrem našich súborov a sólistov z Oravy a Spiša hostia zo Slovenska, vtom folklórne súbory Drevár z Krásna nad Kysucou, Magura z Kežmarku, Trnka z Dolného Kubína, zmešaný cirkevný zbor z Krivej a k pozvaným patria tiež dychová hudba a mažoretkový súbor.

Na zasadaní OV SSP sa zúčastnili tajomník ÚV Ľudomír Molitoris, podpredseda OV Augustín Andrašík a viacerí predsedovia oravských MS SSP, ktorí vyslovili presvedčenie, že podujatie bude znamenitou prehliadkou toho najlepšeho, čo sa robí v krajanskej kultúrnej činnosti a dôstojným príspevkom k oslavám polstoročného jubilea nášho Spolku. Tešíme sa na bohatý program Dňa slovenskej kultúry v Jablonke a všetkých na toto podujatie srdečne pozývame.

(pk)

NAŠE ŠKOLY VCERA A DNES

Končí sa školský rok a to ma priviedlo k úvahám o našom slovenskom školstve a jeho

vývoji po druhej svetovej vojne. Síce, ako niektorí azda vedia, už v medzivojnovom období boli isté pokusy o jeho zavedenie, ale neúspešné. K vzniku slovenských škôl na Spiši a Orave mohlo dôjsť až po druhej svetovej vojne, presnejšie po podpísaní poľsko-československej medzištátnej zmluvy v marci 1947. Na tomto základe už v tom istom roku boli založené prvé školy so slovenským vyučovacím jazykom v Nižných Lapšoch na Spiši a Jablonke na Orave.

O rok neskôr boli tieto školy otvorené vo väčšine spišských a oravských obcí. Mohlo sa to uskutočniť vďaka tomu, že prišli na ne vyučovať učitelia zo Slovenska.

Pamäťam sa, že keď sa vtedy robili zápisy do slovenských škôl, prihlasovalo sa do nich 97-98 % žiakov a v niekoľkých obciach bola spočiatku dokonca stopercentná účasť. Veľmi aktívni boli v tom čase najmä oravskí krajania. Treba uznáť, že naši otcovia pôsobiaci vtedy v krajanských Spolkoch, boli múdri ľudia, ktorí mali ďalekosiahle zámery. Videли svoju budúcnosť vo vzdelávaní, v mladej krajanskej inteligencii, a preto vyvíjali úsilie pre založenie slovenskej strednej školy. To sa im aj podarilo v roku 1951, kedy bolo otvorené slovenské lýceum v Jablonke. Viacerí jeho absolventi začali neskôr učiť na slovenských školách a pôsobiť v našom Spolku. Treba tuná zdôrazniť, že slovenskí učitelia popri svojej práci v školách, aktívne pomáhali MS rozvíjať kultúrnu činnosť, viedli divadelné krúžky, folklórne súbory a pod.

Tento úspešný rozvoj bol, žiaľ, v šestdesiatych rokoch náhle zabrzdený, kedy boli slovenské školy postupne zrušené a na miesto nich zavedené vyučovanie slovenčiny ako nepovinného dodatočného predmetu. Slovenskí učitelia museli pochopiteľne odísť.

Za takýchto podmienok nám počet žiakov rýchlosť klesol. Prispelo k tomu i dosadzovanie za riaditeľov škôl ľudí nepriaznivo nalaďených voči Slovákom, ako aj protikrajanská propagácia a nátlaky na žiakov a rodičov, aby prepísali deti do poľských škôl. V obave pred perzekúciami a zhoršovaním prospechu, čo sa často stávalo, sa sami žiaci vypisovali zo slovenčiny, nezriedka aj preto, že sa ju vyučovalo po hodinách. Keď k tomu dodáme, že na školách chýbali učitelia slovenského jazyka, že sa celé desaťročia prejavoval permanentný nedostatok učebníc, neprekupuje, že o rozvoji slovenskej výučby nemohlo byť ani reči. Neprospevala jej ani situácia v kostoloch, z ktorých postupne mizli slovenské spevy a vo viacerých farnostiach, najmä na Orave, úplne vymizli. Ich správcovia boli nielen proti slovenským spevom, ale zároveň odstraňovali v sakrálnych objektoch slovenské nápisy a iné pamiatky. K takýmto prípadom došlo o.i. v Jablonke, Podvuku, Kacvíne, Fridmane a ďalších obciach. Smer bol jeden - vykynúť slovenské povedomie a jazyk z každej oblasti života.

Situácia sa o niečo zlepšila až v posledných rokoch, po páde totality, kedy sa po dlhodobom úsilí krajanov zaviedli slovenské bohoslužby v 6 farnostiach na Spiši a v jednej na Orave. Ministerstvo národného vzdelávania sič slovenské školstvo neprinavrátilo, ale aspoň upravilo zásady výučby materinského jazyka. Školy sú dnes lepšie zásobené príručkami a na mnohých učia naši absolventi, ktorí vyštudovali na Slovensku. Stav žiakov - slovenčinárov sa v posledných rokoch stabilizoval vo výške ok. 650 detí. Nie je to samozrejme optimálny počet, ale v situácii, keď viaceré školy slovenčinu nepropagujú, jeho radikálne zvýšenie je zatial ne-reálne, a to tým viac, že v poslednom čase prešlo školstvo pod správu gmin, ktoré pre slovenčinu nenachádzajú príliš veľké pochopenie. Neprospeva slovenčine ani to, že sa ju vyučuje len 3 hod. týždenne, a nezriedka - z úsporných dôvodov - iba dve. V takejto situácii nemôžu mať žiaci v slovenčine ani zopár hodín dejepisu, čo nám svojho času slúbovali v nowosáčskom kuratóriu.

Myslím si, že by aspoň v gminách mali vzniknúť národnostné samosprávy, ktoré by zabezpečovali rozvoj slovenského školstva. Aj to, aby sa naše deti mali možnosť vzdelávať v rodnom jazyku od materskej po vysokú školu.

A.B.

KRÁTKO Z ORAVY

Niekol'ko roľníkov z Veľkej Lipnice, ktorí sa rozhodli vo svojich domoch poskytovať ubytovanie turistom, vydalo za pomoc Stredu pre pomoc poľnohospodárom v Nowom Sączi farebné pohľadnice, predstavujúce ich domy a babiohorské prírodné prostredie. Myslíme si, že je to výborný príklad, ako možno popularizovať turistiku v gmine.

***

Gminný úrad vo Veľkej Lipnici sa stará o predĺženie autobusového spojenia do Privarovky. Plánuje sa tiež začať výstavbu nového zdravotného strediska v obci. Vojt sa obracia s výzvou na majiteľov rádia CB, aby si svoje aparáty oficiálne zaregistrovali, v opačnom prípade im môže hroziť pokuta.

***

Casopis Slovenský sever č. 4/1997 priniesol rozhovor s Robertom Kulaviakom, predsedom OV SSP na Orave, v ktorom redaktor Juraj Horňák priblížil čitateľom jeho činnosť za štyri roky predsedovania.

Najstaršiu rukopisnú mapu Hornej Oravy, vypracovanú pravdepodobne v roku 1550 neznámym autorom, sa podarilo objaviť v Krajinskom archíve v Budapešti. Podľa provinienčného princípu v mierových zmluvách s Maďarskom, by mapa mohla byť predmetom nárokov Slovenskej republiky na navrátenie tohto kultúrneho dedičstva, odvlečeného z jej územia do Maďarska. Ide o mapu okolia slaných prameňov pod Bačiou Horou.

***

Pracovníčka Roľníckeho poradenského strediska v Nowom Sączi (so sídlom v Nowej) Mária Jamroziková úraduje v Gminnom úrade vo Veľkej Lipnici v 1. pondelok a každého 3. v mesiaci od 8.00 do 17.00 hod. Poskytuje porady týkajúce sa o.i. rozvoja poľnohospodárstva v gmine, agroturistiky a viedie tiež školenia v oblasti reštrukturalizácie a modernizácie malých hospodárstiev.

NIELEN HRANIČNÉ PRIECHODY

Štátnej hranici Poľska so Slovenskom má dĺžku 517, 72 km, z čoho na Nowosáčské vojvodstvo pripadá 314 km. Na takej dlhej hranici je potrebné dostatočné množstvo vhodných hraničných priechodov. Aj keď ich zatial nie je dosť, situácia sa zlepšuje.

Pozrime sa, ako to vyzerá s hraničnými priechodmi na Slovensko práve na Orave.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Najväčší z nich je priechod s celodennou prevádzkou Chyžné-Trstená, slúžiaci aj pre medzinárodnú osobnú a nákladnú dopravu. Ďalším je celodenný priechod Chochoľov-Suchá Hora, slúžiaci len občanom Poľska a Slovenska a tretí sa nachádza v Oravskej Polhore. Teraz sa dostáva do prevádzky hraničný priechod Winiarczykówka-Bobrov pri Veľkej Lipnici. Zároveň slovenskí stavbári dokončievajú piaty priechod Ujsóly-Novot' pri Námestove, ktorý svojmu účelu začne slúžiť v druhej polovici t.r. Bude určený pre osobnú a nákladnú dopravu s hmotnosťou vozidiel do 3,5 tony. Finančné náklady na výstavbu colnice, ktorú budú spoločne využívať pasové a colné orgány oboch štátov, si vyžiadali okolo 50 miliónov SK.

Pripomeňme, že pred niekoľkými rokmi fungovalo na celej poľsko-slovenskej hranici iba 8 cestných a 2 železničné priechody. Predpokladá sa však, že v nedalekej budúcnosti ich bude 17, z toho 3 železničné. Vedľ poľsko-slovenské obchodné, kultúrne, vedecké a iné kontakty sú neustále intenzívnejšie a úmerne s nimi sa bude rozširovať aj obostranný turistický ruch. Ako sme prednedávnom v Živote informovali, v Poľsku konečne trochu znížili poplatky za zelené karty, potrebné pri cestovaní za hranice, takže v nadchádzajúcej letnej sezóne možno očakávať aj početnejšie návštevy našich krajanov na Slovensko. Iste k tomu prispeje aj fakt, že od 5. júla 1997 sa budú môcť na Slovensku už oficiálne čítiť ako doma, a to vďaka nedávno schválenému Zákonom o zahraničných Slovácoch. Takže hor sa poznávať Slovensko.

P.K.

ŽIŤ S POŽIČKOU

Bez peňází súčasný človek veľa toho nedokáže. Môže sa niekedy stať, že ostaneme s prázdnym vreckom a na ďalšie príjmy musíme ešte trocha počkať. Aby sme sa zachránili, žiadame o pomoc najprv rodinu. Keď tam nepochodíme, hľadáme záchrannu u najbližších priateľov. Keď ani u nich nenájdeme pochopenie, vtedy jediným výhodiskom z núdze je požička, presnejšie povedané úver, ktorý na Spiši volajú „borg“. Istou formou pôžičky, najmä pri nákupe niektorých priemyselných tovarov, televízora, videa, bud' iných zariadení je kupovanie na splátky.

„Na borg“ berú mnohí, najmä však dôchodcovia. Túto formu - dalo by sa povedať bezúročnej pôžičky využívajú ženy na kúpu mýky, cukru, chleba, chlapi zase piva, či dokonca cigaret. Som akurát v jednom so súkromných obchodov v Kacvíne. Predomnou stojí istá babička. Do 20., teda do dôchodku, chýba ešte niekoľko dní, preto nakupuje - akože inac - „na borg“. Predavačka vytahuje spod pultu asi 60-stranový zošit. V polovičke zapisaný hriechami dlžoby. Vačšina dlžníkov je už vyškrnutá čiernou, červenou alebo hnedou fixkou.

- *Ludia žijú od dôchodku do dôchodku, treba im pomôcť*, - vysvetluje predavačka.

Trocha opatrnejšia je J. Chowanicová vo výčape piva vo Vyšných Lapšoch. Všeobecne vraj „na borg“ nedávajú. Nevedno totiž, či si zákazník, najmä po niekoľkých pivách dlžobu zapamätá. V opačnom prípade musí predavačka pivá či poldecáky zaplatiť z vlastného vrecka. Ani v obchode GS v Novej Belej „borg“ nepoznajú. Z iného dôvodu. Ako hovorí predavačka M. Šoltýsová, v obchode majú inštalovanú elektronickú pokladnú, ktorá všetko zaznamená. V prípade nečakanej kontroly by sa to mohlo zle skončiť.

Požičiava sa ľahko, horšie je to so splácaním. Zatiaľ sme nezaznamenali, aby sa niekto o tých niekoľko zlotých súdil. Niektorí dlhníci sú sice prekvapení sumou, keď vracajú podľnosť. Vždy však zaplatia všetko, do grajcara, aj keď majú pohybnosti, či im predavačka nejakú tú číslicu neprispísal. Nuž, kto hned platí, dva razy platí. (jp)

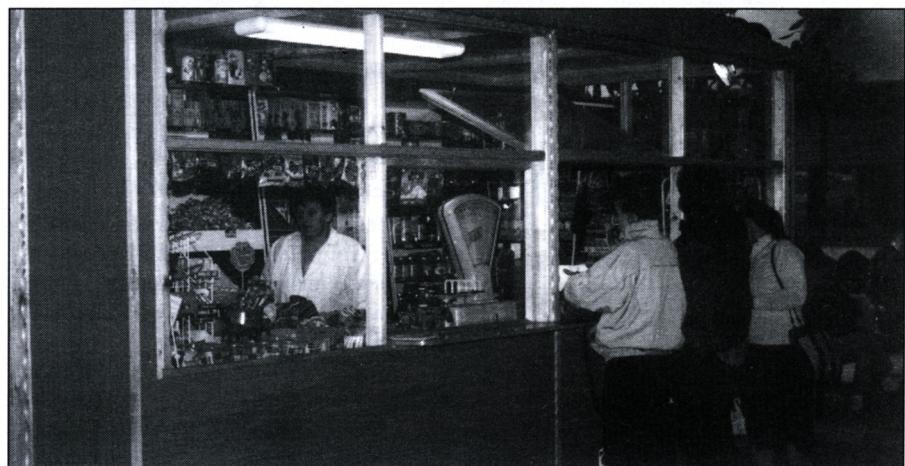
KDE RAKY ZIMUJÚ?

Pred rokmi boli spišské riečky a potoky plné striebリストich pstruhov a ťarbatových rakov. Stačilo si vyhrnúť rukávy, a spod kamene, či z výmol'a mohol hocikto vytiahnuť pstruhu, mrenu, alebo aj raku. Dnes sa raky skoro úplne vytratili z našich riek a je možné, že ich onedlho budeme spoznať len z encyklopédických príručiek.

Pripomeňme, že raky patria do veľkej skupiny kôrovcov. Celé telo majú pokryté silným pancierom z chitínu. Živia sa rozkladajúcimi sa zvyškami rýb a obojživelníkov, okolo ktorých sa zhromažďujú vo väčších skupinách. Silnými čeľusťami požierajú aj korienky a larvy vodného hmyzu. Dýchajú žiabrami ukrytými pod pancierom. Zaújmavosťou je, že okrem kráčavého pohybu dopredu ovládajú raky aj únikový pohyb, teda plávajú dozadu.

V našich rieках žijú dva druhy rakov: Rak riečny (*Astacus astacus*), ktorý sa vyskytuje najmä v rieках a potokoch s bah-

Nie každý kupuje na borg...

nitým dnom. Dosahuje dĺžku 20 cm a môže sa dožiť aj 20 rokov. Druhým kôrovcom našich podhorských potokov je Rak riavový (*Austropotamobius torrentium*), ktorý uprednostňuje toku s kamenitým dnom. Dosahuje dĺžku len 13 cm.

Či raky u nás úplne vyhynú závisí len od nás. Totiž tieto vzácne kôrovce sú veľmi citlivé na znečistenie vód. Obmedzenie ich počtu spôsobili tiež roľníci nadbytočným používaním umelých hnojív. Zhubné pre raky sú aj dnešné saponáty a kyslé dažde. Niekomu sa sice môže zdať, že naše horské vody sú priam kryštalicky čisté. Je to však len zdánlivé, o čom svedčí vytrácanie sa nielen rakov, ale aj rýb. Možno teda oprávnenne povedať: keď bude voda čistá, vrátia sa aj raky a pstruhы. (jp)

KONGRES UKRAJINCOV V POĽSKU

Vo varšavskom Dome techniky sa začiatkom apríla konal Kongres Ukrajincov v Poľsku, ktorého sa zúčastnilo okolo 300 delegátov zastupujúcich takmer 20 organizácií tejto národnostnej menšiny. Hostami kongresu o.i. boli: vicemaršalek Senátu PR Z. Kurnatowská, vicemaršalek sejmu PR A. Małachowski, poslanci parlamentu, predstaviteľia ministerstva kultúry a umeenia PR. Rokovaní sa tiež zúčastnili viacerí predstaviteľia ukrajinskej diaspory v USA, Kanade, západnej a strednej Európe, Svetového kongresu Ukrajincov, ako aj predstaviteľia národnostných menší v Poľsku. Zdravice účastníkom Kongresu zaslali tiež prezidenti: PR A. Kwaśniewski a Ukrajiny L. Kučma, ako aj premiér PR W. Cimoszewicz.

Počas dvojdňových rokovaní delegáti hodnotili situáciu ukrajinskej menšiny v kontexte 50. výročia presídleneckej akcie „Visia“. Pripomeňme, že v roku 1944 žilo v juhovýchodnej časti Poľska takmer 700 tisíc občanov ukrajinskej národnosti. Len do júla 1946 takmer pol milióna z nich bolo nútene odísť do ukrajinskej časti ZSSR. Ďalších 150

tisíc Ukrajincov bolo násilne presídlených na územie severozápadného Poľska. Okolo 4 tis. neposlušných Ukrajincov komunistický režim uväznil v stalinovskom pracovnomtáboore v Jaworzne.

Kongres Ukrajincov v Poľsku schválil užnesenie, v ktorom sa o.i. dožaduje odсудenia akcie Visla a nápravy krívd. Obrátil sa tiež na poľský národ s poslalom o „zmierenie a odpustenie“. Pripomeňme, že zatiaľ akciu Visla odsúdil v roku 1990 len Senát PR. Za predsedu Zväzu Ukrajincov v Poľsku bol opäťovne zvolený Jerzy Rejt.(jp)

BESKYDY BEZ HRANÍC

Vraj nič tak dobre nepromuje štát či nejaký región, ako jeho prírodné krásy a bohatstvo jeho kultúry. Samozrejme tieto hodnoty však treba vedieť umne predať medzinárom aj na turistickom poli. Potrebujú to obe naše susediace krajinu, veď turistika patrí k oblastiam, v ktorých sa dá celkom dobre zaobiť.

V dňoch 11.-13. apríla t.r. sa v Bielsku-Biaľe konal zaujímavý turisticky veľtrh pod názvom Beskydy '97, ktorého sa zúčastnilo 7 štátov, v tom aj Slovensko. Tentoraz našu starú vlast' reprezentovali Kysuce a mesto Čadca. Slovenská expozícia sa už po druhý raz niesla pod heslom Beskydy bez hraníc. Bola skutočne zaujímavá a tak neprekvaپuje, že v slovenskom stánku bolo vždy rušno. Okrem množstva dovolenkových či rekreačných ponúk sa návštevníci mohli zúčastniť ochutnávky slovenských špecialít, akými sú napr. bryndzové halušky bud' korbáče, pastiersky polesník, demänovka a pod. Nielen Kysuce, ale i celé Slovensko, Rakúsko a vôbec Európa boli tu na dosah ruky.

Vonku ešte fúkal aprílový sneh, ale vnútri v každom stánku už vládlo leto. Našich sliezskych krajanov zaujala medziiným výstava nowosącskej firmy Dunajec, ktorej ponuky sprístupňovali záujemcom možnosť spoznania Slovenska od Tatier po Zemplín. Tešila nás táto možnosť, aj keď nás hned' napadla otázka, prečo ešte stále nemáme krajanskú kartu. Všimli sme si však, že medzi ponukami nebolo ani Oravy, ani Spiša. Síce naši krajania si tam vždy nájdú miesto aj sami, ale turistické firmy tieto zaujímavé regióny - aspoň na veľtrhu - nepropagovali. Asi tu čosi neklape.

Pre sliezskych krajanov bol veľtrh úspešný aj preto, že sme si počas jeho trvania vybavili knaza na odslúženie slovenskej sv. omše počas odpustu v Mikołowe - pri príležitosti 1000. výročia mučenicej smrti sv. Vojtecha, ktorý je patrónom našej farnosti. Zároveň sme si v ružomberskom podniku Tatrapomag zaobstarali lyžiarsky vlek, ktorý po namontovaní bude záujemcom poskytovať služby. Veď ktoriove, či v roku 2006 nebudem mať Zimné olympijské hry.

Brono

BETÁR...

DOKONČENIE ZO STR. 19

*My sa vieme baviť, nepôjdeťme von.
Nech do našej škriepky udrie blesk a hrom!*

Inokedy vzal poplašník, vystrelil a vbehol medzi roztatárených:

„Chlapí! Zle je! Streľajú po nás! Vari sa dáme? Za mnou.“

Obehli kultúrny dom - a schladli.

Stalo sa, že nezbedník kazil zábavu, zapáral, nevedel sa zmestiť do kože. Jožo Pa-

robok sa s ním veľa netrápil, iba ho potľapkal po pleci:

„Počuj, kamarát, brata ti bijú - a ty si tu!“

„Hí! Otca im! Kde ho bijú?“

„Na dolnom konci.“

Div nevyrútil dvere.

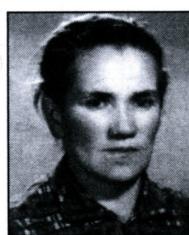
Nuž taký bol blahej pamäti Jožo Parobok. Keď bolo treba, vedel si poradiť aj bez richtára aj bez žandára.

(Z knihy *Vrchári-Betári*,
Martin 1981)

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 19. marca 1997 zomrela v Novej Belej vo veku 71 rokov krajanka

**HELENA BENDIKOVÁ
(rod. Móšová)**

Zosnulá bola členkou Spolku od jeho založenia, neúnavnou čitateľkou Života. Odišla od nás vzorná krajanka, dobrá a statocná žena, matka a babička. Nech odpočíva v pokoji!

MS SSP v Novej Belej

V súvislosti s úmrtím matky vyjadrujeme krajanke Anne Bendikovej hlbokú sústrast.

Redakcia

Dňa 3. apríla 1997 zomrela vo Veľkej Lipnici vo veku 89 rokov krajanka

MÁRIA ZUBRICKÁ

Zosnulá, jedna z najstarších obyvateľiek obce, bola členkou Spolku od jeho založenia. Odišla od nás vzorná krajanka, dobrá matka a babička. Nech odpočíva v pokoji!

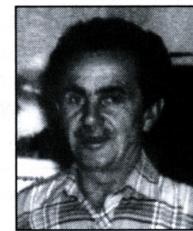
Rodine zosnulej vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS SSP vo Veľkej Lipnici

***

Dňa 14. mája 1997 zomrel v Malej Lipnici vo veku 66 rokov krajan

SILVESTER SMREČÁK

Zosnulý bol dlhoročným členom Spolku a čitateľom i propagátorom Života. Aktívne sa zúčastňoval na všetkých krajanských podujatiach. Spolu s manželkou vychoval v slovenskom povedomí 7 detí. Odišiel od nás vzorný krajan, dobrý človek a starostlivý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Krajanke Victórii Smrečákovej v súvislosti s úmrtím manžela vyjadrujeme hlbokú sústrast.

**MS, OV a ÚV SSP
a redakcia Života**

***

Dňa 18. januára 1997 zomrel v Jablonke vo veku 67 rokov krajan

JÁN NOVÁK

Zosnulý bol dlhoročným a obetavým členom nášho Spolku a horlivým čitateľom Života. Odišiel od nás vzorný krajan, starostlivý otec a starý otec a dobrý človek. Nech odpočíva v pokoji!

MS SSP v Jablonke

Z KALENDÁRA NA JÚN

Záhradkári

Je to mesiac mimoriadne intenzívnych prác v záhradkách, najmä pri ošetrovaní zeleniny. Najviac práce je najmä s odstraňovaním buriny, ktoréj sa v tomto mesiaci mimoriadne darí. Preto je dobre začať okopávanie, kým je burina ešte malá a zbytočne neodčerpáva zelenine živiny. Hriadky dôkladne zalievame a potom plynko kypríme, aby sme zabránili neproduktívnu odparu a tvorbe prírusku. Najlepšie je zavlažovať ráno alebo večer. Kto by chcel rastliny prihnojiť, treba to urobiť pred zálievkou. Koncom mesiaca je čas na vyštipovanie rajčiakov, aby na rastline zostali len dva výhonky, ktoré treba priviazať ku kolíkom. Naproti tomu na karfiole treba zalamovať listy, aby rýchlejšie vyrástli biele ružice.

Kto pestuje tekvicu, mal by v hniezdach nechať len dve najvyvinutejšie rastliny a ostatné odstrániť. Podobne pretrhávame uhorky, čiže nechávame jednu rastlinu na vzdialenosť 30 cm v riadku alebo dve rastliny na vzdialenosť ok. 50 cm. Kto sa zameral na skorú zeleninu, môže ju koncom mesiaca už zberať, najmä šalát, red'kovku, kaleráb a trochu neskôr aj karfiol.

V júni treba venovať pozornosť vetraniu a zálievaniu v pareniskách a fóliovníkoch. Okná však treba nechať až do konca mesiaca, lebo v horských oblastiach bývajú noci ešte chladné. Zo zvyškov zelenín a burín po okopávaní a pletí možno na zatielenom mieste založiť kompost.

Ovocinári

V stredných a vyšších polohách sa v júni po druhý raz strieka jablone proti červivosti

(14 dní po prvom postreku), prípadne proti múčnatke a chrvastitosti. Keď v tomto mesiaci nie je dostatok zrážok, treba stromy, najmä s väčšou násadou plodov, výdatne zvlažovať. V tomto kontexte pripomíname, že vlaha sa dlhšie udrží v skypnej pôde. Dobre je tiež zastlať pôdu okolo stromov pokosenou trávou.

Koncom mesiaca začínajú dozrievať skoré odrody kôstkovín. Popri ich zbere si nájdime čas aj na letný rez na mladých stromčekoch, ktorým odstraňujeme konkurenčné a vôbec neperspektívne letorasty, vlky, odnože a pod. Zároveň treba ošetríť všetky preštepené stromy (vyviazanie letorastov k oporným palicikám), v tom i glejotokové rany a skontrolovať uvádzovací materiál. Ak sa zarezáva, treba ho uvoľniť. Júnový opad plodov treba považovať za prirodzený, ale na stromoch s veľmi bohatou násadou treba plody dodatočne pretrhávať, v opačnom prípade nedosiahnu požadovanú veľkosť. V niektorých krajinách sa tento zásah považuje za nevyhnutný. Udáva sa, že na 1 dobre vyvinutý plod treba asi 30 listov. Na 5-6 ročných stromoch nenecháva sa viac ako 250-300 plodov. Je to priam nutné pri tvarovaných stromoch. Koncom mesiaca je už čas pristúpiť k nakláňaniu letorastov, prípadne i celých konárov.

Chovatelia

V júni sa podšklbávajú neskoršie vylihané húsatá, a kto to neurobil skôr, aj dospelé husi. Pred podšklbaním by sa husi mali niekoľkokrát vykúpať a obschnúť na čistom štrku alebo slame. Aspoň 6 hodín pred podšklbávaním by nemali mať prístup ku krmivu, aby sa im vyprázdnilo črevo. Hoci v

júni býva teplo, podšklbané husi aspoň týždeň treba chrániť pred prudkým dažďom a vetrom. a zároveň im dávať krmivá s vyšším obsahom dusíkatých látok a tuku, napr. ovos, kapustové, kelové či kalerábové listy a pod. Po podšklbaní treba páperie dávať podľa možnosti osobitne. Ak našklbané perie nie je dosť čisté, možno ho vo vhodnom saponáte vyprátať, preplákať a usušiť. Takéto perie nasýpané do sypkoviny treba zavesiť v suchom, dobre vetranom a chránenom mieste a občas ho popotriasať. Keďže je už pomerne teplo, na kurínoch treba odložiť zasklené obloky a ponechať rámy vyplnené pletivom.

Včelári

Pre včelára začína hlavné medové obdobie, preto treba urobiť všetko, aby sa včelstvá pred agátovou znáškou a počas nej nerojili. Ak teda zistíme na plástoch vystavané mišky zakladené vajíčkami, zrušíme ich, z plodiska vyberieme jeden plást s vybiehajúcim plodom a uličky medzi ostatnými plástami rozšírimo. Ak však pri prehliadke zistíme materské bunky s larvami, prípadne zavieckovanú materskú bunku, urobíme odloženec s tromi zavieckovanými plástami a matkou. Do materského včelstva zavesíme tri medzistienky. Ak je začiatok agátovej znášky ešte ďaleko, vyhľadáme najkrajšiu zavieckovanú materskú bunku, ponecháme ju vo včelstve, kým ostatné zrušíme, aby sa včelstvo nevyrojilo. Výdatna agátová znáška obráti pozornosť včelstva na zber nektáru, takže obyčajne upustí od rojenia. Počas znášky treba dbať na to, aby včelstvo malo vždy dosť miesta na ukladanie nektáru. Preto v prípade potreby treba nadstaviť druhý medník, alebo vybrať plné plasty medu, preložiť do slabších včelstiev a do silného vložiť prázdne plasty. Znášku treba totiž plne využiť. (jš)

ZBIERAME BYLINY

Dnes si pohovoríme o ďalšej rastline, ktorú hodno zberať, keďže má pozoruhodné liečebné účinky. Je to všeobecne známa PÚPAVA LEKÁRSKA (lat. *Teraxacum officinale* Web., pol. dmuchawiec). Rastie aj u nás na suchých lúkach, pasienkoch, úhoroch, medziach, pri cestách od nižín po horské polohy. Je charakteristická tým, že stonka po poranení roní biele „mlieko“.

Púpavu poznali už v stredoveku ako rastlinu na prípravu znamenitých šalátov (z čerstvých listov), ale aj na liečenie zápalu očí, na čo slúžilo spomínané mlieko nachádzajúce sa v stonke.

Predmetom zberu sú korene, korene s vŕňačou a samé listy. Korene sa najlepšie zísikavajú v jeseni, prípadne zjari. Treba však dbať, aby sa nepretrhli, lebo z priečeho rezu vytieká príliš veľa „mlieka“. Ak ich treba rozrezáť, tak len pozdĺžne. Na jar sa zbierajú korene s listami a nerozkvitnutými pukmi, bud'

osve samé listy. Po zbere ich treba rýchlo obmyť a sušiť budťo umelým alebo prirodzeným teplom v tieni. Korene sa zbierajú hlavne pre obsah inulinu a ostatné časti rastliny pre horčiny, najmä taraxacín. Obsahujú tiež vitamíny a väčšie množstvo minerálnych látok.

Púpava má povest' dobrého močopudného a žlčopudného prostriedka, jej horčiny ovplyvňujú tvorbu slín a žalúdočnej šťavy. Regulujú tiež stolicu, čiže pôsobia metabolicky. Pri použití berieme 4-8 g sušenej púpavy (koreňa a listov) na štvrt' litra vody a varíme 5 minút. Pije sa pred jedlom trikrát denne po jednej šálke. Na vypudzovanie žlče a na jarné kúry možno robiť odvar z púpavy s rovnakým dielom listov žihľavy, myšieho chvosta, podbeľu a listov trnky.

Púpava lekárska má široké použitie. Po prí vyučovaní žlče dobre ovplyvňuje činnosť črev a krvný obeh, zlepšuje tiež činnosť srdca a zažívacieho traktu. V ľudovej liečbe sa oddávna používala a používa aj dnes pri cho-

robách pečene, žlčníka, pri žltačke, hemoroidoch a cukrovke. Z čerstvej nekvitnejcej rastliny možno tiež pripraviť esenciu, ktorú sa používa pri bolestiach hlavy, neuralgii, reumatizme a poruchách trávenia.(jš)

JÁN ŠTIAVNICKÝ

O TUNELOVEJ TME

Kde bolo, tam bolo, bol jeden tunel, cez ktorý sa t'halí lesklé koľajnice. Kto tomu neverí, nech si kúpi cestovný lístok do končnej stanice, nech sadne na vlak a naisto na nás tunel natrafi.

V tomto tuneli celé roky driemala tunelová tma. Cez deň čupela v samom prostredku, ale popoludní začala rásť a rástla a rástla, až jej večer bolo toľko, že vyrástla z tunela von, rozťahla sa na všetky strany a svojím čiernym závojom zakryla všetko, čo jej prišlo do cesty. Mestá i dediny, v nich ulice i dvoře, cesty i chodníky, prilepila sa na okná a dívala sa na rozsvietené televízory, kým neskončil posledný program. Potom šup - a už bola dnu. Ráno sa tunelová tma opäť ponáhľala do svojho úkrytu. Bola šikovná. Do tunela sa utiahla a zaťahla tam spať vždy o čosi skôr, ako vyšlo slnko a rozsypalo po krajinе svoje zlatisté lúče.

Možno by tma takto vychádzala a zasa vchádzala z tunela do tunela dodnes, keby nie malého Janka, ktorý si zaumienil, že tunelovú tmu do tunela nepustí.

Ked' sa tam ráno začala tlačiť, rozsvietil silnú baterku a zvolal:

- Stoj! Ďalej ani krok!

Tunelová tma naozaj cívla, nevošla do tunela, ale napriek tomu sa Jankovi spred očí stratila.

- Kde si bola celý deň? - spýtal sa Janko večer, ked' opäť začala vyliezať zo svojho úkrytu.

„Nechaj ma na pokoji!“ - drevorezba P. Gomboša z Jurgova (8. tr.)

- Ty to nevieš? Dnu. V tuneli.

- Dnu? Veď som tam celý deň svietil baterkou a nevidel som ťa.

- Kdeže! - zasmiala sa tunelová tma. - Ked' si ma nepustil dovnútra, rozbehla som sa preč.

- Kam?

- Najprv do Prahy, potom rýchlo, aby ma slnko nedobehlo, do Londýna, odtiaľ ešte rýchlejšie cez oceán do Ameriky, ktorú som prebehla od jedného brehu po druhý, odtiaľ zasa hup - a už som bola v Japonsku, potom v Číne, potom som bežala do Moskvy a z Moskvy rovno sem k tunelu.

- Ty si od rána do večera prebehla celú zemeguľu?

- Veru prebehla, - prikývla tunelová tma.

- To si teda poriadne unavená, - usmial sa Janko a pustil tunelovú tmu do tunela, aby si tam cez deň oddýchla a večer zasa vyšla von a obehla celú zemeguľu.

Ak neveríte, opýtajte sa jej. Stačí do tunela zavolať:

- Áno...?

A tunelová tma vám odpovie:

- Áááááno...ááááno.....ááááno...

JÁN MILČÁK

MALÝ BIELY PSÍK

Psík bol malý, biely a jednostaj cupkal za šoférom. Ked' bolo na ceste blato, šofér ho zodvihol a niesol pod pazuchou.

- Rád sa vozí? - spýtal sa Ondrejko.

- Rád, - prikývol šofér.

Ondrejko podišiel, chcel psíka pohladit'. Psík zavránil a šofér ho položil na zem. Vyťahol z kabáta krajec chleba, odlomil z neho a pomaly jedol. Kúskom ponúkol Ondrejku.

- Aj ja mám psíka, - pochválil sa chlapec.

Hned' nato zmíkol, rozmýšľal, čo má poviedať šoférovi o svojom psíkovi.

- Dobre sa oň staráš? - spýtal sa šofér.

- Nosím mu jedlo, - odpovedal chlapec.

Bol to nový šofér a vozil piesok na stavbu. Ondrejko ho stretal každý deň, a každým sedel v kabíne jeho auta malý biely psík. Ked' šofér vystúpil, zodvihol psíka a niesol ho pod pazuchou. Správali sa ako nerozluční priatelia.

Pod'že dievča, pod'že za mňa

Allegro (♩ = 138)

1. Pod'že, dievča, pod'že za mňa, nebude ti krivda žiad-

na. A ja sa dob-re mám, a ja ťa vy-cho-vám.

Mám ja domček maľovaný,
nieto na ňom okien, dverí,
a ja sa dobre mám....

Nebudú ti husi gágať,
ani sliepky kotkodákať.
A ja sa dobre mám...

Od múky sa nezamúčiš,
od masti sa nezamastiš.
A ja sa dobre mám...

Štyri myši podkovane -
to sú moje kone vrané.
A ja sa dobre mám...

VESELO SO ŽIVOTOM

- Emilko, - hovorí sestra malému bračekovi, - len čo sa mi narodí dieťaťko, staneš sa strýkom.
- To veru nie, ja chcem byť kozmonautom.

***

- Miško, prečo neješ? Ved si povedal, že si hladný ako vlk.
- To som, ale videla si už vlka ješt špenát?

***

Matka pouča syna:
- Miško, ako ješt ten chlieb?! Nevidiš, na ktorej strane je natretý?
- Jem predsa obidve strany, - bráni sa Miško.

***
- Janko, ako to vyzeráš? Šaty máš samú dieru!
- Hrali sme sa na obchod.
- A to si sa musel tak doriadiť?
- Ja som bol v obchode ementálsky syr.

***

Deti v izbe vrieskajú a tak tam otec ide urobiť poriadok. Pýta sa:
- Prečo nechcete, aby sa s vami Stanko hral na Indiánov?
- Lebo kazí hru. Má byť Bielou tvárou a nechce sa umyť!

Ide vodou, nečiapká,
ide mostom, nedupká,
ide horou, nešuší,
ide cestou, nepráši.
(ňeiT)

Je bez rúk a bez nôh,
i tak najťažšie dvere otvorí.
(roteiV)

Vlezie do domu, a sto volov to nevytiahne.
(oltevS)

Cesta bez kamenia, mliekom je poliata,
i ked' nikto po nej neprešiel,
každý ju dobre pozná.
(atsec ančeilM)

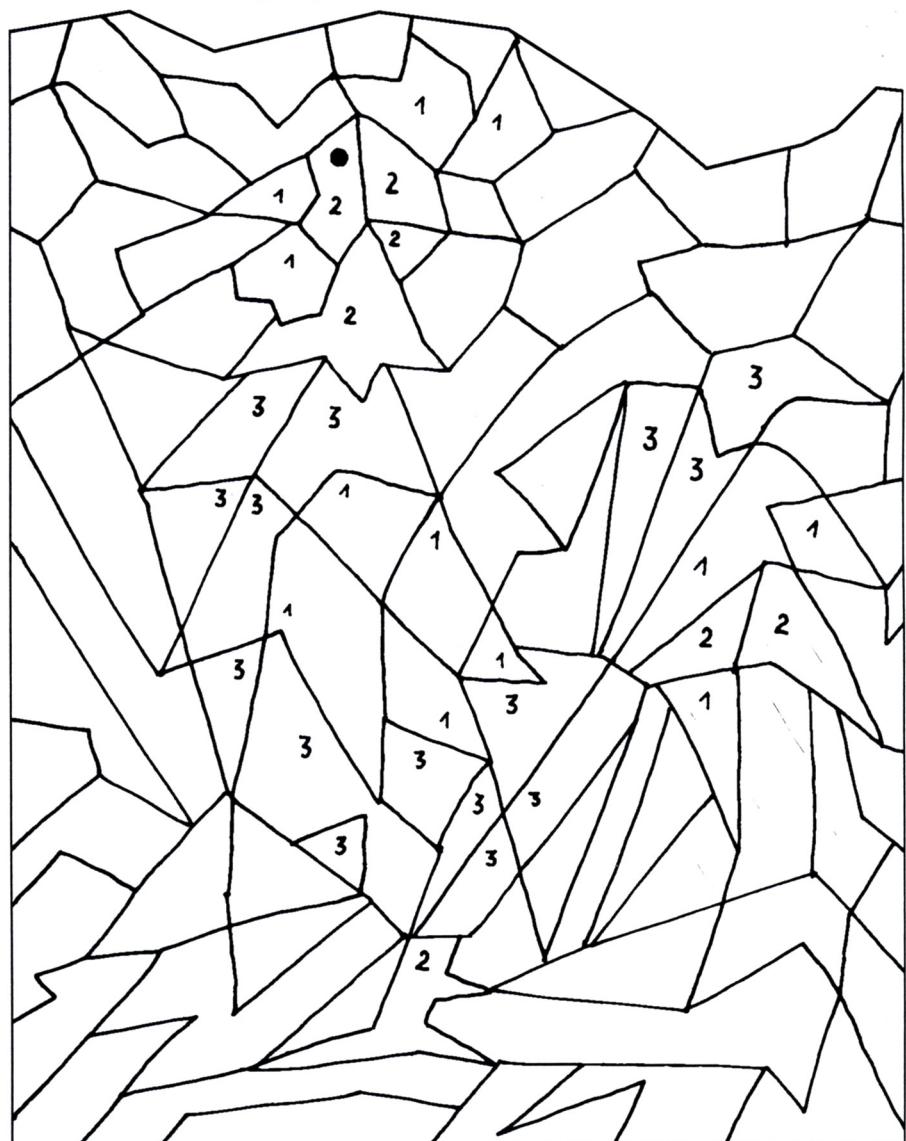
ČO JE TO?

Po oblohe letí baran biely.
(ykalbO)

MAĽUJTE S NAMI

Viete, čo sa skrýva na našom obrázku? Ak nie, stačí len vziať farbičky a obrázok vymaľovať. Polička s číslom jeden zafarbité na červeno, číslo dva oranžovou a číslo tri zelenou farbičkou. Prajeme vám príjemnú zábavu.

Zo správnych odpovedí v aprílovom čísle Života sme vyžrebovali troch výhercov, ktorým pošleme slovenské knihy. Sú to: Paula Klukošovská z Novej Belej, Michalina Knapčíková z Mikoľova a Irena Buziová z Krakova.

MÁRIA RÁZUSOVÁ-MARTÁKOVÁ LETNÝ DÁŽĎ

Rastie jačmeň, rastie raž,
ticho pŕcha letný dážď,
od radosti strom sa trasie:
Hody budú, hody zase!

Kíže dáždičko po snietkach,
hladká listy, myje prach.
Lístky šušťia: „Ešte, ešte!
Dáždičko, prš a, kvapky, bežte!“

Na halúzku marhuľky
sadne jurík ľahuľky:
„Lej vodičku, sivý mráčik,
skúp mi hlávku, oper fráčik!“

Beží cesta belavá,
vodičke sa privráva:
„Už mám prachu plné zuby -
i mňa umy, dáždičko ľuby!“

A dážď kropil šír a diaľ,
zmýval, čistil, napájal,
až môj kraj sa leskol celý
ako chlapček po kúpeli.

TOMÁŠ JANOVIC

STROM

Aha, čo mám pre decká -
skladací strom do vrecka.

Chcete sa hrať na konári,
ale nikde strom?
Stačí spraviť čary-mary,
pod', strom, z vrecka von.

Ráno si ho rozložíme,
večer zase odložíme.
A kam? Predsa do vrecka.

To je môj dar pre decká.

TIGER AKO TIGER

Takéto meno má v súčasnosti najlepší golfiar na svete - Tiger WOODS, predstaviteľ športu, ktorý je u nás ešte málo známy, ale na západe, v Amerike či Austrálii patrí k najpopulárnejším. Vynikajúci majster golfu G. Norman oňom hovorí, že je to najväčší objav za posledné polstoročie, ktorý bude kráľom golfu aspoň dvadsať rokov. Zase slávny americký basketbalista M. Jordan ho nazval svojím hrdinom a dodal, že keď sa sústreduje na úder, vyzerá ako tiger striehnúci na korist'.

O koho vlastne ide? O mladého, obyčajného človeka, ktorý na prvý pohľad ničím nevyniká. Je však mimoriadne nadaným golfiarom, ktorý doslova za niekoľko mesiacov urobil tak závratnú kariéru, ako hádam žiadnen športovec na svete. Je synom Thajčanky a Američana, ktorý ako výsadkár slúžil v Thajske. Ako často hovorí, zdelen po nich všetky tie črty, ktoré sú mu ako golfiarovi najviac potrebné - mäkkosť pohybov, obratnosť, tvrdosť a vytrvalosť. Narodil sa v obci Cypress v Kalifornii, býva v mestečku Isleworth na Floride, má iba 21 rokov a pri svojej výške 187 cm váži len 71 kg.

Svoj záujem o golf vďačí otcovi, vojakovi z povolania, ktorý bol väšnivým hráčom golfu, aj keď nikdy nedosiahol väčšie úspechy. Preto neprekupuje, že už od útleho detstva zaúčal syna do tohto športu. Tiger Woods neraz spomína, že sa už ako 6-mesačné nemluvňa sediaci v kočíku musel 2 hodiny denne

pozerať na otca skúšajúceho údery. Ako dvojročný vystúpil po prvý raz v televízii, kde ukazoval, ako šikovne vie udriť palicou golfovú loptičku. Keď mal 3 roky, zúčastnil sa detského turnaja, na ktorom 48 údermi dostal loptičku do 9 jamiek (Najslávnejšiemu golfiarovmu J. Nicklausovi sa to podarilo vo veku 10 rokov). Keď zavŕšil 5 rokov, týždenník Golf Digest mu venoval veľký článok. Vo veku 15 rokov sa stal juniorským majstrom USA a tento výkon zopakoval ešte dvakrát. Ako 18-ročný vyhral majstrovstvá USA amatérov v kategórii seniorov. Potom to zopakoval ešte dvakrát za sebou. Rodičia ho sprevádzali skoro na všetkých pretekoch, turnajoch, ba nezriedka aj na tréningoch. Boli tiež svedkami jeho úspechov ako profesionála.

Jeho oslnivé úspechy v amatérskom golfe okamžite vzbudili pozornosť tlače a znalcov tohto športu. Čoskoro sa stal široko známy. Preto azda neprekupuje ani to, že ešte pred vlaňajším prechodom na profesionalizmus podpísal zmluvy na reklamu športových výrobkov, úborov, obuvi a náradia v celkovej hodnote 60 miliónov dolárov. Ako profesionál štartoval len na desiatich turnajoch, z ktorých posledné štyri presvedčivo vyhral. Tak sa kvalifikoval na turnaj Masters, čiže niečo podobné, ako majstrovstvá sveta v golfe, ktorých dejiskom je zakaždým americké mesto Augusta v štáte Georgia. Počíhal si suverénne a turnaj vyhral priam fenomenálnym spôsobom. 72 jamiek dokázal prejsť 270 údermi a nad najbližším súperom mal

prevahu až 12 úderov. Stal sa tak najmladším neoficiálnym majstrom sveta. Všetky uvedené údaje sú vlastne svetové rekordy. Ba, keď zvolal tlačovú konferenciu, prišlo na ňu až dvesto novinárov, čo je tiež svetový rekord v tomto športe. Pri príležitosti víťazstva na turnaji Masters mu blahoprajný telegram poslal sám president Clinton, v ktorom napísal, že je pre všetkých Američanov veľkou nádejou na lepšie časy.

Tiger Woods je profesionálom prakticky len 10 mesiacov, ale už dnes patrí k najslávnejším a najbohatším športovcom na svete. Denník The New York Times oňom napísal, že je v golfe absolútym fenoménom, ba môže byť prvým športovcom, ktorý zarobi miliardu dolárov. Má na to naozaj veľké šance.

J.Š.

Hviezdy svetovej hudby

SAL SOLO

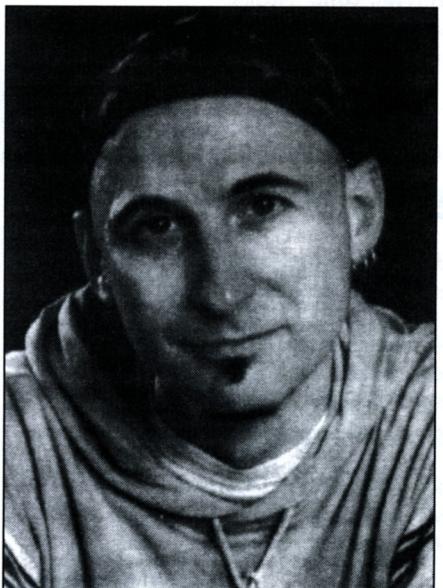
Počuli sme o tomto anglickom hudočníkovi už v sedemdesiatych rokoch, kedy bol vedúcim skupiny Classix Nouveaux a súčasne producentom väčšiny jej hitov. Koncertoval vo vyše tridsiatich krajinách a bol populárny o.i. vo Švédsku, Fínsku, v Dánsku, Portugalsku, Izraeli, ba aj Poľsku. Potom viedol skupinu The Rockets, ktorá predala svoje platne v skoro dvojmiliónovom náklade.

Kdesi v roku 1983 sa Del Solo úplne zmenil, akoby sa navrátil, a začal sa venovať hlásaniu kresťanských myšlienok prostredníctvom hudby a maliarstva. Dospel totiž k názoru, že dnes, v dobe pokolenia TV, teda zvyknutého na zvuky a obrazy, Cirkev nadálej nedokáže náležite využiť tieto prostriedky na hlásanie pravdy o Kristovi. V súvislosti s tým pripravil medziiným zaujímavé predstavenie tvoriace koláž rôznych odvetví ume-

nia. Striedajú sa v ňom maliarske kompozície predstavené na obrovskej obrazovke s hudobným zvelebovaním Boha a modlitbami za účasti všetkých divákov. Popri koncertovaní Sal Solo veľa nahrával. Vydal vyše desať dlhohrajúcich platní a celý rad siglov. Sú medzi nimi aj štyri albumy s kresťanskou tematikou: *Look At Christ*, *Metanoia*, *Through Ancient Eyes*, ako aj *Born to Die*. Viaceré z jeho skladieb sa stali populárnymi hitmi.

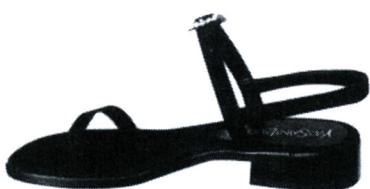
V posledných rokoch absolvoval Sal Solo dlhodobé koncertné turné medzinárodný po rodnom Anglicku, potom Holandsku, Francúzsku, Belgicku, Rakúsku, Nemecku, Taliansku a Spojených štátov. So svojou skupinou sa tiež zúčastňuje na mnohých európskych kresťanských festivaloch, vystupuje v katedrálach a kostoloch, školách, ba aj vo väzniach. Kurá jednej z amerických väzníc napísal: „Počas koncertu sa zdalo, akoby Duch Svätý použil Sal Sola ako chirurgický nástroj na vyseknutie miest nakazených infekciou so súčasným pomazaním rán a

vyzdravením“. Ako sme sa nedávno dozvedeli, predvídá sa dlhšie koncertné turné tohto umelca aj po Poľsku. (jš)

ČO SI OBUŤ?

Obuv, tak ako kabelka, šatka, rukavice, klobúk, kravata či bižutéria, je vlastne iba doplnkom nášho oblečenia. Hovoríme o nich, že sú to sice drobné veci, ale veľmi významné, ktoré v značnej miere dotvárajú štýl našich úborov, definujú našu siluetu, dávajú jej módeny vzhľad a vôbec sú svedectvom nášho vkusu. Keď ide o obuv, treba predovšetkým konštatovať, že sa už skončila éra tenkých, vysokých a špicatých podpätkov - ihličiek. Nosia sa sice nadalej topánky, sandálky a iné druhy obuvi na vysokých podpätkoch, najmä na spoločenské príležitosti, ale tieto podpätky sú značne širšie a tým aj pohodlnnejšie, pričom vôbec netratia na elegancii. Dnešná móda má totiž na zreteli aj pohodlie, v súvislosti s čím si môžeme obúvať aj mäkučké mokasiny či iné druhy obuvi na nízkych, úplne plochých podpätkoch. Snáď si niekto vyberie niečo z našich modelov, ktoré by mali prevládať počas tohoročnej sezóny. (jš)

PARATYFUS CIELAŁ (Salmonellosis)

Schorzenie to występuje zarówno w dużych ośrodkach hodowlanych, jak też w drobnym gospodarstwach indywidualnych. Niezależnie od tego są pewne tereny, na których jest więcej przypadków salmonellosy. Schorzenie to wiąże się przyczynowo z paratyfusem bydła. Krowy zakażone salmonellą mogą chorować na paratyfus bezobjawowo - w takich razach jako nosicie i siewcy wydzielają salmonelle z kałem, moczem i mlekiem. Bezobjawowo chore krowy są źródłem zakażenia cieląt. W miarę rozwoju ciąży dochodzi do wewnętrzmacznego zakażenia płodu. Jeżeli zakażenie nie doprowadzi do poronienia, wtedy przychodzi na świat cielę zakażone salmonellą.

Paratyfus cieląt wiąże się epidemiologicznie z salmonellosą u człowieka, szczególnie dzieci. Rozprzestrzenianie choroby w oborze powodują także szczury i myszy, dlatego też walka z tymi gryzoniami jest ważnym czynnikiem zapobiegającym tej chorobie. W okresie zimowo-wiosennym bardzo szybko może dojść do zakażenia cieląt w oborze, natomiast

z chwilą, gdy bydło wraz z cielętami wypuszczają się na paszę zieloną, warunki ogólne ulegają poprawie i tym samym możliwości rozprzestrzeniania się zarazka są mniejsze. Nowo zakupione cielęta mogą być zakażone, toteż po wprowadzeniu do obory powodują również rozprzestrzenianie się zarazka. Dlatego też cielęta nowonabyte powinny przed wprowadzeniem do obory odbyć kwarantannę w osobnym pomieszczeniu.

Salmonellosa cieląt ma przebieg ostry lub przewlekły. Po kilkudniowym okresie wylegania choroby występuje podwyższona temperatura. Obserwuje się brak apetytu, osłabienie, objawy depresji - opuszczona głowa, oczy półprzymknięte, światłowstręt, łzawienie i ślinienie. Również z nosa wypływa wyciek surowiczy. Równocześnie występuje biegunka, kał jest płynny, papkowy, z domieszką krwi. Wypływa bezwiednie zanieczyszczając okolicę odbytu i ogona. Biegunka doprowadza do objawów odwodnienia, wychudzenia i zapadnięcia się boków. Czasem występuje kaszel i duszność. Zagęszczony mocz wydalany jest rzadziej i zawiera dużą ilość białka i krwi, co jest wyrazem zaburzenia czynności nerek. U niektórych cieląt, zwłaszcza młodych i słabych, paratyfus trwa zaledwie 1 - 2 dni i kończy się śmiercią. W innych przypadkach schorzenie trwa do 7 dni i kończy się albo śmiercią, albo poprawą.

Takie cielęta jednak po powrocie do zdrowia są zawsze narażone na nawroty choroby, ponieważ zarazek znajduje się w ich organizmie.

Salmonellosa cieląt daje się rozpoznać już wtedy, gdy wystąpi w gospodarstwie, o którym wiadomo, że są w nim nosicie i siewcy, to znaczy, że krowy chorowały na paratyfus. Wystąpienie wtedy u cieląt biegunki z krwią daje podstawę do rozpoznania salmonellosy.

Jeżeli choroba wystąpi w gospodarstwie dotychczas wolnym od paratyfusu, to oceniąc przebieg choroby można podejrzewać salmonellosę. Leczenie paratyfusu cieląt jest często bezuwocne. Jest ono też nie bardzo wskazane, ponieważ cielęta ozdrowieńce mogą być nosicielami i siewcami niebezpiecznych zarazków. Dlatego też wskazane jest wybijanie sztuk chorych i podejrzanych. Ubój wykonywany w obrębie gospodarstwa stwarza niebezpieczeństwo rozsiewania zarazków poprzez krew oraz narządy wewnętrzne. Zakopywanie zwłok w obrębie gospodarstwa może doprowadzić do dostania się zarazków poprzez wodę podskórную do studni i zakażenie wody. Wówczas cała studnia staje się źródłem salmonelli dla ludzi i zwierząt.

Leczenie schorzenia powierza się lekarzowi jak również i zabezpieczenie cieląt przed salmonellą.

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

HUSÁRSKE PEČENÉ. 300 g hovädzieho mäsa z pleca, 40 g masti, 100 g salámy, 20 g hladkej múky, červená paprika, soľ, voda.

Mäso v celku a posekanú salámu opečieme na masti, pridáme červenú papriku, posolíme, podlejeme vodou a dusíme. Pred dodušením dáme odkryté do rúry a dopečieme. Nakoniec mäso vyberieme, šťavu zaprášíme múkom a povaríme. Podávame s ryžou, knedľou, tarhoňou, šúľancami alebo s rezancami.

VYPRÁŽANÉ RYŽOVÉ BOCHNÍČKY. 250 g ryže. 500 g vareného mäsa z polievky, 2 žemle, 2 vajcia, 2-3 polievkové lyžice sladkej smotany bud' mlieka, strúhanka, 1 cibuľa, soľ, čierne korenie, olej na vyprážanie.

Umytú ryžu uvaríme v slanej vode s cibulou, korením a petržlenovou vŕňaťou. Po uvarení cibuľu a vŕňať z ryže vyberieme a zomelieme s mäsom. Zmes zmiešame s rozmočeným pečivom, vajcami a smotanou,

posolíme a okoreníme. Zo zmesi potom urobíme gulky, ktoré добре obalíme v uvarenej ryži a sformujeme do bochníčkov. Bochníčky obalíme v rozľahanom vajci a strúhanke a upražíme na horúcjom oleji. Podávame k zeleninovým prívarkom alebo so zemiakmi, čerstvým zeleninovým šalátom a tatárskou omáčkou.

SPECIÁLNA KAPUSTOVÁ POLIEVKĀ. 400 g kyslej kapusty, 400 g zemiakov, 300 g údených bravčových rebierok, 30 g hladkej múky, 2 dl mlieka, 1 strúčik cesnaku, 30 g masti, soľ, mleté čierne korenie.

Údené mäso dôkladne umyjeme a uvaríme v mierne osolenej vode do polomäcka. Pridáme očistené, umyté zemiaky pokrájané na kocky a tesne pred dovarením pridáme kyslú kapustu pokrájanú nadrobno a preťačený cesnak. Z masti a múky pripravíme svetlú zápražku, zalejeme ju mliekom, vlejeme do polievky a ešte trocha povaríme. Nakoniec polievku ochutnáme soľou a mletým čiernym korením.

PEČEŇOVÁ POLIEVKA. 150 g pečene, 30 g masti, 30 g cibule, 120 g koreňovej zeleniny, voda, soľ, čierne korenie, majorán.

Na zapenenú cibuľu pridáme pokrájanú pečeň, postrúhanú zeleninu, podusíme, zale-

jem vodou a varíme. Nakoniec pridáme soľ a okoreníme.

ŠALÁTY

KUKURIČNÝ ŠALÁT SO SYROM. 200 g kukurice (alebo balíček mrazenej), 100 g tvrdého syra, 1 cibuľa, 1-2 sladkokyslé uhorky, 1 stredná zelená paprika, 1 lyžica horčice, 1 lyžica oleja, 1 lyžica octu.

Kukuricu namočíme na 12 hod. a uvaríme (mrazenú hned krátko prevaríme) a po uvarení ju hned opláchneme studenou vodou a vysypeme do misy. Cibuľu postrúhamo na rezance, tak isto uhorku a syr. Papriku pokrájame nadrobno. Pridáme po lyžici oleja, horčice a octu, všetko dobre premiešame a necháme aspoň hodinu postáť v chlade. Môžeme podávať ako prílohu, alebo ako sa-mostatné jedlo.

ZEMIAKOVÝ ŠALÁT S JABLKAMI. 500 g zemiakov, 130 g jablk, petržlenová vŕňať, kôpor, zeler, 300 g majonézy.

V šupke uvarené, očistené a vychladnuté zemiaky nakrájame na tenké plátky a tak isto pokrájame ošúpané (bez jaderníka) jablká. Premiešame, zalejeme majonézou, posypejme posekanou zelenou petržlenovou, kôprovou a zelerovou vŕňaťou. Necháme

ZAPALENIE PŁUC U KRÓW

Jest to niezbyt często spotykane schorzenie, które wywoływanie jest przez zarazki. Trzeba od razu podkreślić, że nie jest to choroba zaraźliwa. Osłabienie orfanizmu umożliwiające zarazkom działanie spowodowane jest zazwyczaj znacznym przemęczeniem zwierzęcia, niedożywieniem lub przeziębieniem. Zapalenie płuc może powstać również na skutek wdychania gorącego powietrza (np. przy pożarze), drażniących gazów (przy odkażaniu pomieszczeń wapnem) lub przy podawaniu krowie płynnych lekarstw. W chorobie gwałtownie wzrasta temperatura ciała nawet do 40° C, zwierzę kasze, przestaje jeść i żuć, niekiedy z jednego otworu nosowego pojawia się wyciek o kolorze rdzawym. Takiego chorego zwierzęcia w zimie lub w czasie niepogody nie wolno wyprowadzić z obory. Trzeba je karmić marchwią, burakami, miękkim sianem, młodą trawą. Klatkę piersiową, zwłaszcza boki, dobrze jest skropić spisutusem lub terpentyną zmieszanymi pół na pół i rozcięta wiechciami słomy a następnie owinać kocem. Aby uniknąć groźnych powikłań, dalsze leczenie powinien prowadzić lekarz.

HENRYK MĄCZKA

postáť, aby šťava dobre prenikla do zemiakov.

MÚČNIKY

TVAROHOVÉ GULKY. 250 g tvarohu, 200 g detskej krupice, 1 vajíčko, maslo, strúhanka, džem, sol', práškový cukor na posypanie.

Z tvarohu, krupice, vajíčka a soli vypracujeme cesto, z ktorého vytváramy gulky. Uvaríme ich v osolenej vode. Dobre uvarené sú vtedy, keď po vyplávaní na povrch ich povaríme ešte 5 minút. Medzitým na masle oprážime strúhanku a pridáme k nej uvarené gulky. Podávame s džemom a podľa chuti posypeme práškovým cukrom.

ZEMIAKOVÁ ROLÁDA. 120 g pretertych zemiakov, 120 g masla, 120 g výberovej mýky, 1/2 čajovej lyžice kari korenia. *Plnka:* 150 g surovej pomletej šunky, 30 g masla, 1 vajce a žltok na natieranie.

Z pretertych zemiakov, masla, mýky a korenia vypracujeme hladké cesto, vylákame ho na hrúbku 10 mm, potrieme plnkou (šunka, rozšľahané vajce a rozpustené maslo) a skrútime. Roládu potrieme žltkom a upečieme na vymostenom plechu pri teplote 200° C.

PRAWNIK

PRZYMUSOWA PRACA

Zgodnie z ustawą z 31 maja 1996 r. (Dz.U. nr. 87, poz. 395) osoby wywiezione do obozów pracy w III Rzeszy oraz w ZSRR mogą starać się o „świadczenie pieniężne”. W związku z tym należy w ZUS-ie złożyć pisemny wniosek o wypłatę tego świadczenia. Do wniosku trzeba dołączyć decyzję kierownika Urzędu d/s Kombatantów i Osób Represjonowanych zawierającą informację, za jaki okres przymusowej pracy należy się to świadczenie. Informujemy, że za każdy miesiąc przymusowej pracy przysługuje 0,5 procent przeciętnego wynagrodzenia obowiązującego w kwartale poprzedzającym ostatnią waloryzację emerytur i rent (nie więcej jednak niż 10 procent tego wynagrodzenia).

CO TO JEST PRZECIĘTNY DOCHÓD?

Starania o zasiłek rodzinny, wsparcie z pomocy społecznej czy stypendium, wymagają zawsze przedstawienia informacji o przeciętnym miesięcznym dochodzie rodziny. W jaki sposób się go oblicza? Otóż należy zsumować dochody brutto wszystkich członków rodziny, a więc np. pensje, emerytury, renty, stypendia z kwartału albo półrocza itp. Uzyskaną kwotę dzieli się następnie przez liczbę miesięcy. Natomiast chcąc obliczyć przeciętny miesięczny dochód na jedną osobę, należy kwotę przeciętnego dochodu w rodzinie podzielić przez liczbę jej członków.

WSPÓŁNOŚĆ MAJĄTKOWA MAŁŻONKÓW

Jeżeli małżonkowie nie zawarli małżeńskiej umowy majątkowej i przez to nie uregulowali swoich spraw inaczej, to z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje między nimi z mocy ustawy wspólność majątkowa obejmująca ich dorobek. Dorobkiem są przedmioty majątkowe nabycie przez oboje małżonków lub przez jednego z nich od momentu zawarcia małżeństwa, a więc w czasie trwania ustawowej wspólnoty majątkowej.

Przedmioty majątkowe nie objęte wspólnością stanowią majątek odrębny każdego z małżonków. Odrębny majątek każdego z małżonków stanowią np. przedmioty majątkowe nabycie przed powstaniem wspólnoty ustawowej, tzn. przed zawarciem małżeństwa oraz przedmioty majątkowe nabycie przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub dar-

czyńca postanowił inaczej. Odrębny majątkiem każdego z małżonków może być np. dom, mieszkanie, samochód lub inne maszyny, akcje i udziały, działka czy inne grunty itp, jeżeli stanowiły własność któregoś z nich jeszcze przed zawarciem związku małżeńskiego. Dlatego też nie podlegają podziałowi np. po rozwodzie. Natomiast podziałowi podlega bezwzględnie cała wspólnotość majątkowa, czyli nabyta po zawarciu małżeństwa. Warto tu nadmienić, iż nieco inaczej niż własność wygląda sprawa faktycznego przebywania w lokalu po rozwodzie, gdyż np. dobro małoletnich dzieci może przemawiać za tym, aby matka, nie będąca właścicielką lokalu, mogła w nim nadal przebywać.

ZA POROZUMIENIEM STRON

Zasady rozwiązywania stosunku pracy po nowelizacji kodeksu pracy nie zmieniły się. A więc możliwy jest i taki sposób, jak wspomniany w tytule, ale wymaga on, jak sama nazwa wskazuje, porozumienia obu stron umowy. Zarówno pracodawca jak i pracownik zawierają porozumienie, z jaką datą łącząca ich umowa o pracę ma ulec rozwiązaniu. Zdarza się jednak, że pracodawca nie wyrazi zgody na rozwiązanie umowy o pracę za porozumieniem stron, gdyż na przykład trudno mu znaleźć zastępstwo dla pracownika, który chce nagle odejść. Pracodawca nie ma bowiem obowiązku uwzględnienia prośby pracownika. W takiej jednak sytuacji zainteresowanemu nie pozostaje nic innego, jak złożenie oświadczenia o wypowiedzeniu umowy o pracę. Pracodawcy nie przysługuje prawo ingerowania w tę decyzję pracownika. Stosunek pracy ulega wówczas rozwiązaniu po upływie ustawowego okresu wypowiedzenia, niezależnie od woli pracodawcy. Jednak do końca okresu wypowiedzenia pracownik zobowiązany jest świadczyć pracę. Pożądane jest, aby pracownik złożył oświadczenie o wypowiedzeniu w taki sposób, by w razie potrzeby mógł on wykazać, iż dokument ten został w określonym dniu dostarczony pracodawcy.

RENTA PO INWALIDZIE

Uprawnieni do renty rodzinnej po zmarłym rencista, który otrzymywał świadczenie powypadkowe (Ustawa z 12.6.1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, Dz.U. 1983 r. Nr. 30, poz. 144) muszą spełniać obowiązujące warunki. Jeśli rencista pobierał świadczenia powypadkowe nie związane z wypadkiem przy pracy, osoba uprawniona do renty po zmarłym otrzyma ją na podstawie ustawy z 14.12.1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. 1982 r. Nr. 40, poz. 267).

HVIEZDY O NÁS**RAK**
(22.6.-22.7.)

V najbližšom čase t'a čaká niekoľko stretnutí, ktorých sa - aj keď' nechceš - musíš zúčastniť. Čoskoro však vysvitne, že to neboli stratený čas. Rozhovory budú dôležité, pritom stretneš kohosi, kto t'a zaujme. Doma t'a čaká trochu komplikácií. Neponúkaj sa ich vyriešiť násilím, výsledky by neboli úmerné námahe.

LEV
(23.7.-23.8.)

Onedlho sa stretneš s prejavmi sympatie viacerých osôb - niektoré budú samozrejmé, ale iné t'a milo prekvapia. Situácia vôbec bude priaznivejšia, než si očakával. Konaj rozhodne a snaž sa to využiť. Po rozgovore koncom mesiaca sa ti otvoria oči na ciesi konanie, o čom si nevedel, aj keď' sa t'a to priamo týka.

PANNA
(24.8.-23.9.)

Vzmuž sa a začni odpovedať na lisy. Daj vedieť o sebe komusi, kto na to už dlhší čas čaká. Odkladanie sa nevypláca, ba v istej záležitosti by ti dokonca spôsobilo neprijemnosti. Všimaj si aj zdanlivovo drobné veci a každú novú situáciu i záležitosť sa snaž riešiť taktne a podľa možnosti bez rozčulovania.

VÁHY
(24.9.-23.10.)

V nadchádzajúcim období si v prvom rade musíš dávať pozor na problém, ktorý sa objaví náhle a neočakávané. Počkaj, neponáhľaj sa, až budeš schopný vidieť situáciu z odstupu, lebo ináč urobíš chybu. Stratil by si tým hodne sebadôvery, ale s troškou rozvahy a opatrnosti sa tomu môžeš vyhnúť.

ŠKORPIÓN
(24.10.-22.11.)

Všetko nasvedčuje tomu, že nový mesiac prinesie so sebou nové ovzdušie. Čaká t'a hodne spokojnosti a dobrej nálady, čo však vôbec neznamená, že sa všetko bude vyvíjať hladko a bez akýchkoľvek prekážok. Na každý problém však iste najdeš dobrý spôsob, aby si ho vyriešil. Aj keď' sa ti nepodarí vyhnúť sa značným a neočakávaným výdavkom, nemusíš sa báť, lebo príjmy sa ti zvýšia a bilancia sa vyrovna.

STRELEC
(23.11.-21.12.)

Nastáva pre teba dobré obdobie - nadchádzajúci mesiac bude veľmi zaujímavý, čaká t'a mnoho noviniek. Síce v niektorých záležitostach budeš mať pred sebou tvrdý oriešok, ale keď' si všetko dobre premyslíš, iste dospeješ k správnemu rozhodnutiu. Čiasi rada bude lepšia, než si očakával. V tvojom okolí sa objaví niekto nový, kto t'a veľmi zaujme.

KOZOROŽEC
(22.12.-20.1.)

Aj pre kozorožcov nastáva dobré obdobie. Už onedlho dôjde k priaznivému obratu v tvojich záležitostach. Napriek tomu musíš počítať s tým, že popri priaznivých situáciách sa vyskytnú aj celkom nové, zložité okolnosti, ktoré budú pre teba osobne veľmi dôležité a musíš ich rýchle vyriešiť. Koncom mesiaca dostaneš neočakávanú správu, ktorá t'a veľmi prekvapí, ale aj poteší.

VODNÁR
(21.1.-18.2.)

Zišlo by sa ti trochu viac optimizmu. Totiž zdá sa ti, že sa v poslednom období zosypalo na teba príliš veľa rôznych tăkostí a úloh, s ktorými si nebudeš vedieť poradiť. Hore hlavu, neber si to príliš k srdcu! Ani čert nie je taký strašný, ako ho maľujú. Uvidíš, že už onedlho sa situácia začne vyvíjať podľa tvojho želania a zistíš, že si si robil zbytočné starosti.

RYBY
(19.2.-20.3.)

Nadchádzajúci mesiac bude sice dosť ťažký a komplikovaný, ale výsledky tvojho úsilia znamenité. Podarí sa ti vyriešiť niekoľko záležitostí, ktoré sa ti v prvom momente zdali neriešiteľné. Navyše stretnutie s istou osobou, s ktorou si sa dávno nevidel, ti rozhodne zlepší náladu a prinesie nové perspektívy. Aj rodinné vzťahy po počiatocných nedorozumeniach vojdú čoskoro na správnu koľaj.

BARAN
(21.3.-20.4.)

Najbližšie obdobie bude pre teba dosť nestále. Radosti sa budú striedať so starošami, veselosť so smútkom. Jednu vec vyriešiš rýchlo a bez problémov, kým s druhou sa ocitneš v mŕtvom bode. Podobná bude aj tvoja náladu - od veľkého nadšenia po čierne myšlienky. Snaž sa kľudne prečkať všetky tie-to zmeny a uvidíš, že väčšina problémov sa k tvojej spokojnosti sama vyrieši.

BÝK
(21.4.-20.5.)

V podstate celkom dobré obdobie. V najbližších dňoch ti niekto blízky pripraví veľmi príjemné prekvapenie. Snaž sa ho prijať s uznaním a vďačnosťou. Vedľ dobrého slovo nič nestojí a priateľov si treba vážiť. V rodinných vzťahoch sa všetko dobré vyvíja. Podobne bude v práci, kde môžeš očakávať uznanie a možno aj niečo viac.

BLÍŽENCI
(21.5.-21.6.)

Čaká t'a veľmi pracovitý mesiac. Úsilie, ktoré v poslednom čase vynakladáš na riešenie aktuálnych problémov sa hned' neskončí. Bude ešte vyžadovať hodne tvojho času, pozornosti a výtrvalosti. Aj keď' ti to veľmi nevyhovuje, bud' trpezzivý, a iste sa dočkáš dobrých výsledkov. Ved' nenadarmo sa hovorí, že trpezzivosť ruže prináša. (js)

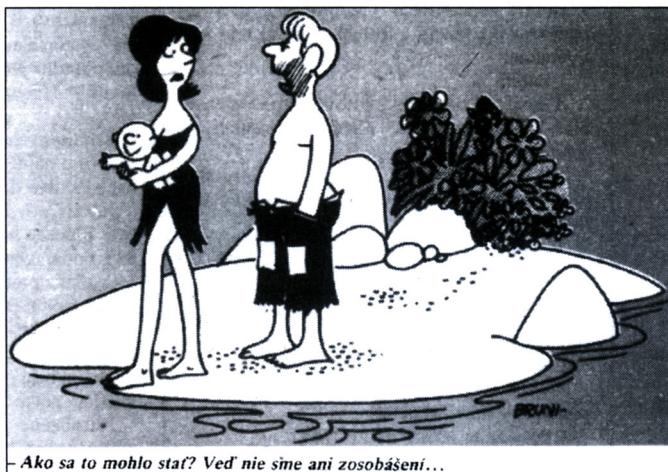
NÁŠ TEST**Dokážete sa opanovať?**

Iste vás bude zaujímať, či ste nervózni, alebo sa napr. prudko strhniete, keď vás niekto nečakane klepne po chruste, prípadne vás príliš znepokojuje neskorý návrat domov syna alebo dcéry. Alebo naopak, nič vás nedokáže vyviest z rovnováhy. Náš test vám poovie, akí ste.

1. Rozčulujú vás ľudia, ktorí majú inú mienku ako vy? (áno - 0, nie - 1)
2. Viete sa hrať s deťmi? (áno - 1, nie - 0)
3. Radi doma prijímate hostí? (áno - 1, nie - 0)
4. Často chodíte na športové podujatia? (áno - 1, nie - 0)

5. Vidíte úspech v povolaní skôr v pocitnej práci ako v aknej činnosti? (áno - 1, nie - 0)

6. Zmenili ste prácu viac ako trikrát? (áno - 0, nie - 1)
7. Ste rozčúlení, keď vás niekto počas diskusie preruší? (áno - 0, nie - 1)
8. Myslite si, že každé podujatie treba ukončiť za každú cenu? (áno - 1, nie - 0)
9. Chodíte počas víkendu na dlhé prechádzky? (áno - 1, nie - 0)
10. Viete hrať šach? (áno - 1, nie - 0)
11. Odišli ste z čakárne zubného lekára skôr, kým prišiel rad na vás? (áno - 0, nie - 1)
12. Povadili ste sa s niekým v posledných dňoch? (áno - 0, nie - 1)
13. Zaspávate rýchlo aj bez uspávacích prostriedkov? (áno - 1, nie - 0)
14. Vstávate ráno s pocitom, že ste si cez noc dobre oddýchli? (áno - 1, nie - 0)

- Ako sa to mohlo stať? Ved' nie sime ani zosobášení...

Muž sprevádza chorú ženu k lekárovi. Cestou autobusom zdriemne a položí si hlavu na plece manželky. Autobus trhne a muž sa zobudí. Zahambene sa spýta.

- Net'ažila ťa?

- Ani nie, však je prázdna, - odpovedala žena

***

Bankový zlodej sa naklonil k pokladničke a podal jej lístok s textom: „Zachovajte pokoj, dievčatko, a podajte mi všetky peniaze z pokladnice.“

Pokladnička s úsmievom pozrela na zlodeja a na lístok mu napísala odpoved: „Napravte si viazanku, mládenče, ste v zábere kamery.“

***

- Čo myslíš, kohút má perie alebo vlasy?

- Pravdaže perie! A prečo sa to pýtaš?

- Stále rozmýšľam, načo je mu v takom prípade hrebienok.

***

Jozefína sa stáže matke:

- Prešlo iba šest dní od našej svadby a včera Tóna išiel spáť do host'ovskej izby.

- Netráp sa, dcérka - utešuje ju matka. - Aj Hospodin si na siedmy deň musel oddýchnuť od každodennej lopoty...

***

- Napokon som predsa len prinútila muža odučiť sa obhrýzať nechý.

- To je úžasné! Ako si to dokázala?

- Schovala som mu umely chrup.

***

Klára je čerstvá držiteľka vodičského preukazu. Večer sa vráti domov a natešene vráví mužovi:

- Predstav si, akí sú naši pollicajti mili!

- Čo sa stalo?

- Jeden prišiel za mnou a spýtal sa, či si neželám, aby vyrúbal v meste všetky stromoradia!

***

Žena vráví mužovi:

- Vždy, keď zbadáš mladé, pekné dievča, zabúdaš, že si ženatý.

- Naopak, drahá, vtedy si to najviac pripomínam!

VYHODNOTENIE

Do 5 bodov: Je z vás prudký a veľmi temperamentný človek. Ľahko sa dostávate do konfliktu s okolím, aj keď okolnosti nie sú ani veľmi rozčulujúce. Mali by ste pravidelne cvičiť svoju povahu, aby ste boli aspoň trochu pokojnejší.

6-10 bodov: Nájde sa hodne vecí, ktoré vás vyvedú z rovnováhy, ale dokážete sa rýchlo ukľudniť. Neviete sa ľahostajne pozerať na situácie, ktoré si vyžadujú nieči zásah. Vtedy aj zasahujete. Je to však kladný jav. Aj preto vás ľudia majú radi.

11 a viac bodov: Vaše sebaovládanie je skutočne obdivuhodné. Dokonca pôsobíte dojmom chladného, sebaistého človeka, ktorého nič nedokáže rozčúliť. Radili by sme vám zamyslieť sa nad tým, či by vám neprospelo prejavíť niekedy aj trochu citu... (js)

MENO VEŠTÍ

PAVOL - veľmi živé, oslnivé, svižné a jasné meno. Človek s týmto menom je najčastejšie tmavovlasý alebo tmavý blondín. Tvár má mierne zaokrúhlenú a niekedy okrúhlú s výrazne zakreslenými lícnymi kostami, čelo silné, vysoké a mierne vypuklé. Má tiež veľké, tmavé alebo tmavohnedé oči, dlhé obrvy, tmavé, husté a zrastené obočie, silný a dosť veľký nos, široké mäsité ústa a zdravé zuby. Veľmi sa ponáša na matku. Najčastejšie je prieberne vysoký alebo aj vysoký a má silnú, dalo by sa povedať, zavalitú postavu. Obyčajne pochádza z chudobnej roľníckej alebo robotníckej mnohodetnej rodiny, v ktorej je Pavol prvým dieťaťom, prípadne druhým.

V spoločnosti je Pavol pomerne ostýchavý a váhavý, ale v každodennom živote vrtký, pohyblivý. Je to skrátka dosť nepokojný duch. Neustále ho čosi láka, pritahuje a poháňa, a on sa týmto vonkajším, ale aj vnútorným impulzom podrobuje

V škole sa učí prieberne, ale keďže je pracovitý, bez väčších problémov končí základnú školu. Len zriedkakedy pokračuje vo vzdelávaní na strednej, prípadne vysokej škole. Keď sa však už rozhodne, je to najčastejšie nejaká odborná škola. Je z neho znamenitý záhradník, roľník, lesník, murár, vodič, zámočník, elektrikár, niekedy úradník a pod.

Pavol má veľmi prísneho otca, ktorý sa snaží syna všetkému naučiť, a drží ho nakrátko. Matka, trošku chorľavá žena, je do svojho syna veľmi zamilovaná. Napriek tomu sa Pavol cíti doma osamotený a opostený. Preto sa snaží byť čo najčastejšie mimo domu.

Neznáša sedavé zamestnanie, napr. v úrade. Žení sa pomerne skoro s múdrou a veľmi hospodárnou ženou, ktorá okamžite preberá na seba vedenie domácnosti a nikomu nedovolí, aby sa jej do toho niekto plietol. Poznamenajme, že Pavol pred svadbou, ako dosť neposedný typ, robí rodine hodne starostí. Avšak po svadbe sa ukludní, ba stáva sa dokonca domasedom a vzorne sa stará o rodinu. S manželkou dobre nažívajú, aj keď je Pavol trochu uzavretý do seba. Majú najčastejšie tri - štyri deti, obyčajne synov. Pavol len málokedy chorľavie a najčastejšie sa dožíva vysokého veku. (js)

S N Á R

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to iba zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snívalo:

Krovie - musíš prekonať prekážky; zelené a kvitnúce - tvoja náklonnosť bude opäťovaná; odpratávať - budeš mať šťastie vláske. Krst - bude sa ti dobre vodiť.

Krstiteľnica - manželské požehnanie, šťastie v rodine.

Kufor vidieť - zlá správa; balíť - čaká ťa nejaká cesta.

Kuľhat', sám - získaš si dobrú povest; iných vidieť - dostaneš sa do nepríjemnej situácie.

Kurín - dobré vyhliadky do budúcnosti; rebrík pri ňom vidieť - bohatstvo, blahobyt.

Kurie oká - neprijemná správa, smrť.

Kvočku vidieť - veľké šťastie.

Krúpy vidieť padat - prechodné nebezpečenstvo; počuť ako udierajú do obloka - hádka v domácnosti.

Kružidlo - vždy budeš bývať na tom istom mieste.

Kvasnice - dobré výsledky v práci.

Kýchat' - dobré zdravie; iného počuť - ktosi ťa ohovára.

Kvapky vidieť padať - budeš prelievať horké slzy.

Ladiviny vidieť - zdravé deti.

Lalie trhať - zmyselná láska; biele vidieť - budeš milovaný.

OBRÝŇA. V Hollywoode ešte kohosi takého nemali: výška 183 cm a sila dobrého koňa. Brigitte Nielsenová, lebo o nej je reč, sa zjavila vo vhodnom čase, keď siláci strieborného plátna potrebovali vhodné partnerky. Americké štúlučké hviezdy sa absolútne nehodili. Vznikol by totiž „efekt King Konga“ - maličké žienky medzi horami svalov. Brigitte bola ideálna. Známy herec S. Stallone, s ktorým hrala vo filme Cobra, vyzeral pri nej ako podvyživené dieťa. Vraj keď ju

raz nahneval, prehodila si ho cez koleno a dala mu niekoľko po zadku. Jedno je však isté, že s ním niekoľkokrát vyhrala „na ruku“. Silvestra však natol'ko očarila, že onedlho požiadal o tú silnú ruku. Vydať sa zaňho, ale čoskoro sa aj rozviedla. - *Kto naletí na jeho domnelú silu, robí chybu. Je to slaboch* - povedala nevďačná obryňa a nechala Silvestra s polovicou dolárov a spochybneným mýtom siláka. Nemá dobrú mienku ani o iných svalnatých hercoch: - *Ti chlapia sú ako francúzske pečivo: umele narastená a neuhryznuteľná*. Potom prešla do výrobne erotických filmov. Má 33 rokov, veľký majetok, niekoľko detí a postavu ako brooklynský most. Teraz sa usilovne obzera za ďalším, štvrtým manželom. Odvážni však chýbajú. Na snímke: Brigitte a Stallone.

TO NIE JE VÝMYSEL. V istej obci v severnom Poľsku zomrela jedna starenka. Jej vnuci sa preto pobrali do nedalekého mestečka kúpiť truhlu. Dostali peknú, sosnovú. Cesta späť im trvala dlho, lebo truhla bola ľažká a tak museli viackrát odpočívať. Konečne došli a vnesli truhlu do izby. Keď ju potom dcéra zosnulej otvorila, omdlela, kým ostatní členovia rodiny ušli. Vysvitlo, že v truhle už nejaká žena leží. Keď sa po dlhom čase všetci ukludnili, rozhodli, že vnuci musia truhlu odniesť späť. Keď chudáci prišli do pohrebného ústavu, kde truhlu kúpili, zastihli tam veľký zmätok. Čo sa stalo? V susedstve bola mŕnica, v tento deň preplnená, preto sa jej vedúci doholol s majiteľom pohrebného ústavu, že jedno z tel uloží „na chvíľku“ užho vo voľnej truhle určenej na predaj. Keď potom majiteľ ústavu vyšiel na pári minút kúpiť si cigarety, jeho pomocník v tom čase truhlu predal nevediac, že je v nej uložené telo z mŕnicy. Keď neskôr prišli poň príbuzní do mŕnicy a telo nenašli, nastala trma-vrma. Kto si dokonca vyjadril názor, že hľadaná zošnula nezomrela, len upadla do letargie, z ktor-

rej sa medzitým prebrala a odišla domov. Našťastie práve v momente najväčšieho zhonu došli chlapci s „obsadenou“ truhlou a všetko sa vysvetlilo. Majiteľ pohrebného ústavu im za námahu daroval novú, rovnako peknú truhlu...

SILA ZVYKU. Na fasáde jednej policajnej stanice v Miami možno vidieť pripomienku

vyslúžilé policajné auto (na snímke). Tato neobvyklá ozdoba má zvláštny vplyv na vodičov, ktorí jazdia tamojšou ulicou. Zakaždým, keď prechádzajú okolo, automaticky zmenšujú rýchlosť. Ako ukázala radarová kontrola, všetky automobily pri budove polície idú dvakrát pomalšie, ako je tam povolené. Vyzerá na to, že aj prázdný, vyslúžilý policajný automobil môže účinne prispieť k zvýšeniu bezpečnosti cestnej premávky.

MLADÝ CÁR. Keď bol počas októbrevej revolúcie zavraždený cár Mikuláš II. a jeho rodina, nezahynula vtedy celá rodina

Romanovcov. Teraz sa hlásia stále noví pretendenti cárskeho trónu. Najbližším je veľkoknieža Grigorij. Narodil sa 13. marca 1981 v Madride ako syn veľkokňažnej Márie Vladimirovny Romanovovej a princa Franza Vilhelma von Preussena. Po rozvode rodičov ho vychovával starý otec, knieža Vladimír (umr. 1992). 15-ročný predendent je žiakom anglickej školy v Madride a dobre ovláda španielčinu a francúzštinu. Nevedno však, ako by si poradil na cárskom tróne, keďže neovláda ruštinu. Na snímke: uchádzač Vladimír na madridskom námestí.

SMOLIAR STEWART. Nenadarmo sa hovorí, že nešťastia sa rady opakujú. Môže to potvrdiť aj slávny spevák, 51-ročný Rod Stewart, hoci na druhej strane práve on môže hovoriť aj o veľkom šťastí v nešťastí. Pred niekoľkými mesiacmi spevákova 17-ročná

dcéra Kimberley mala nebezpečnú automobilovú nehodu, keď vo veľkej rýchlosťi narazila do stípa.

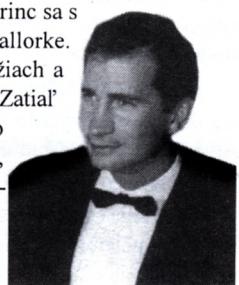
O niekoľko dní neskôr mal Rod Stewart - v jednom z hotelov v Las Vegas - skúšku pred odozvávaním známych hu-

dobných cien časopisu Billboard. Práve počas skúšky vypukol na hotelovej scéne prudký požiar, ktorý za niekoľko sekúnd zachvátil celú sálu. Našťastie Rod a ďalší umelci sa stihli rýchlo evakuovať. Stewart od strachu ešte nestihol poriadne precitnúť, keď dostal ďalšiu strašnú správu: jeho dcéra Kimberley sa opäť pozrela smrti do očí, keď sa jej automobil skotúľal do hlbokej priekopy. Tak sme teda došli k záhraku alebo spomínanému šťastiu v nešťastí. Stewartovi totiž z každej nehody vyziaľali so zdravou kožou, bez jediného škrabnutia či modriny. Na snímke: Rod Stewart.

MILIONÁRI. Najvýznamnejšie a najmôdnejšie americké filmové hviezdy zarábajú ľažké milióny. Navyše nemajú nič proti tomu, aby sa ich zárobky stali všeobecne známe. Sú presvedčení, že to svedčí o ich postavení vo svete filmu.

Ako teda vyzerajú príjmy najslávnejších hercov za ich najnovšie filmy, ktoré sa teraz nakrúcajú: Bruce Willis za film Die hard došiel 34 miliónov, Tom Cruise za film Jerry Maguire - 20 miliónov, Mel Gibson za film Conspiracy Theory - 20 miliónov, Arnold Schwarzenegger za film Batman a Robin - 20 miliónov, Harrison Ford za film Airforce One - 20 miliónov, Brad Pitt za film Meet Joe Black - 17,5 milióna, Kevin Costner za film The Postman - 14 miliónov.

FLIRT ČI ZÁSNUBY? Následníka španielskeho trónu, princa Filipa, sa považuje za najlepšiu partu medzi európskymi aristokratmi. Driečny, rozmážny, duchaplný, má všetky výhliadky na trón, s ktorým sa navyše nespájajú žiadne škandály. Na mladého Filipa číhalo najmä princezná Viktoriá zo Švédska, ale aj dcéra vládnúceho páru v Luxembursku. Zatiaľ však princ stratil hlavu pre obyčajnú, aj keď veľmi peknú dievčinu. Volá sa Esmeralda labecolla Maciotti a princ sa s ňou zoznámil na Mallorke. Boli spolu aj na lyžiach a často sa stretávajú. Zatiaľ nikto nevie, či je to niečo naozaj vážne, alebo len ďalšie princovo lúbotné dobrodružstvo. Na snímke: princ Filip.

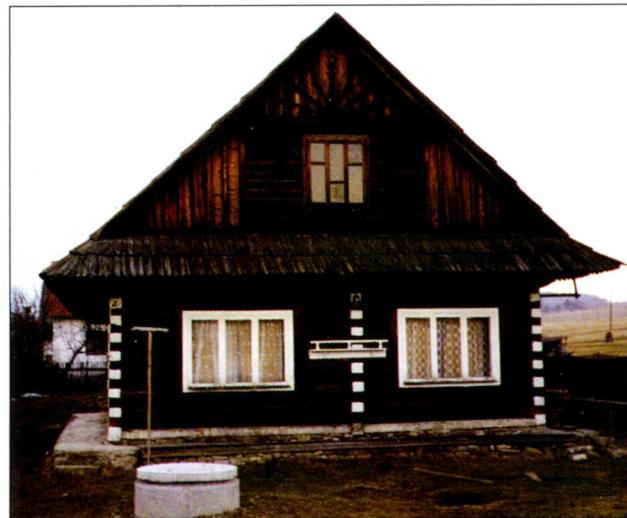
Vo Falštíne

V Hornej Zubrici

DREVENÁ ARCHITEKTÚRA NA ŠPIŠI A ORAVE

Foto: J.Pivovarčík, D. Kollárik a J. Šternogá

Vo Veľkej Lipnici

V Repiskách - Brijovom Potoku

V Nedeci

V Kacvíne

Málebné zákutie v Kacvíne. Foto: J. Šternogá

DRUKARNIA TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

WYKONUJE:

jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości
w formatach A2 i B3
(prospekty, etykiety, ulotki, akcydensy, książki itp.)

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE:

Biuro Zarządu Głównego TSP

ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków

tel.: 32-66-04, 33-09-41, tel./fax: 34-11-27

nr konta: BDK w Lublinie II/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW

poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.I.</i> (rocznik), Kraków 1993	3,00 zł
Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.III.</i> (rocznik), Kraków 1995	3,50 zł
J. Ciągwa, J. Szternogá, <i>Słowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994	2,50 zł
Zbigniew Tobijański, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994	5,00 zł
J. Ciągwa, <i>Dzieje i współczesność Jurgowa</i> , Kraków 1996	5,00 zł